

- סודיו -

מחלקה היסטוריה

המטה הכללי
או"ם - מה"ד

ההגנה על רמת-הגולן תורות ותפישות

סודיו

כל המוסר והכן מסוכר זה, ככלו את קצמו, ליריעת
אנשיהם שאינם מוטמעים בכך ענור על חקי' בטיחון
המדינה. כל הגמואגה מוטמע זה, נדרש למוטה לתהונה
הקרובה של נשותה ישראל או לנשורה
הגבאיית.

ב' בשבט התש"ין ■ 28 בינואר 1990

- סידן -

מחלקה היסטוריה

המשה הכהני או"ם - מה"ד

הגן על רמת-הגולן תורת ותפישות

ס ו ז ל

כל המוסר תוכן מסוך זה, כו"ל את קצונו, לריעות
างנישים שאינן מוטמכים לכך עובר על חוקי ביטחון
המדינה. כל הטענה נטמעה זה, גורש לנשיטה לתגובה
של משפטת ישראל או למשטרה
הארצית.

אג"מ/מה"ד היסטוריה

317 - מב

ב' בתש"ן בשבט

1990 28 בינואר

עטף מס'

מחור ס.ס. עותקים

*1974 נבו" – דוח "זעדה נבו"

ההגנה על רמת-הגולן תורות ותפישות

"דומה כשם שלא כל גוף יכול לסביר הרבה יין לא מהול,
כך לא תעמוד רוחו של כל אדם בהצלחות גדולות, בלי
שיותבלבל. ("¹⁾)

פלוטארך.

¹⁾ חyi אישים, עמ' 217.
* סקירה זו נתחבורה על ידי אל"מ (מיל') יהושע נבו וסא"ל יעקב חסדי. בעבודה השתתפו בזמןים שונים שא"ל (מיל') אפרים מאירון, רס"ן (מיל') אבשלום לשם, סגן (מיל') שפרה שניידר, סגן שמואל אבנרי, ממ"ק דוד פלס, טדור' שרון חפץ.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה
 עותק מס' _____
 מתוך _____ עותקים

תוכן העניינים

א	הקדמה
1	מחבר לוועדת אגרנט
4	מבוא
6	תורות ותפישות
6	שיטות ההגנה
8	עיקרון העומק
10	כוחות בהגנה
11	כוחות בעתודה
13	כוחות מיוחדים
13	ח"ר
14	הגמ"ר
15	ארטילריה
17	הנדסה
18	הערכת המצב
18	יחסי הכוחות
19	כוננות "כחול לבן"
24	מרחב וזמן
25	קרע
25	הערכת דרכי הפעולה האפשריות לאויב
27	סיום הפרק
28	תכניות, פקודות, כוננות וועוד
28	תכניות
28	היערכות
29	הכנות
30	תכנון מבצעי והכנות
31	נהל הקרב
32	פקודות מבצע

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

33	כוננות
34	שליטה
34	ראייה בלילה
34	אחריות לכוננות המבצעית
35	סיכום הפרק
37	הקרב
37	כוחותינו
38	מהלci הקרב עד חשיכה
40	סיכום פעולות הכוחות שבקו
41	הפעלת חטיבה 7
42	סיכום הפעולה ביום
44	קרב הלילה
44	כוחותינו
45	מהלci הקרב בלילה
52	סיכום הקרב הלילי
54	סיכום

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

הקדמה

מלחמת יום הכיפורים גרמה צועע קשה בישראל בגל הפתעה, שנגרמה מעצם פרוץ המלחמה, ובשל הליקויים החמורים שנתגלו בצה"ל. ב-18 בנובמבר 1973 הוחלט על הקמת ועדת אגרנט – ועדת חקירה משפטית לעניין מלחמת יום הכיפורים. בראש הוועדה עמד נשיא בית המשפט העליון דאז, ד"ר שמעון אגרנט וחבריה היו: משה לנדי, שופט בית המשפט העליון; ד"ר יצחק נבנצל, מבקר המדינה דאז; רב-אלוף (מיל') יגאל ידין; ורב-אלוף (מיל') חיים לסקוב.

ב-29 בנובמבר החלה הוועדה בעבודתה בירושלים תחת מעטה סודיות וביטחון כבד וקפדי. הוועדה שמעה 90 עדים, שהופיעו בפניה, וביניהם: ראש הממשלה, שרים, אלופי צה"ל, פקידים ואנשי צבא בדרגות שונות. כמו כן מינתה הוועדה שישה קציני מילואים בכירים כ"אוספי חומר". קצינים אלה, שפלו מותקף סמכותה של הוועדה, והיו מעין ועדות משנה, גבו עדויות מאנשי צבא רבים ואספו מאות מסמכים ומפות.

ועדת נבו, לחבריה היו אל"מ (מיל') יהושע נבו, אשר היה מפקד בצהנים, ועווזרו סא"ל יעקב חסדי, הייתה אחת מועדות אלה, והיא חקרה את כל הקשרו למערכת הבלים בחזית רמת הגולן בפיקוד הצפון. החל ב-1 באפריל 1974, הגישה ועדת אגרנט את דיווחיה לממשלה, כאשר הדוח המסכם – השלישי – הוגש ב-30 בינויוар 1975.

דוח ועדת נבו, מתמקד, כאמור, במערכת הבלים שניהלו כוחות פיקוד הצפון בימה הראשונה של המלחמה בחזית רמת הגולן. (הדוח אינו עוסק בנפילת מוצב החרמון, וכן אינו דין במערכת האוירית בחזית זו). חברי הדוח דנים באריכות ובסודיות בכל הקשור לתפקיד ההגנה של פיקוד הצפון, להערכת המצב, לתוכניות ההגנה השונות, לכוננות הפיקוד והעוצבות למלחמה, ובחלוקת האחرون מנהחים המחברים את הקróבות עצם, מ-6 באוקטובר שעה 1345, עד 7 באוקטובר בשעות הערב המוקדמות.

דוח נבו והמחקר על קרבות מלחמת יום הכיפורים

מפקד "מערכות", בשיתוף עם רמ"ח היסטוריה, יזמו ערכיה, עיבוד ופרסום גליי של מחקרים אודוט קרובות נבחנים מתוך מערכות ישראל – ככל שיש בהם עניין מיוחד לאיש הצבא ולמפקד, ואשר ראוי להציגם וללומדים נושום הלקחים החשובים הטמונה בהם.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

על-פי הנחיתת ראש מה"ד, אלוף דורון רובין, נקבע כי החוקרים הראשוניים שיפורסמו יהיו על קרבנות מלחמת יום הכיפורים בחזית רמת הגולן, וכי יפורסמו ארבעה קרבנות: מערכת הבלימה של חטיבה 188 (36 שעوت ראשונות); ההבקעה של חטיבה 179 בחאן ארינבה; הקרבנות על תל שמס; המערכת על החרמון. סא"ל (מיל') צבי עופר מ"מערכות" מונה לעורך סדרת החוקרים.

במסגרת המחקר, שעשה סא"ל עופר על קרבנות חטיבה 188, ובמהלך איתור מקורות ראשוניים, שכלו, בין השאר, גם פיענוח של רשות המבצעים של חטיבה 188 (רשות "טופי") ופיענוח תצ"א מ-7 באוקטובר, נתגלה בתוך עירומות החומר הארכיאוני גם דוח ועדת נבו.

מסיבות של חיסין, מובה הדוח לא הנשאים שלו – העדויות, המסמכים, התרשיים, המפות וההקלטות. עם זאת, מאחר וחלק מן המפקדים מסר עדות גם בפני חוקרי מחלקה היסטוריה, אפשר היה לאמת פרטיהם ועובדות על-ידי הצלבת עדויות או שימוש במקורות ראשוניים כמו, תצ"א או פיענוח רשות הקשר.

יש יתרונות וחסרונות לסמכות מועד החקירה של ועדת נבו למלחמה. היתרון החשוב ביותר הוא בכך שזוכרונם של העדים עדין "טרוי" וכמעט אין ניסיונות "שיפוצים". אין דומה עדות של מפקד, שנמסרה בנובמבר 1973, לזו שנמסרה ב-1975 או 1989. חסרונו של דוח נבו הוא דוקא בסמכות החקירה לאירועים, ובמשך הזמן קצר, יחסית, שעדם לרשות מחברי הדוח לחקירה ולאיסוף החומר. "בשל 'ערפל הקרב' והמשך המלחמה עם הסורים, לא ידועו רבים מהמפקדים על אירועים ועובדות חשובות, ולעתים שמעו על כך לראשונה מפינר" (מתוך דוח נבו).

כתוצאה מן האמור לעיל יש בדוח מספר אי דיויקים ועובדות לא נכונות, במיוחד בפרק הקשור להלכי הקרב. עם זאת, אפשר לקבוע באורת חד משמעי, כי רוב העובדות, שהוצעו בדוח נבו, נכונות ואמינות, ומעלה לכל, המתקנות של מחברי הדוח, אמתה הן. העורתו של סא"ל (מיל') צבי עופר, המופיעות באות מודגשת בגוף הטקסט, ואשר מבוססות על המחבר המלא, שיתפרנס בקרוב, מבהירות ומתקנות את הטיעון תיקון או הסבר מפורט.

מחיר הדמים הכבד, ששילמנו בקרבות ההגנה ובלימת המתקפה הסורית, מחייב כל אחד מאיתנו ללמידה, ולשוב ולמוד את אשר קרה באותה מערכת. שומה علينا ללמידה ולמד כיצד והיכן נכשלנו, או אז נשכיל למנוע כישלונות בעתיד.

דוח נבו וההערות המתקנות, הנלוות אליו, יתרמו לפחות חלק של ספק לקידום מטרת זו.

בני מיכלסון – אל"ם
רמ"ח היסטוריה

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

לכבוד

הוועדה לחקירת מלחמת יום הכיפורים.

הנדון: – ההגנה על רמת-הגולן – תורות ותפיסות.

הנושא:

1. החומר המוגש בזה לוועדה דין בנושא "תורות ותפישות"⁽²⁾ בהגנה על רמת הגולן.

המטרה:

2. להציג את השפעתן של התורות והתפישות, שרווחו בצה"ל, על הכנות למערכה, על ניהול ועל תוצאותיה.

היקף הנושא ותחומיו:

3. החומר המוגש לוועדה כולל:

א. סקירה מסכמת.

ב. לקט מקורות, שיפורתו בהמשך.

ג. בשל היקף החומר, לא נגענו בשלב זה בכל הנושאים שנמננו בכתב המינוי.

4. הסקירה מכוונת להקל על הוועדה לעיין בחומר שאספנו, על-ידי מילן הנושאים והציגם בסדר מתודי מסויים.

5. מפתח קצר המצע והזמן, הגבלנו את עצמנו למספר מישורים ותחומים:

א. הקרבנות נסקרים רק עד בוקר ה-7 באוקטובר, למרות שלב הבלימה נמשך ימים נוספים.

ב. נגענו רק בקרבות שנראו לנו, ישפיעו על המערכת ושיכים לנושא. נמנעו מוגע בקרבות חשובים בקרב החרמון ייחרים.

ג. לא נגענו בתחוםים רבים, משום השפעתם המועטה. לעומת זאת לא דנו באחרים, דווקא משום שחשיבותם מצריכה התייחסות נפרדת, כגון הסיווע האויראי.

מקורות:

6. המקורות עליהם מתבססת הסקירה, ואשר רובם מוגשים לוועדה היננס:

א. פקודות תכנון ומבצע.

ב. סטנוגרמות מדיניות מבצעיים במטכ"ל.

ג. סיכומי מודיעין.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

- ד. חברות הדרכה.
 - ה. הוראות ומסמכים אחרים.
 - ו. סרטי הקלטה.
 - ז. תחקירים, שנעו על ידי מה"ד ת"ל, מה"ד היסטוריה ואלוף אבידר.
 - ח. עדויות, שנגבו על ידינו.
7. העדויות שבינו כוללות עדויות החל בסגנון הרמטכ"ל, דרך אלוף הפיקוד, מג"דים, וכלה בקציני מטה ומ"פים.

השיטה:

8. הנחנו שלקורסאי הסקרה ידועים הקווים העיקריים של המערכת ברמת הגולן, لكن לא שורטטו אלא כרку. אלה מהקורסאים החסרים את הרקע, מוצע להקדם ולקרוא את פרק הקרב.
9. את התורה חיפשנו בספרות הדרכה של צה"ל. חיפשנו עדות על התפישות בסטנוגרפיות מדיניות מבצעיים, בפקודות, ואג'יבינו עדויות על כך.
10. העדויות אינן מכוונות להציג תמונה מלאה על אירועי שלב הבלימה, כי אם לענות על שאלות מכוונות לאור המטרה.

הערות על החומר:

11. כדי שתוכל הועדה להסיק מסקנות נכונות, צריכה היא גם את כל העובדות השيءות לעניין. רשותות הצבא לא אספו עדין את החומר, ועוד יארך הזמן עד שייעשו זאת. התברר לנו, שבשל "ערפל הקרב" והמשך המלחמה עם הסורים, לא ידעו רבים מהמפקדים על אירועים ועובדות חשובות, ולעתים שמעו על כך לראשונה מפיו. התקשינו כמוון למורכן להשיג מסמכי יסוד. לדוגמה, ביקשנו לקבל את התכניות ההגנה של החטיבות שהיו ברמת הגולן ונענו במכtab בחתימת רל"ש אלוף פיקוד הצפון, שלא הוכנו תכניות ופקודות כאלה. אך שבועות מספר לפני שהגענו דוח זה הסתבר לנו, שנכתבו תכניות ופקודות אלה וקיבלו עדויות ממספר אנשים שחיברו אותן. נאלצנו אם כן לשוב ולגבות עדויות ולתקן קטעים מספר. דבר זה גרד עיכובים נוספים על אלה שנרגמו בשל המשך המלחמה.

12. לו המשכנו בעבודה והיינו מפענחים את סרטי ההחלטה של רשותות הקשר; גובים עדויות מאנשים נוספים, וזאת שהיינו מגלים עובדות חשובות. אך נראה לנו, שהיקף החקירה עד כה הניב חומר, שיכל לשמש בסיס להמשך החקירה על ידי הועדה, ונונן רקע ראשוני נאות להבנת מהלכי המלחמה וניתוחם.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

הגדירות

למרות הרצון המובן שלא להסתבך בהגדירות, מה עוד שמיולוגים ידועים חלוקים אודוטיהן,⁽³⁾ מצאו לנכון להבהיר למה אנו מתכוונים במיללים "תורות ותפישות".

במושג תורות⁽⁴⁾ הכוונה להלכה כתובה, שאotta מורים הספרים התורתיים המוצאים על-ידי מה"ד. במשמעות תפישות, כוונתנו למשתמע המשפט:

"תפישת ההגנה שלנו הייתה לא לתפוס תוואים עם חי"ר [...] בגל הארץידיה",⁽⁵⁾ ונראית לנו לעניינו אחד ההגדירות של ובסטר למונח קונצפצייה.⁽⁶⁾ התורות והתפישות נכללות כדוקטרינה של צבא, העדפנו להבין את המונח דוקטרינה כאסכולה,⁽⁷⁾ כרעיון מרכזי של צבא. על שני היבטים של דוקטרינה עמד J.F.C. FULLER

The central idea of an army is known as its doctrine, which to be sound must be based on the principles of war, and which to be effective must be elastic enough to admit of mutation in accordance with changes in circumstances. In its ultimate relationship to the human understanding this central idea or doctrine is nothing else than common sense - that is, action adapted to circumstances. In itself, the dangers of a doctrine is that it is apt to ossify into a dogma.

We here obtain a dual conception of doctrine. In the first case doctrine must be looked upon as a fixed method of procedure, so that, when an order is issued, all may understand it, and unity of action may result. In the second case, doctrine must be looked upon as power to formulate a correct judgment of circumstances and to devise a course of procedure which will fit conditions".⁽⁸⁾

יש אומרים, שקל לכתחזק ולברר מאשר לעשות מלחמה. אך לא קל לבקר שיקולים והערכות שעשו אחיך בבונקרים דחוסים, בצריחי טנקים, תחת אש, בעקבות אחריות – שיקוליהם של אלה שחרפו נפשם ויש מהם – שאף נתנו אותה.

הושע נבו, אל"ם (מייל')

לא מצאו הגדרות במילון למונחים צבאיים של מה"ד. גם במילוניים צבאיים אחרים מצוינים הבדלים ניכרים, השווה ערך – דוקטרינה

בilinguals: Dictionary of U.S. Army Terms; The U.S. Airforce Dictionary.

Oxford Dictionary. Doctrine: "What is taught, body of instruction"

אך אין הכוונה לתרגום תורת-דוקטרינה, כמו שבר לעיל.

עדות אלף חופי עמ' 7.

A mental image of a thing formed by generalization from particulars; also an idea of what a thing in general should be.

LAROUSSE: "Ensemble des notions d'une ecole litteraire ou philosophique d'un systeme politique, economique ect..."

The Foundations of the Sciences of War

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

וותק מס'

מתוך וותקים

מבוא

בימים הכיפורים אחר הצהרים תקפו הסורים את כוחות צה"ל ברמת הגולן. כוונתם של הסורים הייתה לכבות את רמת הגולן ולהיירך להגנה על קו הירדן. לא מצאנו שהוגדרה "הכוונה" של צה"ל במלחמה זו. אולם היא הוגדרה קודם לכן, בתכנונים ובפקודות למגננה, שהתבססו על הנחיתתו של הרמטכ"ל, שנייתה כחצי שנה קודם לכן וזה הייתה לשונה⁽⁹⁾:

"מטרת המלחמה, כפי שאני מגדיר אותה היא:

ראשית – למנוע כל היישוב צבאי או מדיני מהאויב.

שנייה – לגרום לאויב מפללה צבאית מכיסימלית אשר צריכה להתבטא בהשמדת כוחות האויב, בהריסת התשתיות הצבאיות שלו ובминימום אבדות לנו... הריסת התשתיות הצבאיות צריכה להיעשות תקופה ממושכת".

בשלב ראשון של המלחמה, הצליח הצבא הסורי להשיג חלק ממטרותיו. קו החזית של צה"ל בגזרה הדרומית נפרץ, כוחות סורים השתלטו על חלק ניכר משטחה של רמת הגולן והגיעו עד לאזור נפח, מעלה גמלא ואל-על.

בליל 6-7 באוקטובר נראה היה שנאבذ את רמת הגולן ואף ניתנו הוראות להתוכנן לפינויו.⁽¹⁰⁾ אולם, לאחר מכן עבר צה"ל למתקפה, כבש מחדש רמת הגולן עד לקו הסגול, השמיד חלק ניכר מעוצמת השריון של הצבא הסורי ואף כבש חלק ניכר מהשטח הסורי בצפון רמת הגולן. עם תום הקרבות, נראה היה שני הצדדים לא השיגו את מטרותיהם. צה"ל אمن ממע מהסורים את השגת מטרותיהם, אך את המטרות שהגדיר הרמטכ"ל לא השיג:

ראשית – הכיבוש של חלק מרמת הגולן, ولو גם לפרק זמן קצר, היה בו משום היישוב צבאי ומדיני לסורים.

שנייה – אף כי הוכו הסורים מכיה קשה, הרי לא הושמדו כוחותיהם.

שלישית – אבדותינו לא היו מינימליות.

האלוף חופי, אלוף פיקוד צפון סובר, שהסיבה העיקרית להישג הדים היה, שלא היו לנו מלכתחילה כוחות שנوعדו לבלים, וכי לו הייתה לנו חטיבת **נוספת** יכולם היוו לבולם את האויב.⁽¹¹⁾ גם האלוף תל העיד ברוח דומה.⁽¹²⁾

יש שטענו, שלו הופעלו כוחות באורח שונה, כי אז ניתן היה להשוו את האויב עד לבוא המילואים.⁽¹³⁾

(9) הצגת תכנונים אופרטיביים לרמטכ"ל, 26 באפריל 1973, עמ' 12, 35.

(10) "השר מברעם האלוף לגביו אפשרות נתישת רמת הגולן, פיצוץ גשרים אם נצטרך וכו'". ראה: יומן פיקוד צפון, 0635 – 7 באוקטובר 1973; ראה גם, עדות דס"ן צורין, עמ' 17 – 18.

(11) עדות האלוף חופי, עמ' 7 – סיבות נוספות לכך שהיא בחלוקת כוחות ואת עדיפות הדים באמצעות ראיית לילה.

(12) ראה: עדות האלוף טל, עמ' 4, 1.

(13) ראה: עדות סא"ל נפי מוז בפברואר, עמ' 13; עדות סא"ל ברק, עמ' 28.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מרתון _____ עותקים

את תוכניות המערכת ואת הדעות על הסיבות לכישלון בקרב הבלימה ראוי לבחון לאור התורות והתפישות להגנת רמת הגולן, וניתן להציג על האפשרויות דלקמן:

א. **ליקוי בתורות ותפישות** – התורות והתפישות היו מוטעות בחלקן, משום שהתבססו על נתונים לא נכונים והערכות מוטעות.

ב. **אייחור בגין** – המבחן של התורות והתפישות אמרור היה להיערך בס"כ מסויים. חלק ניכר של ס"כ זה לא גויס.

ג. **ליקויים בהכנות הכוחות למלחמה** – לא נעשו הכנות הדרושים בתחום המבצעי, המנהלי והארגוני.

ד. **ליקויים בניהול המלחמה** – בניהול המערכת והקרבות היו סטיות מהתורות והתפישות, ומעקרונות המלחמה.

"תורות ותפישות יכולות לקבוע את מהלך של מלחמות ואת גורלן של אומות. מהופעת הטנק והמטוס וניסיון הקרבות במלחמת העולם הראשונה, הסיקו האנגלים והצרפתים מסקנות שונות, לעיתים הפוכות מאלו של הגרמנים. ניתן לומר, שמהלך מלחמת העולם השנייה וגורלה של צרפת נקבע ונחחן בדיונים הstorתיים, שהתקיימו במטכ"ל הגרמני והצרפתי שנים רבות לפני שפרצה המלחמה".

האם גם תוכנותיה של מלחמת ים הכנורות נקבעו על ידי תורות ותפישות, שעוצבו בתקופה שקדמה למלחמה?

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

תורות ותפישות

"אף דברי תורה אין מתקיימים
אלא بما שדעתו שפה".⁽¹⁴⁾

את התורה חיפשנו בספרות הדרוכה. הסתמכנו על שני ספרי יסוד: **תורת הקרב וЛОחמת שרוין**. בפתח ספרים אלה מופיעעה הכתובת: "ספר זה מחיב את צה"ל בהתאם להוראות הפיקוד העליון 1.0105" ספרים אלה נתחברו בשנת 1964.⁽¹⁵⁾ ספרים אלה הינם דינים, כפי שהעיד בפנינו הפט"ר, שהפנה אותנו להפ"ע ולחש"צ.⁽¹⁶⁾

ראוי לציין שיש אינטלקטואליות בין שני ספרי יסוד אלה, ולעתים אף בין פרקי אותו ספר.⁽¹⁷⁾ כן הסתמכנו על הספר **תורת חת"מ** – פרק ההגנה. כדי למוד על התפישות של צה"ל בעת האחרונה, פנינו לעיין, בין השאר, בסיטונוגרמות על דינונים במטכ"ל בתקופת כוננותו "כחול-לבן" בפקודות, במסמכים אחרים ובעדויות שבינו.

"הגנה קשוחה ונינידת"

תורת ההגנה הנלמדת בצה"ל מבחינה בין שתי שיטות הגנה:

- א. הגנה קבועה.
- ב. הגנה נינידת.

הספר **תורת קרב** מגדר את ההבדל בין שתי השיטות כדלקמן:

"**ההגנה קבועה** מושתתת על הפעלת עיקר הכוח במערכות הגנה מבוצרים, נייחים, מוחזקים על-ידי מערכת מכשולים, כשהחלק קטן יחסית של הכוח – ובעיקר השרוין – מופעל כעתודה ועשוי לעיתים (בעיקר ברמת העוצבה) לא להיות מרוטק לkrקע.

ההגנה **נינידת** מושתתת על הפעלת עיקר הכוח כעתודה נינידת וכגיגיות מלחפים, כשהחלק קטן יחסית של הכוח במערכות הגנה קבועים. שיטת קרב זו מתאימה בעיקר לכוחות המשוריינים, כשהם פועלים מחוץ לגבולות המדינה למרחבי תמרון גדולים".⁽¹⁸⁾

בוחרים את שיטת הגנה על-פי השיקולים הבאים:

(14) תלמוד בבלי, תענית ז.

(15) ראה: **תורת חש"צ**, הורפס מחדש בשנת 1969 ללא שינוי, למורות המלחמה שהייתה.

(16) ראה: **חש"צ, סעיף 133.**

(17) בקשר לאייה הירוט, ראה: סעיף "העומק" בשני הספרים. בקשר לאייה התרומות, ראה נושא "כוחות מיוחדים".

(18) **תורת הקרב**, כרך ב', עמ' 2.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

"ההגנה הקבועה ננקטת בנסיבות אלה:

- כasher ain apsherot lozoter ul shetach b'shal chshibuto au b'shal ha'edur u'mek.
- casher h'koch ha'ikari shel ha'magen hoa koch chay'r.
- casher h'shetach la ma'apsher tamron, apilo nayid u'mashorayin hoa h'koch ha'magen.

"ההגנה הקבועה היא שיטת ההגנה העיקרית שתינקט בגבולות מדינת ישראל. בשל ההכרח שלא
לוותר על שטח ואפלו באופן זמני".⁽¹⁹⁾

"ההגנה הניידת ננקטת בנסיבות אלה:

- casher ha'merhab she'ulio maginim ma'apsher ao machiv lozoter ba'opan zmani ul hak'ha mahshetach.
- cshuvikr ha'kochot meshoriyinim v'niyidim (v'bavutzma maspekha) v'nithan l'natzel at tconotayim v'at
u'ozcmotam, b'uyikr b'krav nayid.
- c'shatnai ha'krak u'mozg'ha'auyir ma'apsrim at ha'tamron".⁽²⁰⁾

עד 1973 הייתה לפיקוד הצפון תכנית הגנה "סלע", המבוססת על מערכי chay'r בעומק, כאשר עיקר
הס"כ התבבס על חטיבות שריון להתקפות נגד.⁽²¹⁾ בשנת 1973 השתנו התפיסות הן האסטרטגיות והן
המערכות, הנוגעות לשיטת ההגנה.

בדיוונים שהתקיימו בתקופת כוננות "כחול-לבן" הначה הרמטכ"ל:

"יש למנוע מהסורים כל הישג מקומי או זמני"⁽²²⁾, וכי לאחר שלב בלימה קצר יש למהר ולעבורי
למתקפה לשטח האויב כדי להציג את מטרת המלחמה [...] השמדת כוחות האויב והריסת
התשתיות הצבאית שלו".

אלוף פיקוד הצפון ביטא את התפישות:⁽²³⁾

- בשל העליונות הסורית בארטילריה ואי-יעילות אמצעי ה"ט הארגוניים של הח'יר שלנו, אין
תועלת בח'יר, ויש להפחית השימוש בו למינימום.
- כלי הלכימה העיקרי הוא הטנק, הן להגנה על מוצבים, הן להתקפות נגד.

על סמך שיקולים אלו גיבש פיקוד הצפון שיטת הגנה, שאלו הפיקוד הגדר אותה, כ"הגנה קשוחה
וניידת".⁽²⁴⁾ לשיטה זו היו מספר מרכיבים עיקריים:

- הכוחות המגנים צריכים לבלום את האויב בקו הקדמי ולא לאפשר כל חדירה לעומק.

(19) שם, עמ' 2.

(20) תורת הקרב – כרך ב', עמ' 3.

(21) ראה, פקודת "סלע" מס' 2 של אוגדה 36/אג"מ, ס"ב 14080, מ-23 באוגוסט 1971, סעיף השיטה-כללי עמ' 3.

(22) ראה, הצגת תוכנונים אופרטיביים של פיקוד צפון לרמטכ"ל, 26 באפריל 1973, עמ' 12.

(23) שם, עמ' 25.

(24) שם, עמ' 30. ראה גם: תיק "סלע", פיקוד צפון; פקודת "אייר" 1973, עמ' 5, סעיף 4 א'.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

ב. משימת הבלימה מוטלת על כוחות טנקים,²⁵⁾ שעוצמתם ופריסתם צריכים לאפשר בלימת כל מאמץ של האויב בקו הקדמי.

ג. כוחות ח"ר מינימליים יוחזקו במצבי הבט"ש בלבד, ותפקידם יהיה, לשמש "עיני הפיקוד" ולהגן על עצם.

עיקרון העומק

אחד העקרונות החשובים בכל צורות הקרב הוא עיקרון העומק. העומק בהגנה נועד, בין השאר, למנוע שיבוקע מערכו של המגן בהינך אחד. למרחב מוגן מושג העומק, בין השאר על-ידי:

- א. כוחות מאבטחים (MSCSI סיור, GISOT מ Chapman).
- ב. פרישת המתחמים והמוסכמים על פני מרחב שטח גדול ועמוק.
- ג. החזקת עתודה ניידת ומשוריינת חזקה ככל האפשר.
- ד. הכנת שטח חיוני בעומק, שיישמש קו עצירה.²⁶⁾

ניתן לראות את פריסת המוצבים בעומק כدلקמן:²⁷⁾

- קו מוצבים קדמי.
- מערך עיקרי.
- מערך עורפי – קו עצירה.

ועוד נאמר על העומק בתורה:²⁸⁾

"העומק בהגנה הוא חיוני. העומק מאפשר למגן למלא את משימותו ולהייב את התוקף ללחימה שתהייה ממושכת וקשה ככל שהמערך יהיה עמוק יותר...".

"העומק בהגנה יושג על ידי נקיטת כל האמצעים והכוחות האפשריים...".

(1) הגנה בכמה מערכים שלכל אחד מהם עומק בפני עצמו.

(2) הכנות ללחימה במערכות נגד חדרה, מערכות אלה יוכנו מראש, אך יאוישו וייתפסו רק בגיןות שאלייהם הצליח האויב לחדר.

(3) הפעלת העתודות כל אימת שנוצרה הזדמנות להכשלת התקפה אויב וביחוד כוח שיטול בקרב בזמן קריטי נגד המאמץ התוקף, המסקן ביותר את מילוי המשימה על ידי התוקף".

התפישה "הגנה קשוחה וニーידת" בקו הקדמי, ויתור על מערך עמוק הייתה חידוש בתפישת ההגנה בצה"ל. היא הוצגה על ידי אלוף פיקוד הצפון בפני הרמטכ"ל באפריל 1973. באותו דיון התנהל ויכוח עז בשאלת האם יש לבנות מערך עמוק ולתכנן מערכי ח"ר ברמת הגולן. השקפות של אלוף הפיקוד הייתה:²⁹⁾

(25) ראה: הצגת תוכנונים אופרטיביים של פיקוד צפון לרמטכ"ל 26 באפריל 1973 עמ' 3 וכן תיק "סלע".

(26) מורות הקרב, עמ' 21.

(27) נושא זה אינו מוגדר בכ הירחות בתורה וליקטו אותו מפרק שניים.

(28) מורות הקרב, חלק ב', עמ' 6.

(29) דברי אלוף חופי, הצגת תוכנונים אופרטיביים לרמטכ"ל, 26 באפריל 1973, עמ' 25.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

"לי נראה כל כך ברור שלא צריך להכניס שם ח"ר שכמעט אין לי מה להגיד על זה. אני מדבר על הקו האחורי או הבנויים... אני פשוט חושב שהוא מיותר..."
שכן, במספר הטנקים שהיו ברשותו לפני תכנית "סלע" לא חשב האלוף שתרומת הח"ר תהווה תרומה של ממש.
בדיוון הביע ראש מה"ד את דעתו,³⁰⁾ שיש להכין מערכים חפורים מוכנים לתפיסה במדרוןות המערביים של הרמה. בסופה של הדיון סיכם הרמטכ"ל את השיטה על פי הצעתו של אלוף פיקוד הצפון ואף קבע:

"רמת הגולן אין עמוק,³¹⁾ וקרוב על רמת הגולן צריך להתנהל על קו העצירה זהה ומרחוב תמרון זה" דהיינו על קו המוצבים. כן הוסיף הרמטכ"ל:
"אין שיטה ואין הגנה שאתה יכול להתחייב שלא יפרצו אותה באיזה מקום, אבל אם יש פריצה באיזשהו מקום היא מחייבת טיפול מיידי של ריכוז כוחות הטנקים והשריון. משום כך איני מיחס חשיבות לקו הח"ר הנוסף".³²⁾

קבעה זו אינה מתוישבת עם הגדרות קו העצירה לפי תורה הקרב:
"קו העצירה הוא מערך מוצבים או מתחמים רפואיים במרחב ההגנה, אשר על-ידי החזקתם עדין מלא המגן את משימותו. קו זה יימצא, בדרך כלל, למרחב מוגן ויתבסס על פרט-נווף מוגדר, שבו יתרכזו כל הכוחות המגנים למאמץ האחرون והמכריע של קרבות ההגנה".³³⁾

יתר על כן, קו העצירה מודגש כמרכיב חשוב בהגנה הנידית דווקא:
"בארגון המרחב להגנה ניידת יקבע תמיד קו העצירה, שמננו ולהלאה לא ייסוגו הכוחות ובו יתארגנו להגנה קבוע, הבסת האויב אפשר שתיעשה במהלך הקרב הנידי, לפני שיגיע עד קו העצירה, אולם המקום האחرون שבו יוכרע קרבות ההגנה יהיה קו העצירה".³⁴⁾
ויצא אפוא, שקו המוצבים הקדמי, המעריך העיקרי וקו העצירה ברמת הגולן היו אחד.

אחת הסיבות העיקריות לביטול מערך העומק הייתה על אי-יעילות הח"ר בהגנה. ולכן ראוי לבחון על מה היא מתבססת. שכן, המבחנים הגדולים של עמידת הח"ר באש ארטילריה, נערכו במלחמת העצמאות 1948 – 1949, ובמידת מה אחריה. ואילו ב-1973 לא היו הרעות עזות. והנה, שני האלופים, שפיקדו על הפיקוד בתקופה זו, השתיתו, כאמור לעיל, את תכניות ההגנה "סלע", על מערך עמוק מאויישים על-ידי כוחות ח"ר. ראוי שתחקור הוועדה, כיצד מול ס"כ אויב קטן מזה שהיה ב-1973, חסר מערך טילים נ"מ כב-1973, תוכנן מערך עמוק, ואילו ב-1973 נתקבלה התפיסה, שאפשר בלבדיו.

³⁰⁾ שם – עמ' 14. ראש מה"ד דאז, האלוף גונן, תכנן בתפקידו הקודם כמפקד אוגדה 36 תכנון "סלע" מקיף ומפורט. מופיעים בו מערך עמוק, שיטרים נגד חדרה, ויש סימן של התקפות נגד בשטחן. ס' 2000 מ' 151 בפברואר 1971.

³¹⁾ סיכום המודיעין ל"סלע" מביע אחורתו: "פתחות הנחלים מערבה, מהווים את עיקר השטחים עליהם ניתן לבסס הגנה בעומק" ("סלע" 73).

³²⁾ סיכום עפ"ן ס' 111, עמ' 7.

³³⁾ הצעת תכנונים אפרטטיביים לרמטכ"ל 26 באפריל 1973 עמ' 33 .34, 33.

³⁴⁾ תורה הקרב, חלק ב', עמ' 12.

³⁵⁾ שם, עמ' 77.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך – עותקים

כוחות בהגנה⁽³⁵⁾

הכוח בהגנה נועד מוגדר לפי משימותיו:

א. כוחות אבטחה.

ב. כוחות להחזקת מערכים.

ג. כוחות עתודה.

בהגנה קבועה מונחים גם כוחות מיוחדים.

הבדל בין השיטות הוא, בחשיבות היחסית שנוטן המגן לכל אחד מהכוחות ועל פי זה הקצת את הכוחות למשימות השונות.

בהגנה קבועה מנסה המגן להחזקת מערכים את עיקר כוחות, ואילו בהגנה ניידת מושקעת עיקר העוצמה בכוחות להתקפת נגד.

כיצד יש להגדיר את תפקיד הכוחות השונים של הפיקוד? יש לבחון זאת לאור התפקידים שהוטלו עליהם.

כוחות האבטחה הם הכוחות הנפרטים לפני המערך העיקרי ולهم שני תפקידים:

א. להתריע על התקראות האויב ועל מהלכיו.

ב. להשוותו ולגרום לוшибושים ו Abediotות עוד לפני הקרבות לפני המערך העיקרי.

כיוון שהቤימה ברמת הגולן הייתה אמורה להיעשות על הקו הסגול, אולי אפשר היה לפרסם קדימה כוחות בתפקיד הטרעה וшибוש.

מושבי הבט"ש והתחזיות מילאו תפקיד של הטרעה בלבד, אולם מיקומם היה לא לפני המערך העיקרי, אלא בתוכו.

אשר לכוחות החזקה מלמדת התורה:⁽³⁶⁾

"כוחות החזקה תפקידם לתעל את האויב לעבר שטח ההשמדה, לבולם את תנופת האויב התקוף ולשמש נקודת משען לפעולתם של הכוחות להתקפות נגד. לעיתים יהיו שטחים שחינוייהם גדול עד כדי כך שמחובתו של המגן להחזיקם ואילו אין החזקתם משרתת את הקרב הנידי".

כוחות החזקה של הפיקוד היו, ח"ר במושבי הבט"ש ומחלקות הטנקים שתמכו בהם. ואילו מתוך שני גודי הטנקים שבקו, נועד רוב הטנקים להיות כוח עתודה. אך בהמשך נראה, כיצד הפיקוד כוח השריון לכוח החזקה שתמך במושבי הבט"ש, או נערך במערכות נגד חדרה, שלא תוכנו.

(35) הנאמר בדף זה הינו מתוך הפרק "הגנה ניידת" בספר לחומת שריון, ומתוך הפרק "הגנה קבועה" בספר תורה הקרבות.

(36) תורה הקרבות – כרך ב', עמ' 81.

אג"מ/מה"ד – היסטורייה

עותק מס'

מתוך עותקים

מלכתחילה נראה, שהכוחות שייעד הפיקוד לשמש כוחות החזקה היו קטנים ביותר, ואילו את עיקר הדגש שם, באורח בולט, על כוחות העתודה.

כוחות העתודה

"הרעין המרכזי בשיטת פעולתם של כוחות העתודה הוא, כי הפעלתם תיעשה במועד הנכון [...] כי מקרים מסוימים המאץ העיקרי עם כל הכלים מכל הסוגים ירוכז במקום ההכרעה".⁽³⁷⁾

כך גם הציג את הדברים אלף פיקוד הצפון בפני הרמטכ"ל:
 "[...] דבר שני זה עתודות גזרתיות, שיאפשרו למפקד הגוזרת למנוע התקפות בקנה מידה יותר גדול... ולהחזיק עד כמה שאפשר את כוח השריון המרכזוני:
 א. להתקפת נגד [...]."⁽³⁸⁾

כך סיכם את הדברים באותו דיון גם הרמטכ"ל, שאמר:
 "אם ישנה פריצה באיזשהו מקום היא מחייבת טיפול מיידי של ריכוז כוחות הטנקים והשריון".⁽³⁹⁾
 מובן אפוא, שהסתמכות בלעדית על כוח העתודה מתנה את ההצלחה של המגן בהפעלתו של כוח זה. כוחות העתודה של פיקוד צפון הורכבו מעתודות מקומיות – שתי פלוגות בכל גזרה, ומעטודה עיקרית חטיבת 7, שהייתה אמורה לשמש כוח התקפות-נגד פיקודי בכל מרחב רמת הגולן. בהמשך מסמך זה נשוב לדון בדרך הפעלתן של העתודות, שכן הפעלתם של כוחות אלה קבעה את תוצאות הקרב כבר בשלבים הראשונים של המלחמה.

על כוח העתודה וארగונו נאמר:⁽⁴⁰⁾
 "א. הכוח להתקפת נגד יהיה בנוי מכוח עדיפ-טנקים [...].
 ב. מפקד הכוח להתקפת נגד יכין תכניות להתקפות נגד, בהתאם לתוכנית מפקד הכוח המגן ובהתאם לדרכי הפעולה האפשריות על כל מתחם, וכן יכין תוכנית לתפיסת מערכים נגד חדרה.
 ג. לכל תוכנית התקפה יתוכנוו סיוע ארטילרי וסיוע אוורי (אם היה). לכל תוכנית ינתן שם קוד ויעשו תיאומים מוקדמים עם יחידות המערך העיקרי והיחידות הסיוע. סיורי המפקדים יערכו לאורן ציריו התקפות הנגד.
 כך נהוג בצה"ל לתרגל התקפות נגד".

בדקנו את התכניות להתקפות נגד, שהוכנו ברמות השונות, متى הוכנו תכניות אלו ומתי רוענו. מצאנו תוכנית "סלע" של פיקוד צפון, תוכניות "גיר" של אוגדה 36, וכן מספר תוכניות של חטיבת 188. תוכניות אלה הן כולן תוכניות לפריסת כוחות, ואין בהן תכנון של התקפות נגד.

(37) שם, עמ' 84.

(38) הצעת תוכניות אופרטיביים לרמטכ"ל, 26 באפריל 1973, עמ' 3.

(39) שם, עמ' 34.

(40) לחמת שרין, עמ' 247, 248.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עתוק מס'

מתוך עותקים

לדברי אלוף פיקוד הצפון⁽⁴⁾ וקצין אג"מ צפון,⁽⁴²⁾ הוכנו תכניות מפורטות להתקפות נגד, שהודפסו על מפה ונקבעו "ברק". משבחנו את המפה ראיינו, כי מסווגים בה צירים המובילים לעבר מוצבי הבט"ש ולכל אחד מהם שם קוד, אך אין מופיעים בהם סימון שטחי השמדה, מערכיים נגד חדרה ועוד. אל"ם פרג ומג"ד 74 העידו ט"ברק" היה מפת קוד ולא מרשם התקפות נגד.⁽⁴³⁾

בפקודת "סלע" של אוגדה 36 משנת 1971 מצאנו מרשם להתקפות נגד בשטחינו וגם הקצתה ארטילריה לחטיבות השירותן, תוק ציון מפורש, "להתקפות נגד".⁽⁴⁴⁾ בפקודות משנת 1973 אין פירוט ננ"ל. האלוף איתן ואל"ם פרג⁽⁴⁵⁾ העידו כי הוכנו תכניות כאלה בכתב, אך לא הצלחנו לקובן.⁽⁴⁶⁾ מדברי קצין האג"מ לשעבר של חטיבה 188, משתמע שמעבר לקו הסגול פורטו התקפות נגד בכתב ואילו בשטחינו לא היו תכניות מפורטות.⁽⁴⁷⁾ עבר המלחמה, כבר לא הכירו המ"פים והמג"דים קרואו את התכניות ולא נתנה תשומת לב ברמות בכירות יותר לחוסר ידיעה זו.

"יתכן שעקב חילופי הפיקוד בחטיבה 188 השתכח נושא זה. שכן, משעה גדור 77, עבר ראש השנה לרמת הגולן, כל שאמר מה"ט למג"ד בעניין התקפות נגד, היה, שגדודו יהיה כוח התקפות נגד לשולש גזרות שנקבע בשמן.⁽⁴⁸⁾ הוא לא הורה ולא נתן תדריך, הכלול את כל היסודות המנוונים בתורה (סעיף ג' לעיל) גם מג"ד 53 העיד על כך:

"אני לא ידעתី על תכנון שדייבר על מכות נגד בסדר גודל של גדור או אפילו פלוגה. בכל התכניות שעבדנו עליהם (ובמקרה גם עשינו לפניו יום הכיפורים ריענון של התכניות האופרטיביות, עקב העבודה שגם מה"ט היה חדש) עשינו רק תכניות של ימי-קרב של "קפיטל".⁽⁴⁹⁾

גם חטיבה 7, כאשר עלתה לרמת הגולן בערב יום הכיפורים, לא קיבלה פקודת כזו. לא ניתן למ"ט תיק ובו תכניות של התקפות נגד. המה"ט יצא אמן לסיור ולהכנות תכניות, אך הדבר היה ביוזמתו. גם תכניתו לא כללה את היסודות דלעיל, כגון: תכנית אש ותיאום עם כוחות שכנים. הוא אף מספר, שלפני יום כיפור התקאים תדריך של מפקד אוגדה 36, שאמור היה לפקד על הגזרה. הוא נוכח בו במקרה, שכן לא הזמן.⁽⁵⁰⁾

(41) עדות אלוף חופי, עמ' 12.

(42) עדות אל"ם שמחוני מ-1974 בפברואר 1974, עמ' 4.

(43) עדות אל"ם פרג, עמ' 3; עדות נפשי, 16 באפריל 1974, עמ' 1, 2 (ನψי היעד כי המהדרה שבידנו היא ישנה, וכי במחזרה החודשה מופיעות גם עדותות טנקים). ראה מפת "ברק" בתיק "טפסחים שונים".

(44) ס"ב 2000, מפברואר 1971, המORTH וסעיף "כוונות ומשימות".

(45) האלוף איתן בשיחה עם אל"ם נבו, 16 באפריל 1974; אל"ם פרג – ראה עדותו עמ' 2.

(46) זאת על אף שביקשנו פעמים רבות עד שנענו לנוידי ר"ל אלוף פיקוד צפון, כי אין תכניות חטיבתיות. ראה, מכתבו חוק-60-2176 מ-1974.

(47) עדות סא"ל נפשי מ-16 באפריל 1974.

(48) עדות סא"ל קהלני, עמ' 5.

(49) עדותו של סא"ל ע. ארץ, עמ' 11.

(50) ראה, עדות אל"ם ברג'ל, מ-19 בפברואר 1974, עמ' 6.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

כוחות מיוחדים

"א. אחד האמצעים ההתקפיים העיקריים בקרב ההגנה הוא הפעלת כוחות מיוחדים, שנועדו להתייש את האויב, לפחות, לערער את מערכת השליטה והתחזוקה שלו וכן את רוח הלחימה שלו.

ב. תפקידיהם של הכוחות המיוחדים עשויים להיות:

- 1) לעורך פשיטות על חינויי שריון, סוללות ארטילריה, מפקדות ומתקני תחזוקה.
- 2) לבצע חבלה בctrine תנואה.

3) לשים מארבים לכוחות נuis, בעיקר לשריון.

ג. תפקידים אלה יבוצעו בעיקר בחסות הלילה".⁵¹

בעבר הדגיש צה"ל במילוי פועלות פשיטה כאה. בחומר שאספנו לא מצאנו שתוכננו או בוצעו פשיטות ומארבים בימה הראשונה למעט אלה שנעשו על-ידי הסורים.⁵²

ח"ר

עמדנו כבר על התפיסה "החדשה", לפיה ח"ר בלתי "משוכפ"ץ לא יכול לעמוד בפני הארטילריה. גם מח"ט גולני העיד ברוח זו,⁵³ ולדבריו יכול כוחותינו לעמוד באש הארטילריה רק משום שנמצאו בזחל"מים. מחברי הספר לוחמת שריון אינם רואים עימם עין בעין, שכן מצאנו כתוב:⁵⁴

"ב. בغال חסר כיסוי-ראש בזחל"מים תהיה השאיפה, הן בהגנה סדרה והן בהגנה חופזה, להפעיל את החרמ"ש מהקרקע, כשהוא מחופר.

ג. החרמ"ש נושא אותו, על הזחל"מים, כלי התchapרות וכן אמצעי בייצור ומיקוש (פחים גלויים, שקי חול, מכושים, איתים, מעדרים ותיל) נגד רכב.

ד. על-ידי תרגولات אפשר לבצע במהירות התבצורות חופזה של יחידות החרמ"ש:

- 1) התchapרות עליית – שוחות-שכיבה.
- 2) הכנת עמדות מפחים גלי מוחזק בשקימים מלאי חול או אבני.

אך לא הכל בפיקוד הצפון היו באותה דעת. מפקד אוגדה 36, האלוף ר' איתן, שאמור היה לפקד וא苻יך על קרבי הבלימה אמר:

"נאמר לי שעבר זמנם של תותחי הנ"ט (של ח"ר) ולא ישימו אותם מאחר וייפגעו. אחרי זה נאמר לי כי חבל שלא נתקבלה עצתי".⁵⁵

(50) ראה עדות אל"מ בניגל, מ-19 בפברואר 1974, עמ' 6.

(51) תורות הקרב, כרך ב', עמ' 29.

(52) היה מספר מארבים עליידי טנקים שלנו, במTRYת הקרבנות שנערכו בלילה 7-6 באוקטובר.

(53) עדות אל"מ אמייר דורי עמ' 7. דאוי לקרוא קטע זה בעדותו, משום שהוא משקף, במידת מה, את ההשלכות המוראות ממלחמת העצמאות על

הדעות והתפיסות בצה"ל.

(54) לוחמת שריון, עמ' 222.

(55) עדות האלוף ר' איתן, עמ' 5.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

לשאלת: "האם אתה חושב, לאחר נסיוון במלחמה, שלו היו תופסים מראש קו עמוק החול מثال פארס ובסביבות חונשנה ע"י ח"ר, נניח במוצבים דרומאלאקטיים, הייתה השפעה על התוצאות?" ענה: "הייתה זהה השפעה מכרעת על המלחמה".*

אך הגזרה נגזרה לא רק על ח"ר במערכות עמוק. לפי תוכנית "סלע" היו המוצבים צריכים להיות מאויישים על-ידי מחלקות. ואל"מ שגיא פירט: "בכל מוצב כ-25 לוחמים ותוספת שתי בזוקות על השתתפים שהיו שם".⁵⁶) אך ביום כיפור משנודע על המלחמה, השתתפו בתגובה של ארבעה לוחמים על התריסר שהיו בכל מוצב.

נוסף על מוצבי הבט"ש היו לאורך הקו הסגול מוצבים מבוצרים נוספים, שתוכננו בעבר להיתפס בתוכנית "סלע". בחלק ניכר ממוסכמים אלה פוצצו מחללים במרוצת השנים את מרבית העמדות, אך עדין נשארו מוסכמים מספר בעלי עמדות, שניתן היה לתפסם גם אליבא דאה שעשו שימוש בח"ר ללא שכפ"ץ, ואל"מ שגיא, שפיקד על חטמ"ר 820 עד ראש השנה העיד, כי טען שיש לתפס מוצבים אלה ב"סלע". כדוגמה הצביע על מוצב 112 ועל תל פארס.

ראוו לצוין, שהפריצה העיקרית של השריון הסורי ביום הכהפורה ושל הדיוויזיה המשוריינית 1, למחנות, נערכה בין מוצב 112 ל-111.

גם מה"ט 7 אל"מ בנ-גאל, עמו סיירנו באזור זה היה באותה דעה.⁵⁷) אך כאמור בפיקוד הצפון גברה יד התפישה השוללת, כפי שהיעיד האלוף אחורי המלחמה:

"תפיסה ההגנה שלנו הייתה לא לתפוס תווואים עם ח"ר [...] בגליל הארטילריה ובגלל חוסר האפקטיביות של הח"ר [...]. היישה שלו עם הנשך הקל על הרוכסים, שהכניתה בהם להגנה לוקחת זמן כי זה שטחים מסוולים. האפקטיביות של היחידות האלה, לפי דעתך, קרויה לאפס [...] בධיבד גם לא היה לי ח"ר".⁵⁸)

אך כספרצה המלחמה, נחפו הפיקוד ומיקם את חטיבת "גולני", שעלה לצפון, בצומת מסעדה.⁵⁹) מהלך זה לא תוכנן מראש והיה אילתור, שאמן לא גורם נזק לחטיבת גולני, אך לא מצאנו שהביא תועלת רבה להגנת רמת הגולן.

[תחת פיקודו של אלוף הפיקוד עמדה חטיבת "גולני", שהייתה חטיבת ח"ר סדירה ומנתה ארבעה גדודי ח"ר (12, 13, 51, 52), בא"ח וסידרת. ב-5 באוקטובר היה גודוד 13 פרוס ברמת הגולן בגזרה הצפונית, ושאר יחידות החטיבה היו בכונות בסיסייתה. החטיבה הופעלה רק ב-6 באוקטובר, בשעות הערב, לשימוש כיבוש חרמון (שבוטלה מאוחר יותר). משלימות אחרות הוטלו עליה במהלך 7 באוקטובר ובהמשך המלחמה. צ"ע]

הגמר

למועד הגמר'ר היתרון והיחוד בכך, שאנשיו, למורת היותם אנשים מילואים, נמצאים בקרבת העמדות בהן הם מיועדים להילחם, ונינתן להפעלים מידית להגנת יישובים.

* [אף לא אחד מן המוצבים ברמת הגולן נכבש על-ידי הסורים במתקפה (למעט מוצב חרמון). מוצב 116 בדורות אף עמד במשך 72 שעות בהתקפות סוריות בלתי פוסקות, עד לחבירת כוחותינו אליו – צ"ע].

(56) עדות צורי שגיא, מה"ט 820 לשעבר, עמ' 8.

(57) עדות אל"מ בנ-גאל, עמ' 11.

(58) עדות אלוף חמי, עמ' 7.

(59) עדותו של אל"מ אמר דורי עמ' 4, 5, 6.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

אך ההישענות הבלעדית על הכוחות המשוריינים הביאה לכך, שמערך ההגמ"ר לא תוכנן ולא שולב בהגנת המרחב, ושות מספר לפניו שפרצה המלחמה, עסקו בפינוי התושבים, כך שבמקום לסייע הפכו למטרד. זאת בניגוד לפקודת "סלע" מ-23 ביוני 1973 ובה כתוב:

"הגנת רמת הגולן על ידי אוגדה 36, שתתבסס על [...] מוצבי הבט"ש, יישובי הגמ"ר וכוחות שריוון גדולים".⁽⁶⁰⁾ [לפני שפרצה המלחמה פנוו מני היישובים רק בלתי לוחמים. צ"ע]

ארטילריה⁽⁶¹⁾

להפעלת הארטילריה יש משמעות מיוחדת בקרב ההגנה ועל כך מלמדת תורה חת"מ: "האש מהוה גורם עיקרי בקרב ההגנה בהיותה בעלת יכולת לכיסות מטרות במינפה רחבה וליצור מרכז כובד".⁽⁶²⁾

פסקה זו, הפותחת את הפרק "ניהול האש בהגנה", מדגישה את התכוונה החשובה והבולטת של הארטילריה והיא: יכולתה לפעול במופץ על מספר רב של מטרות ולבור במהירות לפעולה מרכזות על מטרה אחת מבלי שייהי צורך בהכנות רבות ובתנוונות.

יכולת ריכוז המאמץ על ידי הארטילריה מושגת גם על ידי ארגון מערך שליטה נכון ועל כך מלמדת תורה:

"רכיב האש יושג על ידי שליטה מרכזית על הארטילריה ברמה גבוהה ככל האפשר. מרבית הארטילריה תהיה בסיווע כללי ותופעל במרחב נגד המאמץ העיקרי של האויב, לאחר שזה יאוכן".⁽⁶³⁾

ס"כ הארטילריה, שנפרס ברמת הגולן, היה גדול מהרגיל. בניגוד לשגרה, שבה היו פרוסות ארבע סוללות ברמה ולעתים אף שלוש, הרי ביום שבת בבורק היו פרוסות ברמת הגולן 11 סוללות. דבר זה נבע לא מראיה אפשרות מלחמה, אלא מכך שלקראתימי קרב היה נהוג לריכז ארטילריה ברמה.⁽⁶⁴⁾ [הס"כ הארטילריו ברמת הגולן תוגבר, עבר המלחמה, עפ"י הוראות הכוונות של המטה הכללי. צ"ע]

שפרצה המלחמה, הייתה הארטילריה פרוסה בעיקרה בפריסת בט"ש. 11 הסוללות נפרסו לכל רוחב הגזרה. חמישה סוללות בדרומית ושת בצפונית, אולם אחת מהсолלות שבחוף הייתה מסוגלת לירות גם לזרה הדרומית, כך שחלוקת האש בין הגזרות הייתה מאוזנת. השליטה על כל

(60) סימוכין: פקודת "סלע", פיקוד צפון, ס"ב 111, עמ' 17, סעיף 14; נספח הגמ"ר לאוთה פקודת הורה: "המשקים מרים גולן, עין זיוון ואלרום, יעבו על ידי אנשי דפונה, הגושרים וכפר סולד – ראה נספח הגמ"ר, עמ' .33.

(61) וזאת זה מבוסס בעיקורו על עדות אל"ם ברידוד, מי שהיה מת"פ צפון במלחמת, ובמקצת על עדותו של סאל"ב בז'צבי מפקד גדוד 55 (175 מ"מ).

(62) סיוע אש לכוחות היבשה, נובמבר 1972, עמ' 100.

(63) שם, עמ' 103.

(64) עדותו של אל"ם ברידוד אברהם, עמ' 3.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

הארטילריה הייתה בידי מס"ח, שלמעשה מילא תפקיד מס"ח של חטיבת 820 וגם של 188 קלומר, והוא ריכז את בקשנות הסיווע של המוצבים וגם של הטנקים בכל הגזרות. כל הארטילריה נשלטה מתחילה במלחמה על-ידי המת"פ.

פרישה ושליטה אלה לא נועדו למלחמה כוללת, שכן בתכנונם למלחמה אמורים היו לפעול האגדים הארטילריים בגזרות האוגדות שלהם. הייתה לפיקוד תכנית אש להגנה על כל מרכיביה, היו עמדות חליפין ועמדות עמוק לארטילריה, שהוכנו לקרה מלחמה. אולם לא היו תכניות אש להתקפות נגד. שכן, את אלן, היו צריכות להכין היחידות המיעודות להתקפות נגד.

ניתן לומר, שבניגוד לכוחות השדרון, שהוusr התכניות למלחמה וחוסר ההכנות בלא בפעולתם,عشוויה הייתה הארטילריה לפעול נכון גם במסגרת פרישת הבט"ש. זאת, כיוון שנייתן היה, על בסיס העמדות וההכנות שנעשו קודם לכן, להפעיל ארטילריה גם במלחמה כוללת. ואמנם, יכול היה להיות הארטילריה לעמוד בכך, לו הופעה נcona, כפי שהעידו לפניינו.

הפגמים העיקריים בהפעלה נובעים מאיישום העקרונות שאותם הזכנו. העיד בפנינו מת"פ צפון, שבמשך כל יום הכהפורים והלילה שלאחריו, לא היה אף פעם ריכוז אש גדול מאשר סוללה אחת על מטרה. הדבר נבע לדבריו, מריבו הדרישות לשיווע ארטילריה של הכוחות ותאמם את מדיניות הפיקוד של בלימה בכל נקודה בה יש פריצה. דבריו על אי-הרכיזה מתישבים עם העדויות האחרות על ניהול הקרב על-ידי הפיקוד, אולם כפי שנאמר לעיל, יתרונה של הארטילריה הוא שבניגוד לכוחות אחרים נתן לרץ את האש מבלי לשנות את פריסתה.

גם בדרך ניהול מלחמת הבלימה בקו הקדמי, אפשר היה לצפות לריכוז ממוצע ארטילרי גדוּי, לפחות על ציר הפריצה העיקריים של האויב.

הפעלת הארטילריה בקרב ההגנה והצבתה בקוים קדמיים עשויה להביא לכך, שכוחות שריון קדמיים של האויב יגיעו לקרב עמדות התותחים. כmorcan תיתכנה התקפות של כוחות פשוטים על עמדות הארטילריה בעומק, משום כך נאמר בתורה:

"בכל מקרה יהיו יחידות הארטילריה בכוננות לפעול נגד טנקים וכוחות חודרים או פשוטים, כדי לאבטח את עצמן. יחידות שאינן מסוגלות לפעול בכינון ישיר נגד שריון, לא יוצבו במקומות שבהם צפוייה התקפת שריון האויב".⁶⁵

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

למdorf מדברי מה"פ צפון, שסוללות הארטילריה שפעלו בגולן לא הוכנו ולא אומנו לירוי בכנון ישיר נגד טנקים, לדבריו אין זה מחדך מקרי.⁶⁶) נושא זה הוזח בכללותו באימוני חת"ם. למורת זאת, הוצבו סוללות אלה בכו הדרומי ושתיים מהן הושמדו על-ידי טנקים סוריים בימה הראשונה בנסיבות שרואוי לחזור בהן. [סוללה ב' של גוד 405 הושמדה על-ידי כוח טנקים סוריים, שפרץ באזרע ג'ח'אדר ו"על הסוללה, שהייתה פרוסה בצר "יריב". הסוללה השנייה, סוללה שבטה, נפגעה כאשר נסoga מעמדתה ליד תל פרס, ונעה מערכה על ציר "צבעון". הסוללה "עלתה" על חניון טנקים סוריים והושמדה. צ"ע]

במסגרת ההכנות לקרב מלמדת התורה:

" בקרב ההגנה יש לרכז בנקודות צבירה, ליד עמדות הארטילריה, כמות תחמושת רבה לכל סוגיה, כדי שבעת קרב ההגנה, שבו מונחתת אש רבת עוצמה, לא תוגבל עוצמת האש מתחמת מחסום בתחמושת."⁶⁷⁾

ראוי לציין, שענין חשוב זה של מכוברי תחמושת נזכר רק בספר כללי כתורת הקרב, ואילו הספר התורתי של חת"ם – סיווע אש לכוחות היבשה, שהופץ בטיעות להערות בנובמבר 1972, אינו דין כלל בפרק ההגנה בנושא זה.

הפיקוד לא חיכין עירומי תחמושת לארטילריה. גם לא נחזתה מראש הצורך המוגברת של פגזי תאוּה, למורת שהיא מקום להעריך שרק על-ידי תאורה ניתן היה להתגבר על עלילונות האמצעים לראיית לילה של שרון האויב.

פגזי "מוֹז", שנועד לשבש את מכ"ם האויב ולהקל בכך על הסיווע האוירי לכוחותינו, לא הגיעו כלל לפיקוד הצפון ויחידות הארטילריה לא אומנו קודם לכן בשימוש בהם. הדבר טעון בדיקה. שכן, הדגש בפנינו מה"פ צפון,⁶⁸) שהיסמכות על חיל האויר הייתה חלק מהותי של תכנון סיווע האש". אבדנס של מטוסים רבים ביום המלחמה הראשונים ראוי שיבדק אף מההיבטים הבאים: לו השתמשו ב"מוֹז", היו קטנות אבדותינו? לו קטנו אבדותינו במטוסים היכל היה הסיווע האוירי להיות יעיל יותר?

הנדסה⁶⁹⁾

החל מתקופת כוננות "כחול לבן" התבכעה בפיקוד פעילות הנדסית ענפה. נוסף לדריכים ועמדות, נחפרו תעלות נ"ט באורך כולל של 12 ק"מ. לチュנות אלה ולשדות המօון זים היה תפקיד חשוב ביותר בעיקוב האויב, בהשהיתו ובבלימתו – כפי שהיעדו רבים בפנינו. ראוי לציין שלמרות שתורתה ממליצה להרבות במיקוש, הונחו בשבוע האחרון מוקשים מעטים יחסית – כ-5000, וגם אלה רק בכו החזית. הסיבה לכך, קוטן האמונה ביעילות המוקשים.

(66) עדות אל"ם בר דוד, עמ' 14.

(67) מותות הקרב, חלק ב', עמ' 234.

(68) עדות אל"ם בר דוד, עמ' 5.

(69) ראה עדות רס"ג אל"ז דוד, עמ' ק' הנדסה, פיקוד צפון, וכן תיק נספחים שונים.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

הערכת המצב

יחסים כוחות אינטנסיביים של קבע. הם משתנים באופן שוטף והישגיהם העבר אינם מבטיחים הישגים בעתיד.⁽¹⁾

הכנות תכניות מבצעים בצבא נעשית בתחילת שנקרא הערכת מצב. בהתאם לכך ישנה זה מנתחים לפי מתכונות מסוימת את "המטרה" ואת הגורמים המשפיעים על השגתה. גורמים אלה הם "הקרע", "יחסים כוחות", "זמן ומרחב" ו"גורם אחרים".

מניתו גורמים אלה מגיעים ל"דרכי פעולה אפשריות" לאויב ולכוחותינו, מתוכן בוחרים את "הדרך הנבחרת", שאוთה מעבדים לתכנית.

על פי התורה הנלמדת בצה"ל יש להקדים הערכת מצב לכל תכנית מבצעית. הערכת מצב כזו יש לעשות במתכונות קבועה בה מנתחים כל הגורמים המשפיעים. את עיקרי הערכת מצב זו היה נהוג בעבר להגיש בכתב.⁽²⁾

לא מצאנו ראיות לכך, שנעשתה במתכון'ל הערכת מצב במתכונות המקובלת. בדיקת השיקולים נעשתה בשעת הצגת התכניות של הפיקודים, בהתאם לדין על הנושאים שהועלו משך ההציג. לא נמצא מסמך שבו מפורטים בצורה שיטתית עיקרי הערכת המצב, שלפיה הוכנו תוכניות המלחמה. לאור זאת נאלצנו ללקט את עיקרי הערכת המצב מתוך מסמכים ומוקורות שונים שבהם הבינו ספקדים את השקפותיהם והערכותיהם בהזדמנויות שונות.*

יחסים כוחות

דרכי הפעולה, שהציג אמ"ן, אשר הוכחו כנכונות, תייארו מתקפה כללית סורית, בה יבקעו שלוש דיוויזיות משוריינות.⁽²⁾ לצד אפשרות זו הכנין פיקוד הצפון את תוכנית "סלע".

(1) ראל' לסקוב – אגרת פרידה, 1 בינואר 1961.

(2) עדות אלף טמיר, עמ' 2.

* בשנת 1973 הتبיסה הערכת המצב, שנעשתה במפקדות הבכירות – הפיקוד והמטה'ל – בעקבות על הספר עבודת מטה, שהוצע בשנת 1966. המסקנות מהעריכות המצב, הורדו בצוות פיקודות ותוכניות ולעתים כהנחות לתכנון. המתכוונת להערכת המצב במפקדות אלה הتبיסה בעיקר על נחלים פנימיים ופקודות הקבע האג"מ. הספר התורתו היחיד, שעסק בשיטה ובאופן ביצוע הערכת המצב, היה נוהל הקרב – טיווא להערות, בהזאת פ"ס, שבו המתכוונת כוונה לעובדות המטה ברמת האוגדה והחטיבה בלבד. צ"ע

(2) דאה, דברי קמ"ץ פיקוד צפון בהציג תוכנונים אופרטיביים לרמטה'ל, 26 באפריל 1973, עמ' 1, 2.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך – עותקים

הס"כ למוגנה, שהוקצה בתכנונית "סלע" היה: אוגדה 36 בהרכב שתי חטיבות טנקים וחטיבה ממוכנת,⁽⁷³⁾ בסך הכל 350 טנקים. האוגדה פרוסה לבליה ולביצוע מבצעים התקפיים מוגבלים.⁽⁷⁴⁾ אוגדה שנייה נערכה בעורף ויועדה להתקפות נגד. אוגדה נוספת, נוספת לתוכנונים התקפיים.*

בעבר מקובל היה שתהיה התרעעה נאותה, שתאפשר לנו לפרוס את מערכ "סלע". לפני המתקפה הסורית, ביום הכנופרים, היו ערוכים ברמת הגולן 177 טנקים. האם היי, 177 הטנקים האלה, אמורים לבלום מתקפה כללית סורית עד לבוא ס"כ "סלע"?

זהו שאלת מפתח, שכן סגן הרמטכ"ל,⁽⁷⁵⁾ אלוף פיקוד הצפון ואחרים טוענים, שהסיבה העיקרית להצלחה הסורית הייתה, שלא היינו ערוכים בס"כ שנועד לכך – ס"כ "סלע". לעומת טען תא"ל ד. שטרן, רמ"ח מבצעים:

"... היו צריכים לבלום כאשר הם נותנים לנו אותו זמן עד שהמלואים מתחילה להגיע [...]".⁽⁷⁶⁾

בשל חשיבות הסוגיה נקבע נקדים לדיוון בה מקום רחב יחסית ונבדוק את המרכיבים המתיחשים לכך, תוך ניסיון להקיש מכוונות "כחול-לבן".

conoנות "כחול-לבן"

בחודשים אפריל, Mai 1973 התרה אמר"ז שתיתכן מתקפה כללית – סוריית-מצריםית.⁽⁷⁷⁾ נוכח ידיעות אלה ותגובה מסוימת, שנתגלה במערכות האויב, הוכנה תוכנית כוננות "כחול-לבן",⁽⁷⁸⁾ שהציגה מספר תוכניות הגנה בהתאם לגודל הס"כ ולמועד פריסתו, וזאת תוך קביעת לוח זמנים לגירוש. תוכנית זו בפיקוד הצפון התבססה על ארבע אפשרויות:

ס"כ טנקים ברמת הגולן

מצבי היערכות

אפשרות א' – היערכות בט"ש – 2 גדודים כ-70 טנקים.

אפשרות ב' – החל מ-24+ שעות ("חול ים")⁽⁷⁹⁾ – 3 גדודים – כ-110 טנקים.

אפשרות ג' – החל מ-30+ 30 שעות ("גיר")⁽⁸⁰⁾ – 6 גדודים – כ-220 טנקים.

אפשרות ד' – החל מ-36+ 36 שעות ("סלע")⁽⁸¹⁾ – 6 חטיבות כ-650 טנקים.

נמי

(73) ראה, דברי אלוף פיקוד צפון, שם, עמ' 4.

(74) ראה, דברי אלוף פיקוד צפון, שם, עמ' 4.

* ס"כ הטנקים בשתי חטיבות טנקים וחטיבה ממוכנת עומד על כ-250 טנקים ולא 350 כפי שמופיע כאן. אם מדובר על 6 חטיבות טנקים בתכנונית "סלע", המספר הנכון הוא כ-650 טנקים. צ"ע.

(75) אני אישית ולא ראייתי אף פעם מספר של 180 או אפילו 200 טנקים כוכה מספיק לבליה הצבא הסורי" – עדות אלוף טל, עמ' 1.

(76) עדות תא"ל שטרן, עמ' 1.

(77) ראה סקירות מודיעין 58, 56, 54, 46, 45, 43, 61 לתקופת אפריל-מאי 1973.

(78) פקודת "כחול-לבן" – אג"מ מבצעים מ-22-22 מ-4 במאי 1973.

(79) "פ" – פקודה; "ק" – קריאה (הוצאה צו קריאה לגיוס מילואים).

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

קיימים חילוקי דעת בצה"ל ביום באשר ליעודן של שלושת התכניות, וניתן להבחן בשלוש עדמות עקרוניות:

העמדה אחת – של אלוף פיקוד הצפון וקצין האג"ם שלו, שלפיים התכנית היחידה שבאה לבולם מתקפה בגזרה הסורית היא **תכנית "סלע"**, ואילו **תכניות "חולים" ו"גיר"** באו לענות על אפשרות של מלחמת התשה או מלחוף;

העמדה השנייה – מיוצגת על ידי רמ"ח מביצעים תא"ל שטרן: **תכניות "חולים" ו"גיר"** הן **תכניות אופרטיביות** של בלימת הצבא הסורי במקפה כללית לפרק זמן מוגבל של 24 שעות עד לגיוס המילואים;

העמדה השלישית – של ראש אג"ם האלוף טל, לפיה **תכניות "חולים" ו"גיר"** אינן **תכניות אופרטיביות** אלא **תכניות של בניין כוח** [מצטברות כוח], הבאות לענות על התפתחות המצב המוביל למלחמה, ואילו **הטכנית היחידה** הבאה לענות על מתקפה כללית סורית היא **תכנית "סלע"**.

שלוש הגישות האמורות מציגות תשובות מנוגדות לשאלת הבהא: האם נועד הס"כ של **"חולים"** (110 טנקים), **"גיר"** (220 טנקים) לענות על מתקפה כללית סורית עד לבוא ס"כ **"סלע"**?

אם התשובה לכך חיובית – **ייתכן**ograms ס"כ יומם היפופורים – 770 טנקים אמרור היה לענות על מתקפה כנ"ל.

האלוף טל שולל השוואה זו מכל וכל. לדבריו, בתקופת **"כחול-לבן"** היינו אמורים לקבל התראה שתאפשר גiros ופרישה, ואילו ערב המלחמה היה מצב שונה שכן: "עוד ב-30 בספטמבר הודיע המודיעין שככל הצבא הסורי עורך [...] ושהם מסוגלים להתקיף ללא כל התראה נוספת".⁽⁸⁰⁾

משנשאל ראש אמ"ן על כך, הוא אישר אמנים את גרסת האלוף טל לפיה אמר שהסורים מסוגלים לתקוף מהמערך בו הם נמצאים, אך ציין שלא זכור לא שהתייחס א-פעם לשחק התראה שיתן אמ"ן הון ב"**כחול-לבן**" הון באוקטובר.⁽⁸¹⁾ גם המסמכים ש夷ינו בהם אינם תומכים בגרסה האלוף טל, שכן בדיון מטכ"ל, ב-5 באוקטובר, יום לפני המלחמה אמר ראש אמ"ן: "אני לא חושב שאנו חזו הולכים למלחמה".⁽⁸²⁾

והרמטכ"ל אמר: "אני מעריך שם אמנים יש להם כוונה לתקוף ברגענית מסורתית וממצרים, אנחנו עוד נקבל התראה".⁽⁸³⁾

אין בסתנוגרמה מאותו דיון הסתייגות מהנחה זאת מצד ראש אמ"ן האלוף טל, או כל משתתף אחר.

גרסתו של האלוף טל הייתה, שرك **תכנית "סלע"** עונה על מתקפה כללית סורית, וכי **תכנית "גיר"** היא **תכנית כוננות ובלשונו:** 220 הטנקים הם תגובה למקרה של ריכוז כוחות מסוימים כגון דיויזיה משוריינת".⁽⁸⁴⁾

(80) עדות אלוף טל, עמ' 1, 2.

(81) עדות ראש אמ"ן.

(82) סטנוגרמה – מדין מטכ"ל 5.10.73, עמ' 8.

(83) שם – עמ' 9.

(84) עדות האלוף טל, עמ' 2.

אג"מ/מה"ד – ההיסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

למרות שבעודותו טען אלף טל בתקילה, כי "חולים" ו"גיר" אינן תכניות הגנה אלא תכניות פרישה, הרי בהמשך עדותו, כשהוזג לו סעיף ה"כוונה" בתכנית "גיר" אומר הוא: "כאשר שמים כוח בן שתי חטיבות בכוונות או בתכנית הגנה והרע מכל רע מגיע ללא התראה, אז עשו אותו כוח בכל זאת למלא תפקיד של בלימה והשניה עד שכוחות אחרים מתגיסים ומגיעים".⁽⁸⁵⁾

על נושא זה הציגו את השקפתם, לאחר מעשה, אלף פיקוד הצפון וקצין האג"מ שלו. האלוף חופי אמר בעודותו:

"לא חשבנו של התקפה כוללת אנו צריכים או יכולים לעמוד עד "ק" + 24 עם 88 או 180 טנקים ברמת הגולן [...]. לנו היו שלבים שונים של גiros כוחות [...]. אף פעם לא הנחנו שנגניש את חט'⁽⁸⁶⁾ 179 בשצפויה מתקפה כללית. כי באוטו גיס של 179 אני יכול להגיד את המערך כולו. כלומר התפיסה הייתה זו של הגדלת הכוונות למקורה של חידוש האש או דברים מוגבלים [...]."⁽⁸⁷⁾

אל"ם שמחוני הציג עמדה דומה:

"אף אחד לא חשב ש"חולים" ו"גיר" הן תשובה למלחמה כוללת או מצב ביןיהם לקראת "סלע". אלה תכונות המיעדים לפטור בעיות בהיקף קטן יותר. אין בתכנית "סלע" תהליך של צבירות כוח מ"חולים" ל"גיר" ומ"גיר" ל"סלע".⁽⁸⁸⁾

את השקפה שתכנית "גיר" באה לבולם מתקפה סורית כללית ביטה תא"ל שטרן: "הם היו צריכים לבולם מתקפה כוללת עד לבוא סד"כ "סלע".⁽⁸⁹⁾

הניגוד בין השקפותיהם של האלופים טל וחופי וזו של תא"ל שטרן מتبטא גם בשאלת: האם נועד תכניות "חולים" ו"גיר" לבולם מתקפה כללית בשלב א' או לא. מאחר והעדויות ניתנו לאחר מעשה ניסינו ללמידה על נושא זה ממסמכים ופקודות שנכתבו לפני המלחמה. כדי לענות על השאלה על איזו בעיה עונה תכנית צבאית, יש לחזור בסעיפים "דרכי פעולה האפשרות לאויב", "הכוונה" ו"המשימה". השווינו אותם בשלוש התכניות הנ"ל. מסתבר, שפיקוד צפון לא הוציא סיכום מודיעין נפרד ל"חולים" ו"גיר", והסתפק בהפניה ל"סלע":

"אויב וקרקע – ראה סיכום מודיעין מס' 1 לפקודת "סלע".⁽⁹⁰⁾

הסיכום תיאר שלוש דרכי פעולה אפשריות לאויב: הראשונה בהן הייתה, פעילות מוגבלת כגון מחתפים, ואילו דרכיהם ב' ו-ג' היו "מתקפה לכיבוש רמת הגולן בהשתתפות עיקר הסד"כ הסורי".⁽⁹¹⁾

(85) עדות אלף טל, עמ' 3. תמייה לדעתו על "דרגות כוונות", ראה דברי הרמטכ"ל על המוחומים של אמרגן, בימ' 24 להלן.

(86) עדות אלף וחופי – עמ' 8, 9, 10. (הטבה 179 מיעודת להתגיס ב"גיר").

(87) עדות אל"ם שמחוני מ' 1979 בפברואר, עמ' 1. דבריו על תהליך צבירת הכוח מ"גיר" ל"סלע" אינם מתבססים עם פקודת "חול-לבך" של המטכ"ל וגף לא עם סופה המהלה לפקודת "חול-ים", שהוצעו הווא עצמו בקץ א' ג' פיקוד צפון וכוה נאמר: "שים קלים עיקריים, אפשרות הפעלה חכנית יי"ר או "סלע" בהמשך". ראה,תיק "סלע" פיקוד צפון, נספח מנהלה ל"חול-ים", מב-21, 2120, עמ' 9 סעיף 2.

(88) עדות תא"ל שטרן, עמ' 1.

(89) תיק פקודת "סלע" של מפקדת פיקוד צפון – "חול-ים" עמ' 1 סעיף 1; "יי"ר" עמ' 4, סעיף 1.

(90) שם – ראה סיכום מודיעין ל"סלע", סעיף 4, עמ' 10, 11. ראוי לציין שסיכום זה מציין על שבעה מוצבים המיעדים ל"מחטף" על ידי האויב, אך החרמון איינו אחד מהם.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

סעיף המשימה לפקודות "כחול-לבן" המטכ"לית היה משותף לכל המבצעים ועיקרו – היערכות לתגובה לכל ניסיון של חידוש האש וכוננות לבצע מшибוט הגנה "על מנת" למנוע מהאויב כל הישג צבאי.

סעיפי הכוונה בפקודות "חול-ים", "גיר" ו"סלע" בפיקוד הצפון דומים בעיקרם.⁽⁹¹⁾ לעדותו של האלוף טל ניתן למצוא לאורה סיוע בדברי הרמטכ"ל:
" [...] אנחנו בנוויים על ארבעה דרגי כוננות, ככלומר המצב הנוכחי ושלושת מצבים "סלע".⁽⁹²⁾
ב הכללה זהה השיטה הנכונה, כדי שנדע כיצד אנחנו נערכים בכל מקרה של החמרת מצב, או
בכל מקרה שהמדווחים יראה לנו שהחום עולה".⁽⁹³⁾

עוד אמר הרמטכ"ל ב-26 באפריל 1973:

" [...] אבל צריך להיות לנו איזשהו זמן לפני מרחב ההתראה, אשר בו אנו נכנסים במצב בין מצב רגעה לבין מצב "סלע" [...] זה מה שאני קראתי [...] "מדווחים" של אמ"נ שאומר לנו [...] מתחילה הת חממות [...] ואז, לפניו שmagisters מילואים וועשים איזשהו דבר כדי שיהיו מעלה מ-100 טנקים. כאשר אנו נמצאים במצב הזה – יעוז להם האלוהים. אם הם יכולים להשיג איזשהו הישג קרקיי ברמת הגולן – זה אומר לתפוס אותנו לפניכן, עם כמויות הטנקים שモצבות שם בכל הזמן. אפשר לעשות איזה פיתרון ולחטוף כאן איזה דבר. זאת הנקודה הקרייטית שלנו, פרט לכך אין לנו בעיות".⁽⁹⁴⁾

ברור מכאן שהרמטכ"ל גם הוא רואה את "חול-ים", ו"גיר" כדרגות כוננות. אך, וכך ההבדל הקיצוני, הרמטכ"ל רואה אותן כתכניות הגנה נגד כל הס"כ הסורי ("כמויות הטנקים שמוצבות שם"),⁽⁹⁵⁾ ונראה שסביר שמספר הטנקים שבתכניות "חול-ים" ו"גיר" עונה על הבעה, שכן אחרת למה יזדקקו הסורים לשיעטה דשmia? וכמו לתקוע את הכלונס האחרון בגדר המפרידה ביניהם לבין האלוף טל בעניין "סלע" אומר הו:

*
"מה שהיערכות "סלע" מלאה צריכה מתחת לנו? היא בפירוש צריכה לתת לנו כוננות למעבר מיידי למתקפה".

קושי נוסף לקבالت דעתם של האלופים טلحופי נובע מהטעונים הבאים:

א. תכנית "גיר" המטכ"לית:

התכנית נקראת "גיר" בפיקוד צפון ו"שובך יונים מורחב" בפיקוד דרום. והנה מUID אף האלוף טל ש"שובך יונים מורחב" היא תכנית הגנה כנגד מתקפה מצרים כולל.⁽⁹⁶⁾ אין בתכנית "כחול-לבן" אפילו

(91) תיק פקודת "סלע" של מפקדת פיקוד הצפון עם דוחים 1, 4, 17; סעיף "הכוונה" לתכנית "חול-ים" ו"גיר":
• "פיקוד צפון ייערך להגנה על רמת הגולן במקרה של חידוש לחימה, ימנע היישגים וישמיד כוחות אויב, תוך כוונה למעבר מהיר מהגנה למתקפה".

• ויאלו הווינה בטלע: "...[...] פיקוד צפון יין החל מ- 'ש' על מרחב [...]".

(92) הכוונה ל"חול-ים", "גיר" ו"סלע" מלא.

(93) קודם הרמטכ"ל לתכניות אופרטיביים מ-2 במאי 1973, עמ' 24.

(94) הצעת תכניות אופרטיביים לרמטכ"ל, 26 באפריל 1973, עמ' 35.

(95) אם באמירה "כמויות הטנקים שמוצבות שם [...] נתקנן הרמטכ"ל [...] וה坦קים שלג, אין המבואה שבסוגרים תופסת. אך גם במקרה זה סביר מהקונטקסט שדר"כ "חול-ים" אמרו לעמו נגד מתקפה כללית.

(96) עדותו השנייה של אלוף טל.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

X מילה אחת על ההבדלים בין הנוטונים לנצחבו יוכרו "גיר" בפיקוד צפון לנוטונים שיוכרו "גיר" ("שובר יונים") בדרום, וגם לא סביר שההיה הבדל. מתבקש מכאן ההיקש, שאם נועדה תכנית "שובר יונים" להגנה בפניו מתקפה כללית בדרום, נועדה אף תכנית "גיר" בצפון, להגנה בפניו מתקפה כללית.
ב. "כוכב הצפון"

ערב המלחמה הוכן במה"ד משחק מלחמה לפיקוד הצפון בשם "כוכב הצפון".⁹⁷ בסיפור מעשה מס' 1 שלו נאמר:

"(3) בתאריך 15 באוקטובר הורה המטה הכללי לכל הפיקודים לעبور למצב "חול-ים" [...]"

(4) בתאריך 16 באוקטובר 1973 סיים הפיקוד את היערכותו ל"חול-ים".

(5) [...] ב-16 בספטמבר,⁹⁸ לפנות ערב החל חיל האוויר המצרי בתקיפה של שדות תעופה...

(9) עם שחר ה-17 באוקטובר פתח הצבא הסורי בתקפת פתע בשלושה מאמצים דיוויזיוניים, בסיוו אוויר וארטילריה.

(14) המטה הכללי הורה ב-17 באוקטובר על גיוס כללי, החל משעה 1700.

(15) המטה הכללי אישר כבר בשעה 0800 לגייס את אוגדה 36, 146 והשלמות.⁹⁹ בשלב הראשון עמד ס"כ הטנקים על 110. המילואים היו אמרורים להגעה בליל 17-18 באוקטובר ובמהלך יום 18 באוקטובר. אך כל מה שהשיגו הסורים כנגד 110(!) טנקים, עד שעה 0000, היה, לפי סיפורו המעשה שחיברו במה"ד:

: (2.א.9")

ב) המאמץ הצפוני בעוצמה של חטיבת משוריינית, חטיבת ממוכנת וחטיבת ח"ר (סה"כ כ-180-200 טנקים), הצליח להשתלט על פחתת קוניתרה עד לתלים אבטול ובנטל.

ג) המאמץ הדרומי (בעוצמה כנ"ל), הצליח להשתלט על פחתת רפיד על לקו חונינה וחיספין.

ד) המאמץ המרכזי גודד טנקים וגודוד ממוכן הצליח לכבות את מוצב 110".

מסמן זה מעיד שבמה"ד ראו בחודש אוקטובר את "חול-ים" ואת הס"כ המוקצה בתכנית זו כעוני על בלימת מתקפה סורית עד לבוא המילואים למחמת היום.

ג. בדיעון מטכ"ל ב-5 באוקטובר אמר הרמטכ"ל:

"אם תפתח התקפה kali אף מילה נוספת, אז אנו נצטרך לבטום באמצעות הכוחות הסדיירים. זאת אומרת באמצעות חיל האוויר וכל הכוחות שיש לנו בקווים [...]."

ולאחר מכן הוסיף:

"היות שאנו לא עוסקים רק בפרשנות, אלא אנו אחראים למצב, אנו חייבים לנקט באמצעות הביטחון הדורשים, ואמנם אנו נוקטים. אם יש שאלות או השגות או הערות, או הצעות למצב זהה, אני מוכן לשמעו לפי הסדר".

(97) "כוכב הצפון", הד-26, 3, בתיק "נספחים שונים". המשחק עמד להותבע ב-17 באוקטובר 1973.

(98) כראוי טעות רצ"ל אוקטובר.

(99) הקבלה הרואה לעיוון בשלבי היגוס במהלך יום היפורים.

אג"מ/מה"ד - היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

היחיד שדיבר על גיוס היה האלוף גונן שהציג לגיס סגל לשתי תצפויות.⁽¹⁰⁰⁾ בהמשך הדיון נשמעו הערות והצעות מפי ראש אג"א, על אף שיחסרו ביום כיפור פירות ולחם טרי,⁽¹⁰¹⁾ כמו כן נשמעו הערות משותתפים אחרים. האלוף טל והאלוף חופי לא ביקשו רשות דיבור.

אם ב-5 באוקטובר לא חדרה עדין סכנת המלחמה לתודעה, הרי ב-6 באוקטובר נאמרו הדברים במפורש. אך אם סבבו האלופים טל וחופי שאין די ב-770 טנקים לבליה, למה לא אמרו זאת לרמטכ"ל אפילו באותו יום? שכן, לו ידע הרמטכ"ל על הערכתו זו של אלוף פיקוד הצפון, ייתכן והיה ממשיע טיעון זה בעת הדיון על התקפת מנע אווירית.⁽¹⁰²⁾

כאשר בוחנים את סעיף יחסיו הכספיות בהערכת המצב. ראוי לבחון אותם מנקודת נספה: בערב ראש השנה, הועלה לרמת הגולן גודל 77 מתחיטה 7, כך שהיו שם שלושה גדודי טנקים, לפי המודל של "חולרים". ואילו בערב יום כיפור – הועלו שני גדודים נוספים של חטיבה 7 והוא ברמת הגולן כ-180 טנקים. מספר זה נמוך ב-40 טנקים מס'כ' הטנקים המוקצת עפ"י תוכנית "גיר" – 220. אם אמנים תוכנית "גיר" באה לעונות על מתקפה סורית מוגבלת, מדוע לא בשלים הפיקוד את הס"כ שנקבע בתוכנית "גיר"? הרי השלמה כזאת הייתה יכולה להיות בעלת חשיבות מכרעתה.

רוב העדים, שהופיעו לפניהו, גורסים, שלו היו די טנקים בגזרה הדרומית, ולא שני גדודים כפי שהיו שם, ניתן היה לבלום את האויב או לפחות להשוותו ולשבשו באופן ניכר. מה'ט 7 טען שדרושים היו לכך ארבעה גדודים,⁽¹⁰³⁾ ככלומר שני גדודים נוספים, ואלו מ'ג' 82 העיד, שלו היה רק גודל נוסף אחד היו פנוי הדברים שונים לחלווטין.⁽¹⁰⁴⁾

ראוי שתחזור הוועדה מה היו השיקולים, שהביאו להערכת מצב לפיה באפריל ובמאי היו דרושים 220 טנקים ואילו ביום הכנורים, מול אויב גדול מזה שהיה במאי, הערכו שדי ב-770? הרי האויב לא רק שלא נחלש, אלא, שהתעצם התעצמות רובה. חגורת הטילים קרקע-אוויר, שנוסף, צריכה הייתה להשפיע על הערכת סיוע האוויר, אותה צפויים היו כוחות היבשה לקבל בשעות הראשונות של המלחמה.

מרחב וזמן

לאណון כאן בהיבטים השונים של סעיף זה בהערכת המצב, ועוד נשוב לכך בדיון בסעיף הכספיות. בדיון המטכ"ל ב-5 באוקטובר התייחסו המשותפים ליום הכנורים, אך בהיבט של הכרזת הגיוס ברדיו. לא מצאנו עדות לכך שבאותה ראיון או בדיון אחר נדונה השפעת יום הכנורים על משך הגיוס או על זמן הגעת הכוחות. ניגע רק בנושא אחד נוספת: לא מצאנו עדות לכך שנבדק מועד הגעת חטיבה 7 לרמה. בשל מספר המובילים שהועמד לרשות חטיבה 7, הגיעה המחזית השנייה של גודל 71 לרמת הגולן רק בשעה 1700 ביום הכנורים וזאת ללא מובייל טנקים.⁽¹⁰⁵⁾ [למעשה, "סיע" יום הכנורים לזרוע

תהליך וייס הכוחות ופריסתם. צ"ע]

(100) דין מטכ"ל, 5 באוקטובר 1973, עמ' 9, 10.

(101) שם – עמ' 11. לדברי ראש אג"א, יש לראות את דבריו בהקשר הנכון, שהוא יום הכנורים, ולא כהתיחסות לדברי הרמטכ"ל על בלימה בכוח הסדר. ראה עוזרת.

(102) עדות אלון חופי, עמ' 12, 11.

(103) עדות אלון ברג'ל עמ' 10, מ-19 בפברואר 1974.

(104) עדות סגן ברץ, קמ"ב' ג' 71, עמ' 28.

(105) עדות סגן ברץ, קמ"ב' ג' 71, עמ' 5.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

קרקע

התואים הקרים, שנתפסו ואשר תוכנו לתפיסה בתכניות ההגנה השונות של רמת הגולן היו מוצבי הבט"ש, הנמצאים על קו פרשת המים – אלה הם תוארי שטח שליטים. כמושבי הגנה, היו להם, כפי שהסתבר מהעדויות, שתי מגבלות:

א. קרבה יתרה לגבול.

ב. על רובם ניתן היה להסתער בשריון.

בשל התפיסה של פיקוד הצפון בעניין העומק לא נתפסו ולא תוכנו שטחים שליטים נוספים. אך סיכון המודיעין שנתחבר בפיקוד צפון הדגיש את חשיבות התלים הגבוהים:

"פתחת קונייטה – תל ابو נידא, ערם, מחרפי ושיהא, הינט השטחים העיקריים שליטים על הפתחה"

"פתחת רפיד – אזור הפתחה בשלט ע"י תל זוהר (تل פארס)..."¹⁰⁶ במשמעותם חיווניים.

על תלים אלה לא ניתן להסתער בשריון. במהלך המלחמה שמשו התלים יעדים לחימה ועל אחדים מהם התנהל עיקר הקרב. סיכון המודיעין של הפיקוד צפה זאת מראש:

"דרך ג' – בדרוג ראשון תוקפות דיוויזיות הח"ר להבקעת מוצבי הבט"ש וכיבוש קו התלים".¹⁰⁷
אך פרט לתקיפות, לא העיב הפיקוד כאמור כל כוח על תלים אלה וכך לא תכנן את תפיסתם. לו השיכלו הסורים להפעיל את הח"ר, כפי שעשו המצרים, יתכן והיו תופסים את התלים על-ידי ח"ר מצויד בטילים נ"ט, בחסות החשיכה. לו עשו כך ספק אם יכולה הייתה חטיבה 7 לפעול במקום שפעלה.

הערכת דרכי הפעולה האפשרות לאויב

בדקנו ומצאנו שהערכות אמר"ן ומודיעין פיקוד צפון בנושא זה היו נכונות ומדויקות. הוכנו הדוקטרינה, ס"כ האויב ודרכי הפעולה האפשרות לאויב, שאחת מהן בוצעה אمنם במהלך המלחמה.

עד חודש אפריל 37' הציג אמר"ן מאמץ עיקרי סורי שתוקף באזרז קונייטה או מאמצים שקולים, שימושיים באזרז קונייטה ובאזור רפיד, וזאת על סמך הערכה בלבד. אולם מתקופה זו, בעקבות ידיעות קונקרטיות, הוצאה אפשרות של מאמץ עיקרי בגזרה הדרומית – גזרת

רפיד.¹⁰⁸

למרות העובדה שאמר"ן הציג מזו, דרך קבוע, אפשרות של מאמץ עיקרי בגזרה הדרומית, לא בא הדבר לידי ביטוי בהשპחותם ובמעשיהם של אלו הפיקוד וקצין האג"ם שלו במהלך המלחמה:

"הערכתה שלי הייתה לפני המלחמה, כי המאמץ העיקרי יילך בציר קונייטה".¹⁰⁹ קצין האג"ם הפיקודי אמר, שהחליטו להפעיל את חטיבת 7 בגזרה הצפונית הושפעה מהשפטו, שאם הסורים יתקפו, תמיד יהיה המאמץ העיקרי שלחם 107 המוצב שמצפון לكونיטה".¹¹⁰

(106) תיק פקודה "טלע" מפק' פיק' צפון – סיכון מודיעין ל"טלע" 73, ס"ב 111, עמ' 8.

(107) שם עמ' 9.

(108) ראה דבריו קמפני אוסף בהזותת תכניות אופרטיביות, פיק' צפון לרמטכ"ל 26 באפריל 1973, עמ' 2.

(109) עדות אלוף חופי, עמ' 2.

(110) עדות אל"ם שחוזני מ-19 בפברואר עמ' 6.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

ראוי לציין, שאלוֹף הפיקוד ומודיעין הפיקוד היו ערים לתגבור המערך הסורי והתריעו על כך.⁽¹¹¹⁾ תכניות ההגנה של פיקוד צפון – "חול-הים", "גיר" ו"סלע", הוכנו על בסיס ניתוח דרכי הפעולה האפשריות לאויב, ובאחד מן הדריכים, המופיעות בסיכום המודיעין לפקודת "סלע" של פיקוד צפון, מציינת האפשרות, שהצבא السوري יתקוף במאם עיקרי בפתחת רפיד. התכנית המבצעית, בשלושה תכנונים אלה, נתנה מענה לנוכח אפשרות התקפה מן הדרום. עם זאת, הערך אלף פיקוד הצפון, כי מתוך כל דרכי הפעולה האפשריות לאויב, האפשרות של התקפה עיקרית בפתחת קונייטרה היא הסבירה וגם המשוכנת ביותר, משלוש סבובות: קונייטרה מהויה יעד יוקרתי מיידי; יכולתם של הסורים לרדוף במהירות כוחות לאורץ ציר دمشق-קונייטרה; והמרחק הקצר מקונייטרה לגשר הירדן. הערכתו זו של האלוף הפכה להיות אבן יסוד בתכניות ההגנה, אףלו שפריסת הכוחות המתוכננת עונתה גם על האפשרות של התקפה עיקרית בדרום.

* מה שארע ב-6 באוקטובר וקיים לכך לנוכח הירך לעיל פי אחד מתכניות ההגנה, אלא להירך ל'יום קרב'. זאת, לאחר ועד יום שבת, 6 באוקטובר בשעות הבוקר, איש במטה הכללי ובפיקוד לא העיר כי צפופה מלחמה. כאשר פרצה המלחמה בשעות הצהרים, גברה בחוף'ק הפיקודי התפישה כי בפתחת קונייטרה היא היעד להתקפה הסורית העיקרית, ולאחר שעלה מפוץ הקרבנות הוטלה חטיבת 7, חטיבת העתודה האחת שהייתה בידי הפיקוד, לעבר קונייטרה, ובכך איבד הפיקוד את יכולתו להשפיע על מהלכי המלחמה עד גיוס המילואים והגעתם לרמת הגולן. בפועל עמדו מול המאמץ السوري העיקרי בדרום רק שני גודדי טנקים, בעוד שבאזור הצפון, מול מאמצים משניים ומפוצלים, ניצבו ארבעה גודדי טנקים. צ"ע]

"תרגיל גמלא"⁽¹¹²⁾

התעניינו בתורה, הנלמדת מכללה לפיקוד ומטה, פ"מ. עיינו בתרגיל "גמלא" העוסק בהגנת רמת הגולן. אין ב"דף למדרי" שבתיק זה "הערכת מצב" או "שיקולים עיקריים", כפי שנוהג היה בעבר. אך ניתן לעמוד על השיקולים מעיון בסעיף "הלקחים"⁽¹¹³⁾, שמציג שתי אלטרנטיבות: הגנה קדמית והגנה עורפית. בשתי האפשרויות נתפס קו התילים. באפשרות של ההגנה הקדמית נתפס קו זה כקו עמוק, ובאפשרות השנייה משמשים מוצבי הבט"ש כקו קדמי, ואילו קו התילים הינו קו שני המוכן לתפיסה עלי-ידי הח"ר – המוחזק בקו העצירה מחוץ לטווח הארטילריה. כן מצוין שמול כל דפ"א שיש בה מאמץ חטיבתי, תהיה גזרה גודלית שלנו.

הס"כ שנקבע להגנה בתרגיל זה הוא אוגדה ובה שתי חטיבות משוריות, חטיבת ממוכנת, חטיבת ח"ר ו-16 (!) גודדי חת"מ (48 סוללות ארטילריה).

כוח זה, שמנה פחות מ-300 טנקים נראה למתקני התרגיל מספיק לבילמת האויב הסורי.⁽¹¹⁴⁾

סיכום הפרק

בעבר נהוג היה לעשות הערכת מצב בכתב. בשנים האחרונות לא נהגו לעשות כן ואין למצוא עקבות להערכת מצב שיטחית. תפיסות ושיקולים נידונו בעת הצגת תכנונים אופרטיביים בראש אג"מ ולרמטכ"ל.

(111) דברי האלוף חופי בדיון מטכ"ל 25 בספטמבר 1973.

(112) ראה "תיק נספחים שונים"

.34

.35

.36

.37

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך _____ עותקים

יחסי הכוחות – האם אמורים היו 770 הטנקים, שהיו ברמת הגולן ביום ההפורים, לבסוף מתקפה כללית סורית עד בוא סד"כ "סלע"? מצויות תשובות סותרות לכך. האלופים טל וחופי עונים בשלילה, תא"ל שטרן – בחיווב. מהמסמכים נראה שדעת הרטמכל הייתה כדעת תא"ל שטרן.

ניתן להזכיר מתכוננו "חולמים" (110 טנקים) ו"גיר" (220 טנקים) על הערכת מספר הטנקים שדרוש היה לבלייה. אך חילוקי הדיעות בעניין זה מחייבים למלוקת בעניין סד"כ יום ההפורים.

כנגד דעתם של האלופים טל וחופי עומדים הטיעונים הבאים:

א. ההකלה בין תוכנית "גיר" בצפון ל"שובך יוניים מורהח" בדרום – שתי התוכניות הן חלק מתכנית כוננות "כחול-לבן". לדעת האלוף טל נועד "שובך יוניים" לבלייה מתקפה כללית מצרית. האם אין הקלה לתכנון זה בצפון?

ב. במשחק מלוחמה "כוכב הצפון" מוצגת התפתחות מתקפה סורית כללית הנבלמת על-ידי סד"כ "חולמים" – 110 טנקים.

ג. למה לא התריעו האלופים טל וחופי ביום ההפורים שאין די-ב-770 טנקים לבולם. ייתכן ولو עשו זאת היה הדבר משפיע על השיקולים להנחתת מתקפת מנע אוירית?

קורע – למורות החשובות שיש לתלים הגבוהים כגון: תל פארס, תל אבו נידא, החרמוןיות ואחרים, לא נתפסו אלה על-ידי כוחותינו. לו פעלו הسورים כפי שפעלו המצריים והיו מחדירים ח"ר מצויד בטילים נ"ט לתפיסת התלים, ספק אם ניתן היה לבلوم את הסורים.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

תכניות, פקודות, כוונות ועד

תכניות

בפרק הערכת המצב הזכרנו את שלוש התכניות למגננה: "חולים", "גיר" ו"סלע", שנבדלו האחת מרעהותה בסד"כ (בעיקר טנקים). כאמור, נועדה תכנית "סלע" לסתן לנו כוונות מעבר מידי להתקפת נגד", אך גם בסד"כ המצויץ יותר נחזו ותוכנו תכוניות התקפיים כגון "בן גיל".

לכל שלוש התכניות נכתבו פקודות מבצע על-ידי הפיקוד ואוגדה 36. בקשרו את תכניות החטיבות 820 ו-188 הסדירות, אך לא ענינו.⁽¹⁵⁾ המפקדים לשעבר של חטיבות אלה ואחריהם העידו בפנינו, כי נכתבו תכניות ופקודות ל"סלע" וייתכן שאף ל"גיר".⁽¹⁶⁾ אל"ם שגיא העיד, כי מפקד אוגדה 36 ומפקדי החטיבות תכננו בשטחינו התקפות נגד. משנתבקו השדים לפרט, הסתבר שהתקפות-נגד מזרחתית לקו הסגול תוכנו בהתאם לתחור על כל פרטihan, אך התקפות נגד בשטחינו אנו, היו בקווים כלליים בלבד, ולעתים כללו סימון ציר על מפה ושם קוד. דוגמא לכך מפת "ברק" שהזוכה לעיל.⁽¹⁷⁾

לביטחון שוטף הייתה תכנית בשם "קפיטל". בעת "יום קרבי", כפי שכונו תקריות אש לא שגרתיות, תוכננו לפרוס טנקים בעמדות שהוכנו לכך ולסייע לモצבים עפ"י תכניות "קפיטל".⁽¹⁸⁾

היערכות

היערכות ב"גיר" ו"סלע" הייתה דומה ו莫斯თחתה על מספר עקרונות משותפים לשתייהן. השוני נובע מכך שב"סלע" הייתה לאוגדה 36 חטיבת מושריןנות נוספת.

האוגדה חילקה את הגזרה לשתיים: חטיבת טנקים בגזרה הדורמית וחטמ"ר 820 בצפון.

ב"גיר" נמצאה בעתודה חטיבה מושריןנות אחת, וב"סלע" שתי חטיבות מושריןנות.

מתן אחריות גזרתית לחטמ"ר 820 היה שינוי, שהכנס הרמטכ"ל, כשהוזג בפנוי התכנון של פיקוד הצפון ובו חולקה האחריות על הגזרה בין שתי החטיבות המשורייניות. את הרמטכ"ל הדrica השאיפה להחזיק כוח ניכר בעתודה – אחת עד שתי חטיבות מושריןנות.⁽¹⁹⁾

לפני המלחמה החזיקה חטמ"ר 820 את קו המוצבים עם גודל 13 בצפון הגזרה וגדוד 50 בדרומה. חטיבת טנקים 188, שהיה לה שני גודלי טנקים החזיקה גודוד אחד בקו ושני בעורף באימונים. בשובע שלפני המלחמה הועלה גודוד 77 מהתיבה 7 לרמה, וחטיבת 188 פרסה שני גודדים בקו: גודוד 74 בצפון

(15) לאחר התערבותה הוועדה קיבלנו העתק ממכתב פיקוד הצפון, ממנו משמעה שהחטיבות הנ"ל לא הכינו תכניות הגנה. מכתב דריש אלוף הפיקוד, 10 במרץ 1974.

(16) ראה, עדות אל"ם פרג, עמ' 2 ועדות אל"ם שגיא, עמ' 4.

(17) עדות סא"ל נפשי מים 16 אפריל עמ' 1, 2, 3; עדות רס"ן זמיר, עמ' 2; אך אל"ם פרג, העיד שהיו תוכנונים בכתב בשטחינו אנו.

(18) עדות סא"ל עודד ארזי, עמ' 3; עדות סא"ל נפשי, עמ' 4; "קפיטל" הייתה מיועדת גם לתוכנונות התקפיים – מפי סא"ל אמרית, ענף היסטוריה, בתאריך 5 במאי 1974.

(19) על הוויכוח בנושא זה ראה, הצגת תוכנונים אופרטיביים לרמטכ"ל ב-26 באפריל 1973, עמ' 26, 34. פיקוד הצפון הכין תכנית על פי הנחיית הרמטכ"ל, והציג אותה ב-2 במאי 1973oca והוראות חטיבת 820 על הגזרה הצפונית. על קר ראה, עמ' 2 בסטנוגרפיה של אותה הצגה. אך משפרצה המלחמה חולקה הגזרה בין שתי חטיבות השירות.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך – – – – – עותקים

וגודר 53 בדרום. כל אחד מהגדודים החזיק פלוגה מפוצלת למחקות ליד המוצבים בקו ושתי פלוגות בעתודה מאחור. הייתה זו היררכות המזוכירה את "חולים".

הכנות

מאז כוננותו "כחול-לבן" בחודש אפריל 1973, החלו בפיקוד צפון בהכנות למלחמה בתחום הלוגיסטי, ההנדסי והתוכנן המבצעי.

בתוך הלוגיסטי נעשו הכנות, שהחשובה שבהם שבחן הייתה, קידום הימ"ח"ם לעבר רמת הגולן. לקידום זה הייתה השפעה רבה על קיזור זמן הגעת המילואים. וכן פלוגה מחתיבת 179 הגיעה לדמה והשתתפה בקרב עוד לפני חצצת ה-6 באוקטובר. לו הייתה במקומה הקודם ספק אם הייתה מגיעה עם שחר. אולם, בשבוע שלפני המלחמה, למרות העלאת הכנות, לא נעשה מספר פעולות לוגיסטיות חשובות, כגון, ביקורת חימוש לטנקים. מצבם הטכני של הטנקים ושל היזוד שלהם הביא לכך, שטנקים לא הופלו בקרב, דבר שהשפייע גם על מורל האנשים, כפי שהדבר מתבטא במכתבים לועדה ולעיתונאים.⁽²⁰⁾) ראו לציין שמצוות הטכני של הטנקים לא היה צריך להיות הפתעה לרשות צה"ל, שכן התגלו תקלות עד בשבוע שלפני המלחמה. מ"ג' 77 שעלה בערב ראש השנה לרמת הגולן

מספר:⁽²¹⁾

"[...] הטנקים שקיבלו מימי"ח חטיבת 179 היו במצב גרווע. המצברים בחלק מהם היו 'מתים' ואי אפשר היה להניעם. באחרים לא ניתן היה לצודד את הצריח, או שהסר היה שמן מנוע. והוא שחרר בהם זיוד [...] רפואי כעס והורה לעורך בדיקה. קצין החימוש של רפואי וקצין האפסנאות של 179 רצוי אליו מבוהלים..."

"ההשלימו לכם פריטי היזוד שחשרו?" "כן, אני חושב שהורידו
טנקים אחרים בימי"ח".

ראוי לחקור אם הטנקים ש"הורידו" מהם זיוד, חסרו אותו ביום הכיפורים.

כן לא נעשו הכנות לוגיסטיות אחרות כגון: עירומי תחמושת בקרבת עמדות הטנקים, קידום של תחמושת תארה ועוז. לא תוכנן קידום טנקים ותחמושת לרמת הגולן או לפחות זיוד וחימוש הטנקים. כפי שהתפתחו המאורעות, הייתה לכל שעה של הקדמת הגעת הטנקים משמעות וייתכן שלא היו מגיעים אז ב"תפזרת".⁽²²⁾) ראו לציין שמובילים חסרו. למרות שאג"א השכיל להחזיק בכוננות מספר גדול של מובילים במתקני הכנות – 81 במקום 45. יומיים לפני המלחמה שכר אג"א 20 מובילים מהפטנציאל האזרחי וכן דאג להציב נהגים למובילים שבוחשנת חירום מבין בעלי רשיונות בתפקידים אחרים.⁽²³⁾)

(20) מפה ריבויים הנקנו שהמדובר ב"ידיית הוועדה" ואינו זוקק לאנטכטה ולא לדין מפורט.

(21) עדות סאי' קהלני, עמ' 11.

(22) ג' 7 נעל-גבי כ-5 מובילים ועד השעה 1400 הגיעו רק 16 טנקים. השאר עלו על שרדרות והגיעו רק בשעה 1700 – עדות סגן בני ברעם, קמ"ץ 71 עמ' 3. הוא אף מעיד שטנקים שקיבלו מימי"חים היו בהם ליקויים. הוא אינו מבין כיצד לא הבחינו אنسויים בחימ"ח במילול פגומים באחד הטנקים, שכן היה כתם שמן גדול על הרצפה תחתו.

(23) עדות ר' אג"א, עמ' 1.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך – עותקים

הכנות הנדרסיות – מאז "כחול-לבן" נעשו עבודות הנדרסה ניכרות שהן הושלמו:

- 12 ק"מ תעלות נ"ט, שהייתה להם תפקיד חשוב בבלימת הסורים.
- 13 ק"מ דרכים ומשטחי פרישה.
- 15 מחסות.
- 5 רמפות לירি.
- גשרים על הירדן.

ב-4 באוקטובר הונחו כ-2000 מוקשים שהוכיחו עצמם במלחמה.⁽²⁴⁾ משום מה לא הונחו מוקשים בהנחה חפואה ומאלתרת ביום ההפורים, מושנודע כבר שתפרקן מלחמה. כשהשאיל סגן מפקד הנדרסה בפיקוד הצפון מודיע לא הניחו יותר מוקשים, השיב, שלא היה כוח מקצועי שיעשה זאת. אך בגדודי הח"ר היו חבלנים, ולפי עדות מג"ד 13, היו בגදוד חיילים רבים מאומנים בהנחת מוקשים.⁽²⁵⁾ לא השתמשו בהם אפילו ביום ההפורים, כשהייתה ברור שהולכים למלחמה.

בקשר זה ראיו לזכור את מניחי המוקשים של הגמ"ר, המתורגמים להנחת מוקשים תוך שעות ספורות מההתראה. אך ברמת הגולן לא אורגנו מוקשי הגמ"ר לפני יום ההפורים.⁽²⁶⁾

תכנון מבצעי והכנות

בעת כוננותו "כחול-לבן" תוכנוו "גיר ו"חולים" ורוענן תכנון "סלע". בשבוע שלפני המלחמה סייר מפקד אוגדה 36 עם מפקדי חטיבות לרענון תכנונים מבצעיים. מח"ט 7 שלח את אנשיו שכובעים לפני המלחמה לרענון תכנון התקפי בשם "בן גיל", אך הם לא סיירו או תכננו לצרכי אחת מתוכניות המגננה, שכן, חט' 7 לא הייתה אמורה להשתתף בהם. משהוחלט להגדיל את מספר הטנקים ברמה 110, לא גויס גדוד 39 של חטיבת 188, שיועד לכך ב"חולים".

גדוד 77 לא הכיר את הגזרה לפני כן, אך הוזות לשבוע, שבילה בסירות לפני המלחמה, הכיר היטב את הגזרה, דבר שניכר היה במלחמה.⁽²⁷⁾

המטכ"ל לא הורה, בשבוע שלפני המלחמה את חט' 7 להיות בכוננות לעלייה לרמת הגולן ולסייע בה במסגרת התכנונים הנ"ל.⁽²⁸⁾ משעלה החטיבה לרמת הגולן הסתבר, שגדוד 82 אינו מכיר את השיטה. נערך אמן סייר קצר למפקדים, ביום ההפורים בוקר, אך לא היה בו די, כפי שיווסבר בהמשך.

לנושא הכרת השיטה הייתה חשיבות רבה בלחימה הלילית ורבים מן המפקדים, שגילו יוזמה בלחימה מפליגים בערך הכרת השיטה.⁽²⁹⁾ וכך אמר מג"ד 74:

"היתרון שלנו על פניו ייחדות אחריות שהגינו לרמה"ג היה יתרון הכרת השיטה".

(24) ראה עדות סגן מהכ"פ, עמ' 2. לדבריו עלו 25 טנקים על המוקשים שהונחו ב-4 באוקטובר.

(25) עדות סא"ל אורן, עמ' 7.

(26) בכירורו עם אל"ם טופז, קצין הגמ"ר במטכ"ל.

(27) עדות סא"ל קהילני, עמ' 1.

(28) בתכנון "סלע" של המטכ"ל מיעוטה חטיבה 7 להיות עתודה בפיקוד דרום.

(29) ראה עדות סא"ל נפשי, עמ' 6; עדות רס"ן זמיר, עמ' 1; עדות צביקה, עמ' 4. לעומת זאת ניתן למצוא חיזוק בקורסאות אלו לילה בפיקוד הדרום, מוקם בו שקו טנקים לא מעטים בביות קנטרה. זאת ממש שלא הכרו הטיב את השיטה – ראה לקחי מלחמת ים ההפורים הוצאה מה"ד. כמו כן ראה בעדוונו של סא"ל ארזו המספר על טנק שנפל לתעללה, עמ' 7 בעדוonto, ועל טנק שעלה על מוקש שלנו, עמ' 9.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך _____ עותקים

ראוי לצין, שמספר יחידות של חטיבה 7, לא קיבלו את הוראות הקשר של חטיבה 188, דבר שהוא שגרה אלמנטרית.⁽¹³⁰⁾

נווהל הקרב

"נווהל הקרב מושתת על מערכת פעולות המבוצעות בשיטת התרגולת שפגמתן להכין עוצבה או יחידה לקרה ביצוע משימה מוגדרת במינימום זמן".
התורה מורה, שיש לבצע פעולות במקביל כדי לחסוך בזמן. הדבר נעשה עליידי חלוקה לকבותות. "כל שיקtan פרק הזמן מקבל המשימה לתחילה ביצועה, כן יגדל פרק הזמן היחסי, שיינטן לרמות כפפות, על חשבון הזמן של הרמה הפוקדת, וכן תצומצם מערכת הפעולות בAGMAה לחסוך פגישות ודינונים [...]"⁽¹³¹⁾

ערב יום הcipורים לא נועל עליידי הפיקוד למtan פקודות מבצעיות, ואילו ביום הcipורים היה מנעו מכך, משום שבניגוד לתורה לקח לעצמו המטכ"ל את רוב הזמן; בשחר יום הcipורים נקרא האלוף למטכ"ל. הוא חזר לשעה קלה לפיקוד, אך לא הספיק לחתה הוראות, שכן נקרא שוב למטכ"ל וחזר אחר התחלת הקרב.

חטיבה 7 – לא הייתה מיועדת לפיקוד הצפון בתכנוני המגננה. בתכניות "גיר" ו"שובך יונים" היא הייתה מיועדת לפיקוד הדרום.⁽¹³²⁾ משהועלה בערב ראש השנה אחד מגודדי החטיבה לרמת הגולן, סביר היה שתינתן לחטיבה הוראה לעדכן עצמה בתכנית ההגנה בפיקוד הצפון, נוסף לריענון תכנית "שובך יונים". דבר זה לא נעשה. ביום שישי בצהרים, משהוחלת להעלות את החטיבה לרמת הגולן, הרוי לפיה הנלמד והנהוג בצה"ל, רצוי היה שיעלה המח"ט עם קבוצת סיור בהיטס לקבלת פקודות. ברזמנית ינוועו הסגנים עם הצוותים – קבוצת הלחימה – במטושים להצטיידות, ואילו הדרגים המנהליים ינוועו ברכב בפיקוד מ"פ מפקדה, אך לא כך התבכעה העלייה.

משהתקבלה ביום שישי בצהרים הפקודה לעלות לרמת הגולן, נעו המפקדים עם קבוצת הלחימה באותו מטס. את ערב יום הcipורים הקדשו המפקדים לפיקוח על ה策טיידות, ורבות בוקר יום הcipורים עבר בפיקוח על הכשרת הטנקים. המח"ט כינס בשעה 1000 את מפקדי המשנה שלו ו디בר הן על נושאים מבצעיים, הן על נושאים טכניים. כאמור נערך סיור בוקר, שנמשך כשעתים ונקבעה קבוצת פקודות חטיבתיות לשעה 1400.

(130) עדות רס"ן צ'סנר, עמ' 1; עדות סגן בני ברץ, עמ' 8.

(131) לווחת שריון, עמ' 52.

(132) ראה "שובך יונים מורה", אוג' 252, אך המח"ט אל"מ בוניגל בעדותו מ-11 בפברואר עמ' 12, וקצין האג"מ, חגי רגב בעדותו, אמרו ששמעו את השם "שובך יונים" רק לאחר המלחמה. מ"ג 82 שמע את השם לראשונה כאשר העיר בפני ביום 6 באפריל. ראה, עדות סא"ל ברק עמ' 14.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך _____ עותקים

כך אירע שהחטיבה נכנסה לקרב לא הכרת התכנון ההגנתי, ולא פקודה מפורטת על תפקידה במלחמה. בגדוד 82 הוחלט שהסמג"ד ינווע עם השיירה המובילה את הצוות הטכני וצידם המטבח.⁽¹³³⁾ ואכן, כשברצה המלחמה ואוטו סמג"ד נשלח באור יום לעזרת מוצב 116 לא מצא את דרכו ולא מילא את המשימה.⁽¹³⁴⁾

[פרשת סמג"ד 82 אינה מוצגת כאן באופן מדויק. גם אם היה הסמג"ד עוסק ביוזם הטנקים, עדין לא היה סיפק בידו לבצע סיור בכו, בלבד הזמן הצפוף שבו הגיעו עליה לדמת הגולן. שנית, פלוגה ד' שאליה ה策ר הסמג"ד נשלחה לג'וחדר בשעה 1630, ורק בשעה 1830 לעורך, בחשיכה, ניתנה לה הוראה לנעו לעבר תל איסקי ולא ל-116, בתנועתה דרומה נתקלו בכוח טנקים סורים ותקבוצה טנקים הגיעו לתל איסקי. צ"ע]

חטיבה 188 – מג"ד 77 מעיד⁽¹³⁵⁾ שמח"ט 188 ייעד אותו להתקפות נגד, אך התדריך המבצעי שקיבל במהלך השבוע שלאחר ברמת הגולן, כולל יום היפורים בבוקר, היה על כיוון התקפות ללא כל פירוט. את השמות "חוללים" ו"גיר" שמע לראשונה בעת מתן עדותו.

מג"ד 53 מעיד:

"יכול להיות שהיו גם בחטיבה תכניות אופרטיביות כלשהן, אך אני לא ראיתי אותן ולא דברנו עליהם. ביום שבת בסביבות 1000 טילפון אליו המח"ט ואמיר לי שהיום צריך לצפות למשהו. הוא לא אמר לי מלחמה".⁽¹³⁶⁾

חטמ"ר 820 – מג"ד 13, שפיקד על הגזרה הצפונית, לא השתתף בקבוצות פקודות לפני המלחמה. בשבת סייר עמו המח"ט החדש של 820 במוצבים. אך התדריך שקיבל ממנו היה בטלפון, ובו דן עמו על פעולות "ביום קרב". הביקור האחרון, שביקרוהו מפקחת הפיקוד היה שבועיים-שלושה לפני המלחמה.⁽¹³⁷⁾

פקודות מבצע

כאמור לא הצליחנו לראות פקודות מבצע חטיבתיות. כשבדקנו את פקודות המבצע של פיקוד צפון ואוגדה 36 התברר לנו, שהן אין מלאות אחר דרישות התורה ואין משקפות את התפישה של אלף הפיקוד. יש אי-התאמות בין הפקודות ולעתים בין פרקים שונים באותה פקודה. כן מצויות בפקודות הוראות שמקורן לא יכירן בפקודת מבצע.

להלן מספר דוגמאות:

א. בדיעונים שהתקיימו במטכ"ל באפריל-מאי 1973 סוכם ליותר על מערך עמוק ועל ח"ר, למראות זאת כתוב בפקודת "סלע", שפורסמה ביוני 1973:⁽¹³⁸⁾

"היערכות הכוחות חיית להבטיח[...] מtan עמוק למערך בלימה" (עמ' 5, סעיף 8).
הגנת רמה"ג תtabסס על [...] מוצבים עורפיים, מוצבי "סלע" משוכפ"צים, מוכנים לתפיסה על-ידי כוחות חרמ"ש וח"ר."

(133) עדות סאל ברק, עמ' 15.

(134) ראה, עדות רס"ן צוריך, עמ' 11, 15, 16.

(135) עדות סאל קחלני, עמ' 2, 3; עדות סאל ברק, עמ' 3.

(136) עדות סאל עודד אורן, עמ' 2; כמו"ל מעיד סאל נפשי, שקיבל התראה "שכנדראה יהיה משחו" עמ' 1 בעדותו.

(137) עדות סאל אורן, עמ' 3.

(138) ס"ב 111.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עתוק מס'

מתוך עותקים

ב. סעיף "שלבים" מגדר בשלב א' "ניהול קרב הגנה על-ידי כוחות התעסוקה וכוחות סדרים של הפיקוד" (סעיף 4). אך כשבדקנו את סעיף "כוחות ומשימות" נראה ששכחו לפרט את חטיבת 820, חטיבת 188 ועוד כוחות בשלב א', שכן הם מופיעים רק בשלב ב'.

לשתי החטיבות הוקטו מטוסים קלים (עמ' 27), אך בסעיף 28 "מיוקם מפקדות" נשכחו שוב. בנספח הארטילריה בסעיף מיוקם מפקדות הן מופיעות מחדש⁽¹³⁹⁾ ושוב משתכחות הן ממשגעים אלו לפיקודת קשר (עמ' 101).

ג. השלבים הם שלבים שונים באותה פקודה: בתכנית, מסתויים שלב ג' ב"ק+36" (עמ' 18). בנספח הארטילריה ב"ק+44" (עמ' 46) ואילו בנספח הנדסה אין כלל שלב ג' (עמ' 77).

ד. בנספח ההנדסה, בסעיף הדן בחומרי חבלה וציוויליזצייתם (עמ' 57) יש הפניה לנספח הנהלה, אך למרות שזוהי פקודה למוגנה לא מצאנו התייחסות לציוויליזצייתם וחבלה. אם כי מצאנו בנספח זה 35 עמודי אינפורמציה על ציוויליזצייה על אחר כגון:

"ג. חברות, ספרונים, ב" מוצר", דפי שטח וחוורות ידיעת הארץ יופצו בהתאם להוראות שיפורסמו בבוא העת" (עמ' 74).

ה. נספח הנהלה מכיל הוראות נוספות, כגון: "קציני ומש"ק יתערכו בכל יחידה תפילה קצרה מיוחדת סמוך לשעת ה"ש" (עמ' 74). אך היה ושעת ה"ש" הוגדרה בפקודה כשעה "בها תינתן הוראת גiros המילואים" (עמ' 9) לא ברור כיצד יערכו האנשים תפילה "בכל יחידה" לפני גiros.

ו. גם פקודת המבצע "סלע" של אוג' 36 מכילה הוראות מועילות לקרוב המוגנה: "יש להקפיד על רוחצת ידיים בסבון על-ידי עובדי מטבח לעתים מזומנים במשך היום ולדאוג להספקת מזון וניר לניגוב ידיים (נייר טואלט) במטבח".⁽¹⁴⁰⁾

כוננות

קובץ הוראות קבוע, פיקוד צפון מגדר:⁽¹⁴¹⁾
 "מצב כוננות ב... הפעלה אפשרית במקרים של מלחמה".
 "מצב כוננות ג' – במצב זה יימצא כל המערך הסדיר והמילואים בהיקף שוגois בכוננות מלאה להפעלה מלחמתית".

אך נראה שהגדירה זו לא הייתה ידועה לכל, משום שרוב מפקדי הגדודים בגזרה העידו כי לא ידעו שתפקיד מלחמה, אף כי בدرج החטיבות הדבר היה ידוע.⁽¹⁴²⁾

(139) לשם "אייזון" משמשת נספח הארטילריה מספר מפקדות המצוינות בגוף הפיקודה, כגון: אוגדה 210 (עמ' 28).

(140) "סלע", פקודת מבצע מס' 5 מ"ב נספח ב' (העמודים לא סופרדו).

(141) קובץ הוראות קבוע פיקוד צפון הוראה ג' – 90 עמ' 4.

(142) ראה, עדות המג"דים.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך – עותקים

שליטה

כאמור נקבע בכל התכנונים בהם היו ברמת הגולן שלוש חטיבות ויתר, כי הגזרה תחולק לשתיים: חלקה לחטמ"ר 820 וחלקה אחר לחטיבת השדרון. כן נקבעו מקומות לחפ"קים:⁽¹⁴³⁾

חטיבה 188: המפקדה – באזור נח"ל גשור, החפ"ק – תל פארס.

חטיבה 179: המפקדה – באזור קלע, חפ"ק – תל אביטל.

אך עד לשעות הערב ביום הכיפור, לא חולקו הגזרות וחפ"ק 188 נשאר בנפהח במתוכנות בט"ש. בנגד כל התכנונים, לא קבלה מפקדת אוגדה 36 את הפיקוד על הגזרה לקרהת המלחמה. כך נמצאו בownikר של נפהח החפ"קים הבאים: חטמ"ר 820, חטיבה 188, פיקוד צפון, מ"פ ואוגדה 36.⁽¹⁴⁴⁾ כאשר פרצה המלחמה פיקדה חטיבה 188 על גודדי הטנקים, וחטמ"ר 820 על מוצבי הבט"ש. בגזרה הצפונית הייתה איבAIRות בשאלת מי מפקד על מחלקות הטנקים הפרוסות בכו. שכן, מג"ד 13 טוען

שהיו תחת פיקודו ואילו מג"ד 74 טוען שהיה תחת פיקודו הוא.⁽¹⁴⁵⁾

גם משוחלקה הגזרה, לא הייתה החלוקה מוחלטת. בהתאם לתכנונים "גיר" ו"סלע" המוצבים גודדי הח"ר המשיכו להיות כפופים לחטמ"ר 820.⁽¹⁴⁶⁾

ראייה בלילה

אלוף הפיקוד ייחס את הצלחת הסורים לעדיפותם באמצעות טכניים לראיית לילה.⁽¹⁴⁷⁾

מפקדי גודדי הטנקים ומ"פים רבים⁽¹⁴⁸⁾ לא ייחסו לכך חשיבות רבה, פרט לאחד.⁽¹⁴⁹⁾ הם ציינו שנמנעו מהשתמש באור אינפרא-אדום לנחינה והקפידו שלא להשתמש בכל אור, כולל אורות סימון, שכן הסורים שהשתמשו בהם גרמו לכך שיוכלו כוחותינו לאוכננו ולירות בהם.

ואכן נערכו קרבות רבים בטוחנים 10-100 מטר כשהישראלים מכונים אל "עינוי החתול" שדליך בצד הטנקים הסוריים.

מכל העדויות מסתמנת עליונותו של לוחם השדרון הישראלי בקרב הלילה.

בתחילת הלילה נעזרו כוחותינו בהארה עלי-ידי פגזי תאורה, אך אלה נגמרו עוד בתחילת הלילה. ראוי שתחקור הוועדה למה לא נקבעו אמצעים נאותים בעניין אמצעי התאורה. וייתכן שלא פחות חשוב לחקור למה לא הוכנו די פגזי תאורה כדי שתחילה מתקפה סורית בשעה 1800.

אחריות לכוננות המבצעית

כוננות מבצעית – בקובץ פקודות קבע אג"מ-מבצעים מצויה "פקודה 128 – נוהל ביקורת כוננות וכשיירות" הפוקודה דנה בכוננות לגיוס, כוננות מבצעית, כוננות הגמ"ר וכו'. בסעיף הconeנות המבצעית מפורטים נושאי הביקורת ובין השאר, כוננות להפעלה מבצעית ועדכון התכנון המבצעי.

(143) הפירוט שלහן הוא מסעיף מיקום המפקדות, בפקודת "גיר". בפקודות "סלע" שונה קצת, אך גם בו אין מפקדות חטיבות שדרון בנאפק.

(144) כאשר היינו כולנו משפחה אחת צפופה מאוד, ומואוד מסריחה. עדות של סא"ל חיון מנון, עמ' 7.

(145) ראה, עדות סא"ל אורן ועודות סא"ל נפשי בנדון.

(146) ראה, עדות מולט 7 בדון.

(147) ראה, עדות סא"ל חופי, עמ' 1.

(148) ראה: עדות סא"ל קהלני, עמ' 45; עדות צביקה, עמ' 15; עדות רס"ן זמיר, עמ' 6.

(149) עדות סא"ל קהלני, עמ' 8. הוא עצמו מספר כיצד נמצא שני טנקים סורים בעמדותיו. אך היו אלה הישראלים, שגילו את הסורים והשמידום.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

שני סוגים ביקורות נקבעו בפקודה: ביקורת יזומה ומתואמת מראש וביקורת פתוחה. כך נאמר בסעיף 6 לפוקודה, שאג"מ מבצעים ידקו ויפרנסו, במסגרת פקודת העבודה השנתית, תוכנית ביקורת כוללת, בחattr' חדשני, וכי מדי חדש, עד ל-25 בו, תיפורסם תוכנית ביקורת לחודש הקרוב. עוד נאמר בפקודה, שתקייםנה ביקורות על-ידי הפיקודים המרחביים. על הביקורות של מפקדות הפיקודים נאמר, שהן באות להשלים את מערכת הביקורות המטכ"ליות, וכי תבוצענה בתכיפות המינימלית "של לפחות אחת לשישה חודשים בכל עוצבה, ייחידה סדרה של מערך שדה". מצאנו בעניין זה הוראה ג-90, בקובץ הוראות קבוע פיקוד צפון.

בעודיעות, שבינו, לא הזכיר איש מהמפקדים, כי נערכה ביחידתו ביקורת על עדכון התכנון המבצעי, או כוננות להפעלה מבצעית בתחום מגננה. בדקנו את פקודת העבודה של צה"ל לשנת 37-34' ולא מצאנו שתוכננה ביקורת כוללת לכוננות מבצעית, כמו בפסקה 6 של הפוקודה הנ"ל. גבינו עדות מראש ענף גיסוס וכוננות¹⁵⁰), שהuid כי הוא אחראי על ביקורות כוננות לגיסוס, אך אינו יודע אם התקיימו ביקורות לכוננות מבצעית כפי שמורה הפוקודה. יתרון, שכוננות מבצעית לפי פק' 128 אינה מבוקרת מזה שנים וראוי שתפקיד הוועדה נושא זה.

סיכום הפרק

היו שלוש תוכניות הגנה: "חול-ים", "גיר" "סלע", שנבדלו בעיקר בסדר' הטנקים. בשלושתן לא פורטו תוכניות התקפות נגד בשטחינו. לביטחון שוטף הייתה תוכנית "קפיטל". ההיערכות בשלוש התוכניות הייתה דומה: חטמ"ר 820 בגזרה הצפונית וחטיבת שריון בדרום הדרומית. ההבדל העיקרי בין התוכניות היה בגודל עתודות השריון. בשבע ששלפני המלחמה הועלה גודל 77 לרמת הגולן והיה שם סדר' כזה לזה המוקצה ב"חול-ים". ההיערכות שונתה בהתאם: בכל גזרה גודל ח"ר וגודל טנקים, ובעתודה גודל טנקים. מאז כוננות "כחול-לבן" נעשתה הכנה לוגיסטית, שהחשובה בהן הייתה קידום ימ"חים של יחידות שריון לרמת הגולן. אך מצב הטנקים בימ"חים מסוימים היה רע. ניתן היה לדעת זאת מראש, שכן, גודל 77 שצויד בטנקים מימ"ח בערב ראש השנה דיווח על כך. נעשו גם הכנות הנדסיות ניכרות, שהחשובה בהן הייתה הארכת תעלת הנ"ט. סמוך לפרוץ המלחמה הונחו מוקשים אך מספרם היה 2000 בלבד.

חטיבת 7 לא הכירה את התוכנונים ההגנתיים ברמת הגולן והיו בה מפקדים שלא הכירו את השטח. התורה גורסת שבנוהל הקרב נתן מרבית הזמן לרמות נמוכות, אך האלוף נקרא למטכ"ל ושהה בו חלק ניכר מיום ההפורדים. לא קיים נוהל הקרב הדורש עם החטיבות והן לא קיבלו פקודת ברורה

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

וותק מס'

מתוך _____ עותקים

למלחמה. המג"דים בכו לא ידעו שתפרקן מלחמה. פקודות המבצע של הפיקוד והאווגדה לא היו עדכניות ומתואימות. כן הכבירו בהן הוראות שמקורן לא יכולן בפקודות מבצע.
בתכנוני המגננה נקבעו מקומות לחפ"קים. אך החטיבות לא התמקמו בהם מראש. לסורים היו אמצעים טכניים עדיפים לראיית לילה. הודות לשימוש בתאורה ארטילרית בתחילת הלילה וכושר עדיף של הצוותים שלנו, הייתה על העליונה בקרבות הלילה.

בפקודות הקבוע של אג"מ מבצעים נקבעו הליכים לביקורת כוננות מבצעית, שלא קויימו.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

הקרב

בפרק זה נסקור את המהלים העיקריים של כוחות השריון, בעיקר בגזרה הדרומית. פעילות החילות[\(151\)](#) האחרים תצוין רק במקרים מיוחדים.

בשעה 1355 דיווח סרן קליחמן, ע' קמ"ז 820, שהייתה בתצפית על החומרונית, שהסורים מסירים רשותת מעל התותחים. לאחר מספר דקות תקפו מטוסי האויב והארטילריה שלו את המפקדות בנפах, את מוצבי הבט"ש ואות מרבית ריכוזי כוחותינו. [קיימות עדויות רבות שהתקפה החלה בשעה 1345 בתקיפה אווידית. יתרה מזו תא"ל נפשי, בעודו בפני טוען כי כבר בשעה 1200 קיבל דיווח מהחרמון על הורדת הרשותת, דוח זה הועבר עליידו למחרט. צ"ע]

בחסות ההרעשה, שהשתתפו בה כ-150 סוללות ארטילריה,[\(152\)](#) החל הדרג הטקטטי הראשון – שש חטיבות הח"ר של שלוש דיוויזיות הח"ר שבקו – בתקפה. [בפועל תקפו שבע חטיבות ח"ר בדרג הראשון – שש חטיבות סוריות ואחת מרוקנית, שתקפה בצפון רמת הגולן. עם זאת, לפי הידוע, כתוצאה מרמת התחזקה, עמדו יחידות הצבא הסורי, בפועל, במצבת רק"ם של 70-80 אחוזים מן התקן. צ"ע]
בכל אחת מהחטיבות תקף גודל טנקיים מוגבר, כ-40 טנקים, סה"כ כ-240 טנקים. [גודוד הטנקים החטיבתי מנתה עפ"י התקן 41 טנקים. צ"ע]

הטנקים התקדמו בשדרות פלוגתיות מלאות בח"ר ונשק מס"ע. רק במקומות ספורים תקפו הסורים בריכוז גודלי. הסורים תקפו רק אחד-שני מוצבים. לרוב נשלחו שדרות הטנקים כמשושים למצוא פרצה בין המוצבים שבה יעברו את עתלת הנ"ט.[\(153\)](#)

הדרג הטקטטי השני, שתי חטיבות ממוננות (כ-40 טנקים בכל אחת מהן), וחמש חטיבות משוריינות (כ-100 טנקים בכל אחת מהן), אמרוים היו לחדר בפרצות ולהגיע לירדן. מספר הטנקים שתקפו בשלוש דיוויזיות הח"ר נאמד ב-930.

כוחותינו

כאמור היו ברמת הגולן שלוש חטיבות סדירות: חטמ"ר 820, חטיבת טנקיים 188 וחטיבת טנקיים 7. סה"כ מנה הכוח, שני גודדי ח"ר וחמש גודדי שריון וביהם 177 טנקים. הארטילריה כללה 11 סוללות. כל הכוחות היו סדריים, ומהעדויות עולה שרובם היו מיחידות העלית של צה"ל.

חטמ"ר 820 – הייתה מופקדת על גזרת רמת הגולן. מפקד החטיבה אל"ם ברזאני מונה לתפקידו ערבית יום הכיפורים. הגזרה הייתה מחולקת לשניים באוצר מוצב 110 – גודוד נח"ל מוצנה 50 נערך * המושג "קרב" אינו משקף נכון את פעולותיה של חטיבה 188 ואת צורת הלחימה. נכון יותר להשתמש כאן במושג "מערכה". צ"ע.

(151) המקורות הם העדויות שגבינו. המקורות נוספים על האויב: "מחלכים עיקריים של הצבא הסורי וחילות המשלוח במהלך יום ה-4/74. וכן הבהירות מסוימת שקיבלו במלחמות".

(152) עדות סאל' בן צבי, לפי החוברת הניל היירק 115 סוללות. אם נפח בחשבון כי הארטילריה של חמיש הדיוויזיות פרסה קדימה, ואם נספיק לכך גם את סוללות ה-120 מ"מ וה-160 מ"מ, נקבל מספר תקני של 147 סוללות. אפשר להעריך כי המספר 115 קרוב יותר למציאות – צ"ע

(153) בחוברת הניל כתוב שהתקפות הטנקים היו גודדיות וכי תקפו את רוב מוצבי הח"ר. העדפנו את גרסתם של עדי הראיה המובאים להלן.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

תוגרו המוצבים ארבעה-שישה חיילים, כך שמספר החילאים בכל מוצב הגיע ל-²⁰.

חטיבה 188 – בפיקוד אל"ם בן שוחם כללה שני גודדים סדריים והוא מנתה 77 טנקים. כל גודוד החזיק פלוגה מוגברת בכו ושתי פלוגות בעתודה.* (גודוד הטנקים השלישי של החטיבה היה גודוד 39 והוא תוכנן להתגיים בראשת גיוס מהיר בתוך 12-24 שעות מפקודה. הטנקים של הגודוד היו בכוננות בימ"ח במפקדת החטיבה. צ"ע)

ג'וד 53 – מפקדו סא"ל עוזד איזן, היה בדרום הגזרה.

גדור 74 – מפקדו סא"ל יאיר נפשי, במצוות הגזרה.

חטיבה 7 – בפקוד אל"ם ינוש בן-אל, ולה ארבעה גודדים, הייתה בעתודה:

ג'וד טנקים 82 – בפיקוד שא"ל חיים ברק, באזור סינדיינה.

גדודי הטנקים 71, 77 – באזור נפах-ו-סט.

גדוד חרמ"ש 75 – במחנה ירדן.

שליטה

מפקדת חטמ"ר 820 אשר התמקמה בנפהח שליטה על המוצבים דרך מפקדי גודוי הח'יר. מחלקות הטנקים שבקו היו כפופות לאורה למפקדי גודוי הח'יר, אך לרוב קיבלו פקודות ממפקדי גודוי הטנקים.¹⁵⁴) לקרהת 5 באוקטובר התמקמו ב"בור" של נפהח גם חפ"ק 188 וחפ"ק מפקדת הפיקוד. כספרצה המלחמה היו מפקדי הגודדים של חטיבה 7 בדרכם לקבוצת פקודות, שנקבעה לשעה 1400 בನפהח.

מהלכי הקרב עד חסיפה

כאשר נפתחה האש פקד מ"ט 188 על מפקדי הגודדים שלו: "פעל בהתאם לתוכנית, אל תפתח עדיין באש".⁵⁵⁾ מפקדי הגודדים החלו לפעול לפי תוכנית "קפיטל", הניתנו מיד את פלוגות העתודה ופצלו אותן למחולקות שנשלחו לכוון הקדמי.* גם הארטילריה המתינה לפקודות אש ומשניתה, החלה בתחילת נס ולאחר מכן הנחיתה אש על האויב המסתער. לאחר זמן מה, כשהסתבר שהאויב

¹⁵⁴⁾ ראה "עדויותיהם של סא"ל ארו וסא"ל נפשי בנדון.

עדות סאל ארץ, עמ'

¹⁵⁵ *(155) הוועדה לא נכסלה פיצול הפלוגות והפעלות הגודדים עם מסגרות משנה לא ארגנויות. גודז 74 היה גודז הקו ופלוגותיו היו ממוקנות לאורך כל הקו ברמת הגולן. כאשר הוכרזה הכוונה וגודז 53 קיבל הוראה לנעו לזרעה הדורומית, החליט המח"ט לא לשנות את היערכותו של גודז 74 ולא לרכזו אליו את פלוגותיו. כתוצאה לכך פעל מג"ד 74 עם פלוגה נוספת צפונית לו בגדז 53 בודצע ב-25 ביוני חטיבת דרום – י"ג.

74 עם פלוגה אחת ארגן שלוש ושותפים של ג'וזי. בגדוד 55 היה המצב צומה – צ"ע. **תכנית "קפטן"** הייתה תכנית מבצעית לניהול יום קרב ברמת הגולן, במסגרת תוכנית הוקזו הטנים לעמדות מוכנות מראש ברמותה כל טנק ידע את ציר התנועה, את מקומות העמدة ואת המטריות שעלייהן צירק היה לירות. הפעולה במתקנות של יום קרב הייתה בעייתה העיקרית של חטיבה 188 בשעות הראשונות של המלחמה. גם הארטילריה פרסה לקראות ים קרב ולא בהגנה עפ"י הtarל, צ"ע

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

פועל לכל רוחב הגזרה, חילק מה"ט 188 את הגזרה לארבע גזרות חטיבתיות: את סמג"ד 74 הפkid על הגזרה שמול 104 ואות סמג"ד 53 על הגזרה שבאזור מוצב 111, פתחת כודנה. [חלוקת גזרות משנה תוכננה קודם לכן בחטיבה ולא נעשתה בחופזה בתחילת הקרב ממשטע מכאן – צ"ע] בשעה 1445 לערך, הופעל החטיבה 7. גודוד 82 הוכפף לחטיבה 188 ונשלח לדרום הגזרה. החטיבה פחותה גודוד נשלחה לאזור החרמנית ופתחת קוניטרה. מה"ט 7 יצר שלוש מסגרות של גודדי טנקים בכך שהעביר פלוגת טנקים לגודוד 75. [בפועל עמדה חטיבה 7 עם ארבע מסגרות של גודדי טנקים: 71, 74, 75, 77 – צ"ע].

התמונה שהתקבלה (לאחר כשבועיים) במפקדות בנפקח הייתה, שהאויב נבלם בכל הגזרה. בשעה 0, 1630, לערך, חזר אלף הפיקוד לנפקח ועמו הגיע מפקד אוגדה 36. עם חשיכה (בשעה 1800 לערך) החליט האלוף לחלק את הגזרה בין שתי חטיבות השריון חטיבה 7 בצפון וחטיבה 188 בדרום. לפיכך נשלח מפקד חטיבה 188 לפיקד על הגזרה הדורנית בשטח. גם בשלב זה, לאחר שחולקה הגזרה, המשיכה חטמ"ר 820 לפיקד על גודדי הח"י".

גודוד 53⁽¹⁵⁶⁾ – לגודוד היו שתי פלוגות בחושניה (אחד בת 7 טנקים והשנייה בת 10 טנקים). מחלקות 116, ב-114 ובתל ג'וחادر (4 טנקים). מפקדת הגודוד – בחושניה. [פרישת גודוד 53 לפני הפתיחה באש הייתה כללהן:

פלוגה א'/74 בפיקודו של אבי רוניס ז"ל, 10 טנקים (4 ב'זוחادر עם המ"פ, 3 ב-114, 3 ב-116).

פלוגה ב'/74 בפיקודו של אורן עקיביה ז"ל, פחותה מחלקה שהושארה בקוניטרה, מנתה 7 טנקים ונערכה בחושניה. פלוגה ג'/53 בפיקודו של עוזי אוריאלי מנתה 10 טנקים והיתה ערוכה בחושניה.

מפקדת הגודוד, 4 טנקים בחושניה (טנק מג"ד, טנק קש"א, טנק סמג"ד, טנק מה"ט). צ"ע] לפיקודת המח"ט "פעל לפי התכנית" נעו המחלקות שלייד המוצבים 114 ו-116 לעמדותיהן לצד המוצבים. המחלקה מג'וחادر נעה למוצב 115. פלוגת עתודה אחת בת שבעה טנקים פוצלה. ארבעה טנקים נשלחו למוצב 111 ושלושה טנקים למוצב 113.⁽¹⁵⁷⁾ הפלוגה השנייה פוצלה אף היא. הסמג"ד עם ארבעה טנקים נע למוצב 111 ואילו המג"ד נע לעבר ציר הנפט עם שישה טנקים. המג"ד עצמו עם הקש"א עברו לעמדת הפיקוד במוצב 115. הקש"א נפצע בעיר הנפט מזרחת לג'וחادر כבר בתחילת הקרב ופונה לנפקח – צ"ע]

הסורים העסיקו באש את כל הגזרה אך מאמצעם התקmoidו בשלושה מקומות: מוצב 111, ציר הנפט ומוצב 111. בזרת 111 תקפו הסורים בכוח רב. כוח הסמג"ד, שהפך לכוח חטיבתי פגע ב-30 טנקים לערך. אך האויב החל לאגוף את מוצב 111 מדרום והצליח לפרוץ בין המוצבים 111 ל-112, 1600 במקום שלא היה בו כוות. הסמג"ד שלח שני טנקים בפיקוד מ"פ לבלים אך הם נפגעו. בשעה 1600 לערך נפצע הסמג"ד והפיקוד עבר לסמ"ר ברקוביץ. [סמ"ר ברקוביץ ז"ל, היה סמל מחלקת הטנקים מפלוגה ג'/53 שנעה עם הסמג"ד למוצב 111. צ"ע] במקום זה הצליחו הסורים להבקיע, ולאחר מכן עברו בפרצה זו חטיבות השריון 51 ו-91 מדיויזיה 1 ולמהירות ייחידות נוספת נספנות של דיויזיה 1. בנפקח התמונה לא הייתה ברורה אך כוחות מגודוד 82 נשלחו לגזרה, כפי שיפורט להלן.

(156) עדות סא"ל ע. ארז.

(157) סגול 351 לפי מפת הקוד.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

במקביל, תקפו הסורים את מוצב 116 וניסו לפרק גם בציר הנפט בכוח של כ-30 טנקים. כאמור נשלחו לאזרע זה שישה טנקים אך הם לא הצליחו לתפוס את העמדות שלהם משום שהסורים הקדימו ותפסו. לאחר זמן קצר נפגעו שלושה מהם אך הכוח הצליח לעצור את האויב עד לדמדומי עבר. [מח"ט 188 שיגר לג'וחאדר שתי מחלקות נספות (6 טנקים) מפלוגות ד' ויב' של גוד 82 בפיקוד סמ"פם. מחלקות אלה השתתפו בחימה ובൺיניות הבלימה לאזרע ציר הנפט – צ"ע]

ג'וד 74 – לגדוד הייתה פלוגה בצוות וسط, פלוגה בבית החזית בקונינטרא ומחלקות טנקים בקונינטרא ובמוסכבים 104, 105 ו-107. כשהנפתחה האש השמייע המג"ד את מלת הקוד "קפיטל".¹⁵⁸ הפלוגה מkoninttra תגברת את הקו הקדמי: מחלקה ל-107, שנייה ל-109 ומחלקה עם הסמג"ד ב-105. הפלוגה מוסט קודמה לצומת מנצורה.

ולאחר מכן לשאר הטנקים וכן בכל אחד את כל התקפות הסורים בגורתו.

סיכום פועלות הכוחות שבקו

למרות שבכל תכניות המגננה נקבע שתוחזקנה עתודות גזרתיות להתקפת נגד, הופעלו כל הכוחות של שני גודדי הטנקים שבקו, באופן מוכני, מיד עם תחילת המלחמה לפי תכנית "קפיטל". כך נשארו ללא כל עחודה לעונות על מHALCI האויב.

באזור האזונונית נבלמו הסורים, שתקפו במופצל ובדhog, על-ידי גודו 74 שבמקורה מסויים אף תמן

כח לאזרן 105, וביצע התקפת נגד.

בגזרה הדרומית, שבה היו אפשרויות הפריצה רבות יותר, תקף האויב במקביל בשני מאמצים גדודים ובמאםץ פלוגתי. לפי עדות המג"ד לא ניסה האויב לפrox מול מחלקות הטנקים שבמושבים 113, 114 ו-115. יצא מכך ששעה שפרען האויב מדרום ל-111 היו שלוש מחלקות טנקים פנוiotות שניתן היה להפעילן לו היו בעותודה. [האויב פרען באזורי 115 מדרום למוצב, על ציר הנפט, וסה"כ אפשר היה לנצל טוב יותר רב את שתי המחלקות מ-113 ו-114 כדי לתגבר במליחות את הכוח באזורי כוגנה (מוצב 111) או לסייע כלפי

(158) עדות סא"ל נפשי.
 (159) עדות רס"ן צורין, עמ' 10.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

דרום לモץב 115. שאלת הפעלתו של גודוד 82, שהוכפף לחטיבה 188 כבר בשעה 1600 על-ידי הפיקוד, היא שאלת מרכזית ורואית לבחון אותה באורח יסודי. הגודוד, שהיה פורס בחושניה, פועל לפולגות ולמחלקות, על-ידי מה"ט 188, ל"סתימת" פרצות בערך הדרומי. אפשר היה להפעיל את הגודוד במזרכו להתקפות נגד, יחד עם אותן מחלקות פניות, שצינו לעיל, ולהשפיע בכך על מצב הלחימה בכללותה. צ"ע]

הפעלת חטיבה 7

חטיבת העתודה הייתה פרוסה כدلקמן: גודוד 82 בסינדיינה, גודוד 7 בדלוה וגודוד 77 בוסט [גודוד החומר"ש של החטיבה, גודוד 75 היה במחנה "ירדן"]. כאשר פרצה המלחמה שהה, כאמור, אלף הפיקוד במטרכ'ל. לדבריו היה קצין האג"ם הפיקודי מפקד הגזרה.¹⁶⁰ לדברי הקצינים מחטיבה 188 היה אל"ם בן שוחם המפקד. מחיומנים, משיחות האלות ומהעדויות נראה ששניהם נתנו פקודות.

שמענו עדות בה נאמר, שמה"ט 7 מען קיבל הוראות מה"ט 188 ממשום שלא נאמר לו שאל"ם בן שוחם מפקד על הגזרה.¹⁶¹ בשעה 1440 לערך הורה סא"ל שמחוני את חטיבה 7 פחות גודוד לנوع לאזרור החרמוניית וכפוף את גודוד 82 ת"פ חטיבה 188. משקיבל מה"ט 7 את ההוראה, העביר פלוגות טנקים לגודוד חרמ"ש 75 ובכך הקים שלושה צוותי קרבי גודדים, נוספת לגודוד 74 מחטיבה 188, שעבר תחת פיקוד חטיבה 7 עם ערב, כאשר חולקה הגזרה. עד חשיכה לא הופעלה החטיבה פרט לפלוגות הטנקים של גודוד 75 ובמקצת גם גודוד 71. שכן, גודוד 74 מחטיבה 188 בלבד בכוחותיו הוא.

גודוד 82¹⁶²) – ב-1445 לערך, קיבל הגודוד פקודה לנوع מסינדיינה לחושניה. לאחר ויכוח אלחוטי בין שני המה"טים, הורה מה"ט 7 את מג"ד 82 להישמע לפקודות מה"ט 188. אך מג"ד 82 הבין שמחbindת כיפיות הוא ת"פ חטיבה 7. [פעול ניתנו לצד פקודות על-ידי מה"ט 188 והמג"ד ביצע אותן ואך דיווח לממ"ט על הביצוע. עם זאת, חשוב לציין, כי מג"ד 82, הבין כל אותן זמני כי הוא מஹוו כוח עתודה גזורת. צ"ע]

בשעה 1515 לערך הגיע הגודוד לחושניה. ב-1545 שמע המג"ד את מה"ט 188 אומר לממ"ט 7 בראש תשר, שנדוד 82 עבר פלוגה לצומת ג'וחادر, ת"פ גודוד 53. חמיש דקות לאחר מכן קיבל המג"ד, סא"ל ברק, את הפוקדה מה"ט 7. המג"ד שלח את פלוגה ב' בפיקוד רס"ן צ'סנר. ב-1630 לערך קיבל המג"ד פקודה מקצין האג"ם הפיקודי, סא"ל שמחוני "להעביר פלוגה לציר הנפט ופלוגה למוצב 112 כי יש שם חדרות".

כאמור, ידע מג"ד 82 מעט מאוד על הנעשה בגזרה, גם לא את זהות כוחותינו.¹⁶³) סא"ל ברק שלח את הסמג"ד בראש פלוגה ד' לציר הנפט ואילו הוא עצמו נע (עם פלוגה א' של הגודוד) לעבר 112 בציגים "כביש" ואח"כ "ראשת". בהגיעו מול מוצב 112פגש לתמונהו את צ'סנר נושא מולו בראש פלוגתו. מספר דקות לאחר המפגש, עלה המג"ד עם פלוגה א' על מארב באזרור רשות.¹⁶⁴) יתכן שהיו אלה ראשוני הטנקים שחדרו בין 111 ל-112.

(160) עדות אלף חופי: "הוא היה מפקד החפ"ק, עמ' 5. וכן עדות אל"ם שמחוני עמ' 6. רס"ן צוריך מעיר שהאלוף מינה את אל"ם בן שוחם לתפקיד זה, ראה עדות רס"ן צוריך, עמ' 9, 10.

(161) עדות רס"ן צוריך עמ' 9, עדות סא"ל ברק עמ' 5. כן נזכר כי היחסים האישיים בין הנפשות הפעילות השפיעו אף הם.

(162) תיאור זה מסתמך בעיקר על עדות המפורשת של סא"ל ברק ואומרת בעדויותיהם של רס"ן צ'סנר ורס"ן צוריך.

(163) לא ידעתني את הפרישה של חטיבה 188 [...] כנסחשת לגורזה הדורמית לא קיבلت שום תדריך או הסבר על מצב האויב ועל הנסיבות של הנמצאים בגזרה. ש. איזה מן תדריך קיבלה מינויו מה"ט 7? ת. לא קיבלי שום תדריך; ש. אתה בטוח bahwa אתה אמור? ת. במאה אחוז, הלא היתי צריך לבוא לך' פקודות והיא לא התקיימה. (עדותו של סא"ל ברק עמ' 7). [מג"ד 82 עללה לצפון ביום שישי, 5 אוקטובר, בשעות הצהרים. לאחר שלא הוטלה עליו משימה קונקרטית, התרכז המג"ד בזושא' מנהלה וארגון, שנראו לו חשובים באותה עת. צ"ע].

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

הפלוגה תמרנה לيمין ובקרב שארך שעה פגעו ב-30 טנקים שהשתוויכו לחטיבת הח"ד הסורית, לעומת אחד שאבד לכוחותינו. [המג"ד עם פלוגה א' לא עלו על מארב. לפי עדותו של אלי גבע, המ"פ, הם נתקלו בכוח טנקים סוריים, כנראה מהחטיבה 51 שחדרו מדרום ל-111, ופתחו באש מטווח כ-1000-1500 מ', על הפלוגה שנעה בכיביש רפיד. הפלוגה פנתה שמאלה ותפסה עמדות משמאלי לכיביש (מצפון לו) בין "דשת" 60 ל"דשת" 61 ופגעה בטנקים

[הסוריים. צ"ע]

פלוגה ב' גודוד 82⁽¹⁶⁵⁾ – הפלוגה בפיקודו של צ'סנרד קיבלה פקודה [בשעה 1545] לעبور ת"פ גודוד 53 מהחטיבה 188 ולנוע לעבר מוצב 1116. המ"פ הצליח להתקשר עם מה"ט 188, אך לא עם מג"ד 53, מפני שcartists התקדים היחיד שהייתה בידו, היה כרטיס לאימוני של חטיבה 7. לכן נשאר ת"פ חטיבה 188. בהיותו ליד ג'וחאדר קיבל הוראה להعبر מחלוקת [עם סמ"פ] ת"פ פלוגה ג' של גודוד 53. [המחלקה בפיקוד הסמ"פ אכן חקרה לפלוגה ג' על ציר הנפט. התקדים של הפלוגה הועברו למחלוקת באופן גלוי באלהות. אחרת אי אפשר היה להפעילה כראוי. צ"ע] לאחר זמן מה קיבל הוראה לנوع צפונה עם שתי מחלוקות לעבר הכניסה למוצב 111.⁽¹⁶⁶⁾ בדרכו חלף על פני מפקד הגודוד שלו: "עשינו שלום אחד לשני הוא התפלא, אך אתה בא מכאן ואותי שלוחים לשם?".

כוח סמג"ד 82⁽¹⁶⁷⁾ – כאמור, נשלחה [בשעה 00:16] לפי הוראות קצין האג"ם הפיקודי, פלוגה ד' של גודוד 82 בפיקוד הסמג"ד, על ציר הנפט ("מחזה") לתפוס עמדות מערבית לג'וחאדר: הפלוגה הפכה לכוח חטיבתי. מאוחר יותר נשלחה לעבר מוצב 1116, אך לא הצליחה למצוא את עמדות הטנקים משום שלא הכירו את השיטה.⁽¹⁶⁸⁾ גם פלוגה זו קיבלה הוראה להعبر מחלוקת בפיקוד סמ"פ ת"פ גודוד 53. [פלוגה ד' בפיקוד הסמג"ד הגיעו לג'וחאדר בשעה 1630 לערך. הפלוגה השארה מחלוקת בפיקוד סמ"פ, תחת פיקוד פלוגה ג' בציר הנפט והמשיכה צפונה לעבר מוצב 1114. בשעה 1730 לערך, קיבל המ"פ הוראה מהמה"ט לחזור לציר "טיפה" ולנוע דרומה לעבר מוצב 1116. כאשר התקדמת הפלוגה חזורה לג'וחאדר קיבל המ"פ דיווח כי הרס"פ, שלחם בציר הנפט נפגע, והוא הורה לפנותו בג'יפ לנפהח. הפלוגה עקפה את ג'וחאדר ממערב, ובתנוועת דרומה, בשעה 1930 לערך, בהיותה למרחק של כ-2 ק"מ דרומית לג'וחאדר נתקלה בטנקים סוריים שחדרו ממערב למוצב 1116. בקרב נפגעו לה שלושה טנקים. ארבעת הטנקים, שנוטרו עם הסמג"ד והמ"פ, הגיעו לתל א-סק. רק בשעה מאוחרת בלילה קיבל המ"פ הוראה לנوع ל-1116 מטל-אסקי. אותה שעה היה התל מוקף כוחות סוריים. המ"פ אכן טען שאינו מכיר את הדרך ל-1116, אולם לא זו הייתה הבעה באותה שעה. ראה עדותו של מ"פ ד', אשר לא נחקר אז על ידי הוועדה מאחר והיה בשבי. צ"ע]

סיכום הפעולה ביום

חטיבה 7 – החלטת קצין האג"ם הפיקודי, בשעה 1445, להפעיל את חטיבה 7, יתכן והיתה החלטה המכרצה במערכת רמת הגולן. שכן, במהלך זה נקבע יחס הקצאת הכוחות בין הגזרות: שלושה גודודים טנקים לגזרה הצפונית לעומת שני גודודים לגזרה הדרומית. כפי שידוע לנו בעת, היו מממצוי האויב

⁽¹⁶⁴⁾ לרוגלי מוצב 112.⁽¹⁶⁵⁾ עדות רס"ן צ'סנרד עמ' 2.⁽¹⁶⁶⁾ צומת "דשת" – טרוריה".⁽¹⁶⁷⁾ הסמג"ד נהרג והמ"פ נשבר. פרשת כוח הסמג"ד לוקטה מעודותיויהם של סאל ברק עמ' 10-12, רס"ן צוריך ואחרים.⁽¹⁶⁸⁾ עדות רס"ן צוריך עמ' 11.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך _____ עותקים

במשך היום כמעט שקלים בשתי הגזרות. אך בשל אפשרות הפריצה הטובות יותר בזירה הדרומית, אכן הצליח האויב לפrox' עוד בשעות האור. איש מהudyim לא דבר בזכות העדיפות לזרה הצפונית, ולהערכת אחדים מהם, דרושים היו שלושה-ארבעה גודלים לבילמה בזירה הדרומית.¹⁶⁹ עם חשיכה הסתמן בבירור מאמץ עיקרי סורי בזירה הדרומית, ועוד בהתחלה הערב תקפו שם 300-400 טנקים לעומת 100-150 טנקים בזירה הצפונית. [בזירה הדרומית תקפו גודי הטנקים של שלוש חטיבות הח"ד 33, 112, 111].

(61) גודל הטנקים של החטיבה המוכנת 132, ושתי חטיבות טנקים (46, 51) – צ"ע] בשנשא אל"ם שמחוני לשיקוליו על הכוון והזמן להפעלת עתודות הפיקוד השיב: "מה שברור לי שאם הסורים יתקיפו, תמיד יהיה המאמץ העיקרי שלהם 107" (ליד המוצב)[...]. אח"כ התברר מידעו של נפשי, מג"ד 74, שמתקרבים טנקים גישור ומחבלים להגיע לגישור על תעלת הנ"ט מצפון ל-107, כיוון שהוא צריך להחליט שזה המאמץ העיקרי ודיברתי עם ינוש, מה"ט 7, שהניע את החטיבה פחות גודל לזרת 107".¹⁷⁰)

אכן, כאמור, הציג הקמ"ן גם אפשרות של מאמץ עיקרי בזירה הדרומית. ובאשר ל"צורך להחלטת" העידו סא"ל נפשי,¹⁷¹ ומפקדים אחרים כי גודל 74 בלם בכוחותיו הוא את האויב, שתפקיד בשעות האור, וכי פלוגת טנקים אחת בלבד מחייבת 7 הועסקה בקרב אש עד חשכה.¹⁷²) קביעה זו של קצין האג"מ הפיקודי תامة גם את דעתו של אלף הפיקוד, אולם היא הייתה מנוגדת להערכת המודיעין של פיקוד הצפון, ולהערכת אמ"ן: "עד חדש אפריל 37' הציג אמ"ן מאמץ סורי עיקרי באיזור קונייטרה, או מאמצים של קופלים שמופעלים באיזור קונייטרה ורפיד. זאת על סמך הערכה בלבד. אולם, מתקופה זו, בעקבות ידיעות קונקרטיות, הועידה אפשרות של מאמץ עיקרי בזירה הדרומית, גזרת רפיד. למורת העובדה שאמ"ן הציג מאז, דרך קבוע אפשרות של מאמץ עיקרי בזירה הדרומית לא בא הדבר לביטוי בהשפותיהם ובמעשייהם של אלף הפיקוד וקצין האג"מ שלו במהלך המלחמה". ראה עמ' 25 לעיל. צ"ע].

לדברי אל"ם שמחוני הוא לא ביקש אישור ממש להפעלת העתודה. ההחלטה על כיוון וזמן הפעלת העתודה מודגשת לא רק בתורה.¹⁷³) בכל תרגיל ומשחק מלחמה, אחד האירועים המרכזיים, שבו בוחנים את המפקד המתורגל, הינו הפעלת העתודה. ראוי שתחקור הוועדה כיצד זה הופעלו העתודות – הכוח היחיד והאחרון שהוא לצה"ל עד בוא המילואים בלילה –-phothot משעה מתחילה בקרב.

הצורה בה הופעל גודל 82 הייתה קריטית: הגודל, כאמור, לא הכיר את הגזרה. המ"פים התקשו להתקשר עם גודל 53, שאליו נשלחו לחיבורו. הגודל פורק לפלוגות, והמג"ד הפך מ"פ. [המג"ד לא הפך להיות מ"פ. הוא נגע אומנם עם פלוגה א' בפיקוד המ"פ, אליו הגיע, אך עדין היה באפשרותו להשפיע על החלטות המח"ט ולהפעיל את שתי הפלוגות א', וב' במסגרת גודלית – צ"ע].

(169) עדות תא"ל בניגל מ-19 בפברואר עמ' 10. עדות אל"ם שמחוני עמ' 5. ביום המבצעים הפיקודי כתוב: "1540", מה"ט 188 למה"ט 7: צפוניות לציר אמריקה ישנו מאמץ עיקרי מבקש מינוש להגיע לשם".

(170) סא"ל נפשי עמ' 7.

(171) עדות תא"ל קהלני עמ' 6, 6.7. עדות מכרעת נזעמת להפעלו של הכוח להתקפתןגד במאם הרכעה בזמן ובמקום המתאים. הסכנות בהפעלת הכוח הן, הפעלה מוקדמת מדי שלא תסייע את התוצאות הרצויות, או מאוחרת מדי לאחר שהאויב השיג השגים גדולים מדי. מכאן החשיבות הנודעת להזרמת דיעות תמידית על-ידי כל הכוחות למפקדה הגבוהה כדי לאפשר הערכת-מצב שוטפת ונכונה". לוחמת שריון, עמ' 231.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

פלוגת צ'סנו נשלחה למסע סדק של כ-30 ק"מ וחלפה על פני אזור הפרצה שבין 111 ל-112 דקוטר ספירות לפני שעבר שם האויב. נראה שלא מעט תרמה לכך אי הבהירות של ההפיפיות. שכן, כאמור חשב המג"ד שהוא ת"פ חטיבה 7 ונראה שקיבל פקודות מקורות שונים.⁽¹⁷⁴⁾

נראה שמדובר העתודות היה מרוחק מדי לגבי הגזרה הדורומית. העתודה הגוזרת מחשוניה לא הגיע בזמן שציר הנפט ויתכן שהיא מוקם לרוב עם מתן ההתראה בשעה 1000 ביום היפופים. העתודה הפיקודית לאזרה הדורומית, נראה שגם היא הייתה מרוחקת מדי, ויתכן שהיא מוקם לרוב לחושניה.

נראה היה שלא הייתה קריאת קרבי נכונה, לא בחטיבה 188 ולא בפיקוד, שכן אחרת אין להבין את המהלך בגזרה הדורומית.

[בשעה 1630 לערך, היה במרחב תל פרס, קרוב יותר ל-111, גודוד טנקים מלא – גודוד 82 עם שתי פלוגות ועוד פלוגה של גודוד 53. כוח זה לא הופעל, כתוצאה מקריאת קרבי לא נכונה שנבעה, בעירה, מתמודנת המציב שאוthon קראו ועליה דיווחו המפקדים בכו, ובמיוחד שני המג"דים, מג"ד 82 ומג"ד 53, שהיו קרובים לאירועים. תרמה לכך גם התחששה, שעלתה מן הדיווחים בשטח, כי בסביבות שעה 1700 הצלחנו לבлом את המתקפה בציר הנפט. צ"ע]

קרב הלילה

כוחותינו

חטיבה 188 – מופקדת על הגזרה הדורומית.

- **גודוד 53** – ועמו שתי מחלקות מגודוד 82 עדroz בחלוקת הדורומי של קו המוצבים. [בעיקר על ציר הנפט וציר רפיד].

- **כוח צ'סנו** – פלוגה ב' מוקטנת מגודוד 82 ועוד מחלקה מגודוד 53, מופקד על גזרת מוצב 111.
- **גודוד 82** – המג"ד בראש פלוגה א' בצומת "כביש"-טרואה", והסמג"ד בראש שתי מחלקות מפלוגה ד' באזור הדורומי בג'וחادر. רוב הכוחות היו בקרב גרמו לאויב אבדות כבדות אך גם כוחותינו נפגעו והוציאו תחתונות רבות.

חטיבה 7 – מופקדת על הגזרה הצפונית.

- **גודוד 74** – בכו המוצבים, בלבד את האויב והסביר לו אבדות כבדות. לגודוד נפגעו כשבועה טנקים.
- **שלושת צוותי** הקרב הגזרדים האחוריים [הגודדים 77, 71, 75 – צ"ע] נערכו בכו החרמוןית-קוניטרה.

חטמ"ר 820 – המוצבים עמדו בהפגזות, אך בהסתערות של ממש עמד רק מוצב 116.⁽¹⁷⁵⁾

מפקדת הפיקוד – שהתחנה בńפאח עד חצות ומשהותקנה מערכת הקשר במוצב הפיקוד בהר כנען עברה אליו. אוגדה 36 קיבלה את הפיקוד על רמת הגולן בחצות לערד.

(174) "היום אני מניח בדייעבד עוד הנהה, שיש לבדוק אותה והיא, שפקודתו של אוורי שמחוני להזין את שתי הפלוגות שלו לא הייתה ידועה לבונשיהם. לו היה בן שוחם יודע, זה לא היה קורה. אני אומר זאת בביטחון, שלו הפקודה הייתה דועה לבן שוחם, אני מניח שלא היה מזמן פלוגה אחת צפופה". ס"ל ברק, עמ' 9.

(175) מוצב החרמון 102, אינוណון בסקירה זו.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

מהלכי הקרב בלילה

המהלכים הסוריים בלילה היו כלהלן:

הזרה הצפונית. ייחדות משנה של חטיבה משורית 78 וחטיבה ממוכנת 121 תקפו בזרת החרמונית, במקומות שנכשלו התקפות של גודוי הטנקים של חטיבות הח"ר בשעות האור. היו אלה התקפות מפוצלות ומודרגות של ייחדות משנה, שנבלמו בנקל. בעול הלחימה נשא בעיקר גודוד 74. חטיבה משורית 43, שפרצה מציר כוננה שבזרה הדרומית נעה צפונה לעבר קוניטרה, נבלמה על-ידי חטיבה 188 ראה להלן.

הזרה הדרומית. חטיבה משורית 43 פרצה בציר כוננה, כאמור לעיל, אך נבלמה על-ידי כוח "טייגר" שפעל באותו השלב ת"פ חט' 188. [חטיבה 43 המשורית לחמהليل-6-7 באוקטובר בשעה 0200 לערך בכוח "טייגר" שבפיקודו של זמיר. לפי עדותו נערכ הקרב על הכיביש (צד "ראשת") מהכינה למוצב 110 וצפונה לאורך כ-2 ק"מ. לפי דיווחו, הושמדו לחטיבה כ-30 טנקים והיא נסוגה. שאלת מקום הכניסה של חטיבה 43, היכן היא לחמה, ונגד איזה כוח נלחם "טייגר", עדין בבירור. צ"ע]

חטיבה משורית 51, נעה בציר כוננה, מדרום ל-111, והגיעה לאזור הר יוסיפון. [חטיבה 51 נעה לכיוון החסינה ומעולם לא הגיעה להר יוסיפון – צ"ע]

חטיבה משורית 46, נעה בציר רפיד לעבר חסינה [חטיבה 46 נכנסה בעקבות חטיבה ח"ר 112 בציר הנפט מדרום למוצב 115 – צ"ע]; וחטיבה ממוכנת 132 פרצה בציר הנפט לעבר רמת מגשימים-אל-על. [חטיבה 132 פרצה מדרום למוצב 116 ונהה בציר "פינקס" לעבר תל איסקי ודורה לדמת מגשימים ולאל-על – צ"ע] כל הכוחות האלה הצלicho הגיעו במהלך הלילה לעומק שטחינו ללא שהועמד נגדם כוח ניכר, למעט חטיבה 43 שנבלמה על-ידי כוח "טייגר".

(¹⁷⁶ חט' 188)

לאחר חשיכה יצא חפ"ק 188 על נגמ"ש, ללא מס"ח, (¹⁷⁷) לעבר ג'וחادر. אך בשל ההפגזות הקבדות לא יכול היה לתפקיד כראוי ונאלץ לסתה מספר קילומטרים על ה策טבות ציר הנפט עם "ציר המים" [צומת "מחזה"-ציקדה" ליד תל א-טחון – צ"ע]. מתחילה הערב דיווח מ"ג'ד 82 על חידרת טנקים סוריים בזרתו אף אריך הזמן עד שהתקבלו דיווחים אלה על דעת המח"ט.¹⁷⁸ לאחר רדת החשיכה נשלחה מנפקח שיירת אספקה לגזרה, אך שיירה זו לא הגיעה לטנקים משום שנתקלה בכוחות הסוריים. בשירות הגעה עד חפ"ק המח"ט ושם עצרה. לאחר שאי אפשר היה להכניסה לקו הוריה המה"ט למפקד השיירה לחזור לנפקח. בדרך חזרה נפגשה השיירה בכוחות חסינה-ציר הנפט אבל הצליחה לחזור לנפקח ללא נפגעים – צ"ע.]

(176) קטע זה מסתמן בעיקר על עדות רס"ן צוריק קמ"ן החטיבה. המח"ט, הסמ"ט וכ' האג"מ נפלו במערכה. (177) למ"ט היה טנק פיקוד בחסינה, שرك מאוחר יותר הצליחו לחבשו. המ"ח היה משותף לחט' 188 ולחטמ"ר 820 ונסאר בובונקר של נפה למרות שהוא שם המט"ט. צוריין, עמ' 11. [לפי עדותו של המס"ח, הוא היה אמרו להיות מוחלף, בעת המלחמה על-ידי המס"ח הקבוע של 820, שהיה איש מילואים ואילו הוא עצמו לאחר החלפתו היה ציריך להצטרף למח"ט 188. החלפה לא בוצעה מאוחר ומס"ח המילואים לא העין. יחד עם זאת חשוב לציין כי על-פי התכנית ליום קרבי, הכל אמרו היה להתנהל מה"בור" בנפקח, כך שדי היה לפי זה במס"ח אחד ובחפ"ק המטה"פ כדי לנהל את האש הארטילירית ב"תקנית" רחבת הייקף – צ"ע.]
 (178) עדות סאל ברק, עמ' 15.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

משהתברר למח"ט טנקים סוריים נמצאים בעורפו, הורה לאסוף טנקים שנפגעו ותוינו במחנה נפאה, ולשלחים לעבר חושניה בפיקודו של סגן צבי גリンגולד. כוח זה כונה "כוח צביקה" [כוח צביקה" מנה ביציאה מנפאה, שני טנקים ולאחר זמן מה טנק אחד בלבד. צביקה עשה "רעש" בראש אילו הוא פלוגת טנקים לפחות – צ"ע]. אחר הורה המח"ט לסא"ל ברק, מג"ד 82, לנوع עם הכוח שבידו (דומה שלא ידע שככל כוחו פלוגה) לחסימה בהצלבות כביש כוננה עם ציר "דשת". נראה שתכננותו של בן שוחם הייתה,

ש"כוח צביקה" ידוחק את הסורים לעבר ציר כוננה, מקום בו ימתין להם ברק במארב.⁽¹⁷⁹⁾

פעולה שנייה, שעשה מח"ט 188 לבילמת הסורים הייתה, לבקש שיישלח לו כוח מתחיבת 7. אך הפיקוד, שהורה את חטיבת 7 לשולח כוח דרומה ביטול הוראותו משום שמח"ט 7 דיווח שהוא נתון בקרבת באזור 109.⁽¹⁸⁰⁾

משנוכח המח"ט שלא הצליח לעקור את הסורים מאזור חושניה ומשום שחשש מכיתור, נסוג לעבר מזרעת קונייטה, אליה הגיעו בבחוץ. שם הציגירה בעניין אל"מ בן שוחם התמונה דלקמן: עשרה טנקים סוריים פרצו לעורפו באזור חושניה ומאיימים לכתר את כוחותיו. חטיבת שריון סוריית עומדת לפרוץ בציר הנפט. המוצבים מחזיקים מעמד, אך מצב הטנקים אינו טוב. חלקים נפגע, ברבים חסרו תחמושת, ואין בידו לסייע להם בתאורה ארטילרית. לכן החליט להסיג את הטנקים שנותרו לו ולרכזם. הוא הורה לאربעת הטנקים, שחסמו את ציר הנפט, לסתת לג'וחادر, כשהוא עצמן מנסה להגיע לאזור נח"ל גשור. אך משקלב דיווח ממוצב 116, שהסורים מתקדמים לרמת מוגשים ולםזרעת קונייטה, חזר בו. באישור הפיקוד נסוג החפ"ק בציר מעלה גמלא כדי לשוב ולהזור בצד נפאה. הוא הצליח לעبور לפניו שחסמו הסורים את הציר. [החפ"ק נסוג בבוקר יומם ראשון, 7 באוקטובר, דרך מעלה גמלא לבטיחה ומשם נעה דרך מחנה ירדן, והגיע בשעה 0930 לעדר לאזור נפאה – צ"ע]

גדור 53

הגדור איבד בלחימה כ-10 טנקים. הוא קיבל שתי מחלקות מגדור 82, אך מחלוקת שלא נמצאה במוצב 111 ת"פ כוח צ'סנර. בקרבת הלילה הסתייעו הטנקים בתאורה ארטילרית, אך הפגיזים אוזלו לאחר שעוט ספורות (ראוי לציין שבמעבר היו מרגמות 81 מ"מ בגודדי הטנקים ששימשו גם להארה). התהומות בטנקים הלהקה ואזהה וכן הורגש מחסור בדלק.

את המחלקות שקיבל מגדור 82 שלח המג"ד אחת לציר הנפט ושנייה, שלא הכירה את הגזרה, השאיר אצלו ב-115. במקומה שלח מחלוקת מגדורו ל-116. [מג"ד 53 לא היה במוצב 115. בפועל לחמו שתי המחלקות מגדור 82 על ציר הנפט – צ"ע]

בשעה 2000 לערך פרץ האויב מדרום ל-115 והגיע לג'וחادر מדרום. כאמור היסיג המח"ט את הכוח מציר הנפט לג'וחادر. כוח זה המשיך להלחם וגרם לאבדות לאויב שהסתנן.

טנקים שהיו ב-116 נותרו ללא תחמושת ונסוגו בחוץ לתל א-סק. באזור המוצבים 113 ו-115 נמשכו חילופי יריות עד הבוקר.

⁽¹⁷⁹⁾ שם עמ' 17.

⁽¹⁸⁰⁾ עדות רס"ן צוריך עמ' 12, ראה "ריכוז דיווחים מיום מבצעים פיקודי" וכן רישום הקלטות רשות חטיבת 188.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

לקראת בוקר, ב-7 באוקטובר, כבר קשה היה להבחין בין הכוחות של גודז 53 ו-82 שהתקרבו. קבוצות טנקים שלנו היו בתל א-סקי, במחנה ג'וחאדר, בmozבאים 113, 114, 115. בבוקר קיבל מג"ד 53 פקודה להתרכז בתל פרס. הצליח לרכז לשם כ-10-12 טנקים.¹⁸¹ [עפ"י עדותו של מ"פ י', סרן אוריאלי, התרכזו בתל 13 טנקים – צ"ע]. הוא קיבל הוראה לפנות את המזובאים 114 ו-115 על גבי טנקים, אך 116 לא פונה כיון שלא הצליח להגיע אליו. מثال פרט יכול היה מג"ד 53 להבחין בפריצה סורית גדולה בציר "טרואה" בכיוון חושניה. משך היום ניסו הסורים להנחת מוסוקים על תל פרס, אך נכשלו ואיבדו שני מוסוקים. במושאי יום א' נסוג מג"ד 53 עם שארית כוחו בצד ימין מעלה גמלא לכיוון הכנרת.

גודז 82

רק לאחר חשיכה נודע סוף סוף לסת"ל ברק שהוא ת"פ חטיבה 188. אל"ם בן שוחם הורה לו לשלווה פלוגה למוצב 117, מכח הסיק ברק, שבן שוחם אינו יודע שלחה פלוגה עם הסמג"ד לצומת ג'וחאדר.¹⁸² משנודע הדבר למח"ט 188, הורה את הסמג"ד לנעו ל-117. עברו מלחית השעה, ב-2030 לערך, דיווח הסמג"ד שהוא על מארב ונחלץ עם ארבעה טנקים בלבד.¹⁸³ הסמג"ד המשיך לתל א-סקי. מאוחר יותר הורה מח"ט 188 לסת"ל ברק לפקוד על הגזרה שמצפון לתל פרס. כל אותה שעה דיווח ברק לבן שוחם, שטנקים סוריים נסועים על ציר הנפט, אך דבר זה לא התקבל על דעתו של בן-שוחם. ורק מששוכנע בכך אחרי השעה 2100, הורה בן-שוחם את ברק להציב מארב בצומת חושניה-רשות. [הכוונה, ככל הנראה לציר כוננה ("טרואה") ולא לציר הנפט, שכן, מג"ד 82 לא היה בצד הנפט. צ"ע] כאמור, הייתה תכניתו של בן-שוחם להדוף את הסורים מציר הנפט באמצעות "כוח צביקה" לעבר המארב של ברק. ברק נגע עם הפלוגה ליעדו. בדרך פגע בכוחות סורים שפגש, והגיע למקום המיועד בערך בחצות. הוא המtin שם מספר שעות, אך כל אויב לא הופיע. אוח"כ קיבל ברק הוראה מבן שוחם להשair מחלוקת בצומת ולנוע על ציר "רשות" צפונה עד הר יוסיפון ושם לתחמש ולתדלק. הדבר בוצע וברק הגיע להר יוסיפון בשעה 0300 עם חמישה טנקים¹⁸⁴ (מלוי שנתקל באויב. [לפי עדותו של המ"פ אליו גבע, נעה הפלוגה מ"רשות" 60, בשעה 1930, לערך, והתקדמה צפונה באטיות כאשר היא מתעכבת בשני הצמתים, ומדי פעם גם מנהלת אש עם טנקים ייחדים שנקרו בדרכה. סה"כ מנטה הפלוגה 13 טנקים – לאחר שאחד נפגע – כולל טנק המג"ד. בערך בשעה 0200 הגיעו להר יוסיפון, לאחר שהשאירה מחלוקת בצומת "קטקומהה"-רשות]. את ההתקלות של זמר שמע גבע בהיותו בהר יוסיפון. צ"ע]

(181) לדברי סא"ל אמייתי ממחלתת היסטוריה, מ-13 במאי 1974 – 10 טנקים בלבד.

(182) "הסבירתי לבן-שוחם שיש לי רק פלוגה אחת והוא פקד שאישלה מחלוקת. אמרתי לו אכן, הרי אני אשאר כאן מט"ק בסוף" ברכ עמ' 11

(183) מתוך שמונה, שכן גודז 53 הקיע לפוי נס מחלוקת מפלוגה זו. [הכוח מפלוגה ד' בפיקודו של המ"פ, סרן לוין (נפל בשבי למחזרת בבוקר), נע דרומה ונתקל בטנקים סוריים בין תל א-סקי לג'וחאדר. מתוך שמונה הטנקים בשדרה נפגעו שלשה. אחד הטנקים (הآخرון) סב על עקבותיו ו"הצליח" להגיע עד תל פרס. הארבעה האחרים הגיעו לתל א-סקי – צ"ע]

(184) שניים סטו מהכਬיש בחשכה ונתקעו.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך ————— עותקים

ב-0900 בבוקר קיבל ברק פקודה מבן שוחם לנוע לסינדיינה על ציר "קוקוז" ולסייע לכוח של סמג"ד מחתיבת 179. הוא נע ליעדו ופגש את הכוח של 179 שחילקו נפגע. אז זיהה כוח אויב נע מטל פרס לחושניה, באישור של בן-שוחם נע מסינדיינה לחושניה לתקוף את הכוח. ליד חושניה נתקל בכוח גדול ונפצע. המ"פ גבע קיבל את הפיקוד. משנראה לו שהסורים מctrרים אותו, החל לנחל קרבות השהיה לכיוון נפהח. למשל הצליח גבע ליצור קשר עם מה"ט 188, שכבר נפל, התקשר למח"ט 7 והאחרון הורה לו לנוע לווסט ולהצטרף לחטיבת צ'סנר ניהלו קרבות השהיה כנגד חטיבת הרדיון 91 מדייזיה 1 במשך כ-5 שעות לאורך ציר "פלא". בשעה 1430 לערך לאחר שלא נותרה להם תחמושת ונתקה הקשר עם מה"ט 188 ומפקדת אוגדה 36 בנפהח, ולאחר שטנקים סוריים הגיעו עד כדי 100 מטר לעמדותיהם, פנו אליו גבע וצ'סנר למח"ט 7, תיארו לו את המצב, וזה האחרון הורה להם לנוע לווסט ולהצטרף לחטיבת צ'סנר – צ"ע]

כוח הסמג"ד – הכוח [יתרת פלוגה ד'] שנחלץ מהמארב הגיע לתל איסקי ושם נעצר. רוב הכוח הושמד והמ"פ דני לוין נפל בשבי. הסמג"ד, בטנק בודד, הגיע לאל-על ומשם ירד.¹⁸⁵) [המ"פ דני לוין נסוג מתל איסקי ברגל עם אנשי צוותו, לאחר שה탱ק שלו נפגע סמוך לתל. הוא הגיע בלילה לאיזור חיספין ועם בוקר נלחם עליידי הסורים ונפל בשבי. סמג"ד 82 נע לאל-על, פגש שם את מג"ד 50, סא"ל יורם אייר, יהה והמשיך ממש מערבה לעבר הכינרת. בבוקר יומם א' פגש את מה"ט 188 במוחא ציר גמלא, הצטרף אליו ועלה לנפהח. שם קיבל פיקוד על כוח פלוגתי

מאולתר, שלחם בסורים מדרום מערב למחנה נפהח, ובשעה לפני הצהרים, ב-7 באוקטובר, נהרג – צ"ע]
כוח צ'סנר – לפנות ערב הגיע צ'סנר לאזור מוצב 114 על ציר "רשת". הוא קיבל הוראה מה"ט 188 לחיבור למוצב. בתנועה לעבר המוצב בדרך עבר דרוםית לציר כודנה נכנס לשדה מוקשים וסמ"ר ברקוביץ ירד עם טנק מהמוצב וסייע בחילוצו. לאחר שחבר עם הכוח במוצב 111, ניהל זמן מה קרבות יhud עם ברק. לאחר שבرك קיבל פקודה לנוע צפונה, התמקם ברמפה בניסיון לחסום את ציר "טרוויה". באותו הלילה היו תנועות על הציר וצ'סנר הגיע בירוי, שבגלל חוסר תארוה לא היה מדויק. במשך כל הזמן פיקד עליו מה"ט 188 ישירות ולא היו לו ידיעות על מעשי גדור 53.¹⁸⁶) צ'סנר לא ניהל שום קרבות יחד עם ברק. פלוגה א' של גדור 82 שנייה לה קרב אש בדיםומיים, עם כוח טנקים סורי מדרום למוצב 111, יורתה, ככל הנראה גם לעבר פלוגה ב' של צ'סנר, ונערך מעין "דו-צדדי" בין שתי הפלוגות שמקורו באותה הרים בינהן – צ"ע].

כוח צביקה¹⁸⁷)

סגן גリンגולד היה בביתו שבلوחמי הגיטאות, ממתין לפטיחת קורס מ"פ. משם עלה ברדיו על המלחמה מייד בטרמפים לחטיבתו לשעבר. ב-0000 הגיע לנפהח. אותה שעה היה קצין החימוש טורח בתיקונים של ארבעה טנקים, שנפגעו בקרב. מששמעו סגן גリンגולד בראש הקשר שהמח"ט דוחק

(185) בהמשך המלחמה נפל בקרב, קשה היה ללולות פרטימ ברורים יותר על קורותיו של הכוח. [פרטים מלאים על קורותיו של כוח זה, ראה את עדותו של סרן לוין המ"פ. צ"ע].

(186) עם עלות שחר החל צ'סנר בירוי עיל על ציר "טרוויה" והשיג תוצאות טובות. ב-0900 בבוקר קיבל הוראה מביך, לפנות את המוצב ולנוע לתל יסיפון. הוא העמס את אשי מוצב על הטנקים והגיע ללא תקלות להר יסיפון עם 8 טנקים ולבסוף הגיע עמו.

לאחר שעלה שברק נפגע החלית על דעת עצמו לנוע לעזרתו. נע על ציר קוקוז לסינדיינה הגעה לשם, יציר קשר עם גבע וניהל יחיד עמו קרב השהיה במשך שעות לפנה"צ עד מחנה נפהח. גם הוא כמו גבע יציר קשר עם מה"ט 7 וקיבל ממנו פקודה להגיע לווסט. בדרך עבר לידי נפהח ("העיר") סוללת 155 שנאנשיה לא ידעו כלל על המתרחש בגזרה, לא ירו ולא היו כל בכוננות.

(187) קטעה זו מבוטס על עדותו בלבד. עיקרי הסיפור מאומתים בעדותו של רס"ן צורין.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

במשך הלילה ניסה הפיקוד פעמיים להעביר כוח מהטיבה 7 לסייע לחטיבה 188.⁽¹⁹¹⁾ בשני המקרים דיווח מה"ט 7 שאינו יכול ליותר על כוח וביקש לבטל את הפקודה. מתוך רישום רשות הקשר של 188 נראה שגדוד 71 קיבל פקודה לעברו ת"פ 188, אלא שמה"ט 7 עיכב את מג"ד 71, שכבר היה בתנועה.⁽¹⁹²⁾ ולאחר מכן שיכנע את הפיקוד שלח אותו חזקה לאזורי "קזוארינה" לבлом פריצה. קשה לדעת אם ידע מה"ט 7 על המצב בגזרה הדורומית. מעדיות מסוימות נראה שלא ידע.⁽¹⁹³⁾ אולם, במקום אחד מסופר שידע ואף הסביר לכוחות שעליו לשולח כוח דרומה.⁽¹⁹⁴⁾

ניתן לומר שהלכى הסורים בלילה 6-7 באוקטובר, בזרחה הצפונית היו מהלכי גישוש. ההתקפה החלה רק ביום א' בבוקר ורק אז נכנסה חטיבה 7 לקרב קשה.⁽¹⁹⁵⁾ [הסורים השיגו הבקעה בגזרה הדורומית והחליטו מאוחר בלילה להחדיר פנימה, בziej כוננה את דיוויזיית שריון 1 – צ"ע]

ג'וד 74

בקרכות היום הראשון איבד הג'וד כ-7 טנקים. עם ערב עבר ג'וד 74 ת"פ חטיבה 7, אך היערכותו לא נשתנתה.

במשך הלילה מנע ג'וד 74 ניסיונות של גישור וסתימת תעלת הנ"ט, שנעשו בעיקר מול המוצבים 709-109 ושם הצלicho להכשילם. לעומת זאת הצלicho הסורים לחדר במקצת באזורי אופנה מצפון ל-707. במשך הלילה הפעיל הג'וד ארטילריה וירה למכורות אוור או רעש. עוד באור אחרון נעשה ניסיון לתקוף את מוצב 104 בח"ר. הניסיון נבלם בסיווע הטנקים. בהמשך הלילה הותקף גם מוצב 110 וגם שם נחדרה ההתקפה בסיווע טנקים.⁽¹⁹⁶⁾

ג'וד 71⁽¹⁹⁷⁾

הג'וד שהורכב מצוותים של ביה"ס לשריון, הגיע לרמת הגולן במשך יום הכיפורים. ורק בשעה 1700, באותו יום, הגיעו מחציתו השנייה לרמה.

בלילה פוצל הג'וד. המג"ד עם 15 טנקים עזב את מקומו מצפון לחרמוןית ונע דרומה לכיוון קונייטה. יתכן והסיבה לתנועה זו קשורה בהוראת הפיקוד לשולח כוח סיוע לחטיבה 188. באזור בית החזית בקונייטהפגש מג"ד 71 את מה"ט 7, וזה האחרון הורה לו לא לנוע דרומה,⁽¹⁹⁷⁾ אלא לחזור צפונה ולבלום פריצה באזורי "קזוארינה". המג"ד פנה וחזר צפונה ובצומת "קזוארינה"-טרזן" נתקל בכוח סורי קטן והשמיד אותו. לאחר מכן קיבל פקודה לעלות על החרמוןית.

למעשה נמשכו תנועותיו של ג'וד 71 במשך רוב שעות הלילה והוא סיים את מסעותו רק עם שחר והתמקם על החרמוןית רק באור ראשון.

(191) ראה, ריכוז רישומים מיומן המבצעים בתיק "נספחים שונים".

(192) ראה, עדותו של בני ברץ, עמ' 11.

(193) עדות חי רגב, ק' אלמן חטיבה 7, עמ' 13.

(194) עדותו של רס"ן מאיר מני, עמ' 8.

(195) ראה, עדות מפקדי הג'ודים וקמ"ץ 71.

(196) עדותו של בני ברץ, קמ"ץ 71.

(197) ראה, הקלטות ורשות חטיבה 188 ותיק נספחים שונים.

(ג'וד 75¹⁹⁸)

הgcdod, בפיקודו של יוס, קיבל פלוגת טנקים מג'וד 77. מלכתחילה נקבעה גזרתו באזורי החרמוניית מול "ציר טרזן" (עמק הבכא). לפני חשיכה כבר נכנס לעמדות. בתחילת הלילה נסתבר שמלו מתרוץ כוח סורי ניכר והוא דיווח על תנועות ואורות רבים בעמק לרגלו. דיווחיו השפיעו על התכניות של מה"ט ובמשך הלילה רוכזו כוחות נוספים לחרמוניית לאחר שנتابרכו שאמנם זהו מרכז המאמץ הסורי בגורה.

(ג'וד 77¹⁹⁹)

gcdod זה, בפיקודו של קהלני, שהיה כבר שבוע ברמה, היטיב להכיר את השטח. כאמור, העביר המג"ד פלוגה לג'וד 75. עם חשכה נצטווה לשולח פלוגה לכיוון המוצבים 110 ו-109. הוא שלח את פלוגת "טייגר" בפיקוד רס"ן זמיר. הייתה זו הפלוגה המאומנת ביותר של gcdod.²⁰⁰ משנודע לzmיר שתוקפים את מוצב 110, שלח את הסמ"פ שלו עם מחלקה, שסייעה למוצב להדוף התקפות ח"ר. לאחר מכן קיבל המג"ד, סא"ל קהלני, פקודה לנעו לעבר הבוסטר. הוא הגיע למקום זה לפני חשיכה עם כוח של שתי פלוגות.

כאשר נפצע יוס, מג"ד 57, ביקש קהלני רשות מן המה"ט וירד אליו מהbosster לציר "טרזן". לפי פקודה, שלח פלוגה לקוניטרה לחסום את ציר קוניטרה. בbosster השאיר ארבעה טנקים, ועם שתי פלוגות התמקם מדרום מזרח לחרמונייה.

במשך הלילה היו לג'וד מספר התקליות קטנות בהן השמיד 10 טנקים. הכוח שנשאר בbosster והפלוגה שנעה לקוניטרה היו תחת הפוגות, אך לא ניהלו כל קרב.

במשך הלילה זיהה gcdod תנועות רבות באזורי חאן ארינבה, אך לקרב רציני נכנס רק ביום א', 7 באוקטובר, בבוקר, שעלה שכוח סורי שמנה כ-50 טנקים חדר לציר "טרזן" וג'וד 77 מלא תפקיד עיקרי בבלימתם.

"כוח טיגר"

כאמור, נשלח כוח זה לאזורי מוצב 110, שבגבול הגורה עם חטיבה 188. לאחר חשיכה הפכה הפלוגה להיות כוח חטיבתי ומה"ט 7 הורה למ"פ להשמיד אויב שנע על ציר "דשת", תוך תיאום עם חטיבה 188. למעשה פעל הכוח בשלב זה ת"פ חטיבה 188, שהודיעו לו על כוח גדול שנע לעברו. זמיר שהכיר היטב את שטח, תיכנן מארב. את המחלקה בפיקוד סגנו מיקם ב"דשת" 54 כ-800 מטר מהכיביש (בעליה למוצב 110). היהليل ריח וזמיר עצמו עם יתרת הפלוגה תפס עמדות באזורי "דשת" 52. כשהגיעו האויב (היה זר חטיבת השדרין 43) לאזורי המארב, בשעה 0200 לערך, פתח זמיר באש על חוד השדרה והסמ"פ באגן ובעורף. במתוח ראשון נדלקו כ-8 טנקים ובהמשך הקרב, שהתנהל עד השחר בטוחנים של עד 10 מטרulo אבדות האויב על 30.²⁰¹ משהAIR היום המשיך זמיר לפגוע באויב והסביר לו אבדות כבדות. היה זר וחלק מכוח האויב עבר אותו לכיוון קוניטרה המשיך זמיר לסרוק את הציר לעבר קוניטרה, למרות שנתקל במארב השמיד עוד טנקים כל הדרך בוואכה קוניטרה. [מיומה של פלוגת "טייגר", זיהות הכוח שלחמה בו, ואיזור המארב שניי במחולקת, והחומר נתון בבדיקה באמצעות צילומי אויר – צ"ע.]

(198) ראה, עדותו של סא"ל חייג רגב.

(199) ראה, עדותו של סא"ל א. קהלני ורס"ן זמיר.

(200) "ירינו 4 פגמים מטווח 3.5 ק"מ והורדנו 2 טנקים. התוצאות נשלחו מושבך" עדות רס"ן זמיר עמ'. 3.

(201) רס"ן זמיר מספר של אחר שירד הירח, הורה לאיר בזוקור של טנק את המטרה לכחרף עין ולירות עליה בטנק אחר.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מהוור עותקים

סיכום הקרב הלילי

נאמר שגורל המعرכה נקבע, במידה רבה, על ידי הפעלת העתודה כבר בתחילת המלחמה. אך אם בשעה 1447, שעה שהעריכו את ארבע השדרות הפלוגתיות הסוריות, שמננו כ-40 טנקים, "מאם עיקרי", אפשר היה עדין להסביר זאת כ"גנילה" על דעות קדומות: "(מה שבורר לי שאם הסורים יתקיפו תמיד יהיה המאץ העיקרי שלהם 107)", הרי משירד הלילה צרך היה לאורה, להיות ברור ומחוזר לכל, שהאויב מפעיל כמעט עדיף בגזרה הדרומית. אך למראות שחוף"ק הפיקוד קיבל מידעים על כך וגם על החדרה לחושניה ולמראות הפצירויות של בנז'ויהם, לא הוועתק כוח מחתיבת 7 לעורתו, והפוקוד לשולות גדוד בטלה ולא נשנתה. וכך יצא שפרט לפלוגת "טיגר" ופלוגת מילואים מחתיבת 179, לא קיבל חטיבת 188 תגבורת ממשך כל הלילה.

צא אפוא, שמול ארבעה גודדי טנקים סוריים שתקפו בגזרה הצפונית,⁽²⁰²⁾ פעלו כשלושה גודדי טנקים שלנו ואילו מול עשרה גודדי טנקים סוריים בגזרה הדרומית,⁽²⁰³⁾ הצבנו שניים בלבד. הדבר נגד לא רק את עקרונות המלחמה המנוסחים בתורה, אלא אף הוראה מפורשת של הרמטכ"ל: "אם ישנה פריצה באיזשהו מקום היא מחייבת טיפול מיידי של ריכוז כוחות הטנקים והשריון".⁽²⁰⁴⁾ בנסיבות הקרב בתחילת הלילה, ניתן היה, לדעת מספר עדים למנוע את השואה, לו ניהלו בגזרה הדרומית קרבות שהיה בשטח שהוא אידיאלי לצורת לחימה זו.⁽²⁰⁵⁾ אך הדבר לא נעשה. ואז משנו חוכמו בסכנת הכתיר, ניסו להסיג את הכוחות שבקו הקדמי.

מקובל הדבר בצה"ל שמתאים את הכוחות למשימות ואין הקצתה המשימות נעשית באורה מוכני, אך למראות שמצויה היה ברמת הגולן גדוד 77, שפעל שבוע ת"פ חטיבת 188 והכיר את השטח, ניתן לחטיבה 188 גדוד 82, שנקלע לתלאות בשל קשיי תיאום והכרת השטח.

מתחילת הקרב פוצלו הכוחות למחקות ופלוגות. פה ושם הופעלו שתי פלוגות ביחד, אך בכל פרק הזמן הנסקר לא הופעל גודוד טנקים במורoco כפי שלמדת התורה,⁽²⁰⁶⁾ וככפי שהגדיר אלוף פיקוד הצפון את תפישת ההגנה שלו:

"דבר שני זה עתודות גזרתיות, שיאפשרו למפקד הגזרה למנוע התקפות בקנה מידה יותר גדול ולהחזיק עד כמה שאפשר את כוח השריון המרוכז להתקפות נגד".⁽²⁰⁷⁾

כיוון שלא קודמו תחמושת דלק ופצצות תאורית לכוון הקדמי הוגבל מאוד ממשך פעילותו של גדוד 53, וכן לא מוצחה אחת מתכונתיו החשובות של השריון – יכולתו לפעול "פעולה רצופה" ממשך כל שעות היממה.⁽²⁰⁸⁾

(202) חטיבת משורינות 78 וחטיבת ממכונת 121.

(203) חטיבת משורינות 43, 51, 46 וחטיבת ממכונת 132.

(204) קד"מ רמטכ"ל 26.4.73, עמ' 34.

(205) "אני מכאן יכול לעשותה השהייה עד נפהach שלושה ימים. כל השטח הולך בגלים ויש מה מעברים הכרחיים". סאל' נפשי עמ' 14.

(206) "השאייפה היא אפוא, להקצות מינימום טנקים לתקידים שקשורים אותם לפחות נוף מסויים, להמנע מפיצולים ככל שאפשר, ולהכנן את אינודם ומוקומם כך שאפשר יהיה לרכז מחר במקום ובזמן המכיריים" – לוחמת שריון, עמ' 221.

(207) קד"מ רמטכ"ל 26.4.73, עמ' 3.

(208) "השריון מסוגל לקיים פעולה רצופה של 24 שעות ביום. כלומר החשיכה אינה מונעת מלהמשיך ולבצע את המשימות בהן חול מעוד ים. רציפות זו אפשר לקיים תודות לאמצעי התאורה הארגוניים של השריון והודאות לאמצעי התאורה של החילות או הזרועות האחרים". לוחמת שריון עמ' 5.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

מנקודת מבט מערכתי, ניתן לומר שביטחונה בה הופעל השriterion לא מוצו חלק מהתוכנות החשובות של הטנקים.

"הטנקים משמשים גורם התקפה עיקרי בקרב ההגנה של השriterion. יש להפעיל אותם כך שתוכנות הנידות ועוצמת האש שלהם יموצו עד מקסימום".⁽²⁰⁹⁾

"באופן מעשי מתבطة נידות זו ביכולת לרוץ שriterion במהירות גדולה בגרה מוגדרת, ביכולת להפעילו בעומק רב ובאפשרויות לשנות את כיוון המאמץ או המאיצים שלו תוך זמן קצר".⁽²¹⁰⁾

אל"ם בן-שוחם פיקד על כוחותיו ממרכז הגזרה בנפקח.לו חולקה הגזרה מראש או עם תחילת הקרב לפיקודים, יכול היה מה"ט 188 להתקדם למקום שנועד לו – בתל פרס ולקורא את הקרב"⁽²¹¹⁾

במו עיניו. [תל פרס היה המקום הגרוע ביותר לנקם בו חפ"ק חטיבתי. התל הפגז עליידי הסורים ללא הפסקה אל"מ בן-שוחם היה לפועל ממשו או לצפות על השיטה. נתוניות אלה מבוססים על עדותו של סא"ל בן-עמי מהן שהוא אמר

להיות קצין צפיפות ארטילרית בכיר ולהתאים מן התל את הנחתות האש הארטילרית בגרה – צ"ע]⁽²¹²⁾

מבנה וארגון השליטה בפרוץ המלחמה נגד את העיידון היסודי, שמצוין בפרק "השליטה" שבספר תורת הקרב: "לעולם בכל עת, בכל מקום ובכל מצב, יהיה רק מפקד אחד לכל כוח צבאי".⁽²¹³⁾ גדור 82,

ולעתיתם פלוגותיו הבודדות קיבלו פקודות מהתיבה 188, תativa 7 וקצין האג"ם הפיקודי. מחלקות הטנקים שבקו קיבלו פקודות ממפקדי הח"ר וממג"ד הטנקים כאחד.

עלילותיהם של "כוח טיגר" ו"כוח צביקה" הן דוגמא לאיזה הישגים ניתן להגיע עליידי הפעלה מושכלת של הכוחות.

.209 שם, עמ' 221

.210 שם, עמ' 3.

.211 תורת הקרב, עמ' 22

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

סיכום

"Some do it with a bitter look,
Some with a flattering word,
The coward does it with a kiss,
The brave men with sword"

Oscar Wilde

התורה

ציינו כבר את העובדה שההתורה של צה"ל נכתבה לפני שנים רבות, וכי יש בה קטעים שאינם מעודכנים. אך אוטם קטעים שהשתמשו בהם להשוואה דומה שעומדים הם בפני שניי הזמן. שכן התורה מושתת על "יסודות ועקרונות שאינם משתנים, ולא השתנו במשך אלפי שנים, אשר הקו המאחד אותם הוא ההגון הפשט והשכל היישר".⁽²¹²⁾

התפישות

התפישות, שנתחדשו בשנת 1973 על "הגנה קשוחה ונינית", שלרמת הגולן אין עמוק, על יעילות הח"ר – לא עמדו ב מבחן. קשה לאמוד נזקה של איזו מהן היה קשה יותר. גם עתה, יש עדימ הטוענים שניסיון המלחמה הוכיח את נכונות תפישותיהם בעניין ח"ר "לא משוכף" וכדומה. אך קשה לרדת לסוף דעתם של אלה שוויתרו על עקרון העומק, עיקרון המקובל על הכל מזה אלף שנים. אך לו יותר על העומק היה מים נוסף: שכן, בעורף קו מוצבי הבט"ש נמצאים התלים הגבוהים, שם השטחים החיווניים להגנת רמת הגולן. לו פעלו הסורים נגד השירות הישראלי בשיטה שפעלו המצריים, והיו תופסים תלים אלה על-ידי כוחות מוטסים מצוידים בטילים נ"ט, מיד בפרוץ המלחמה, יתכן והקרב על נפח היה נערך כבר ביום הcipורום, ב-6 באוקטובר.

הערכת המצב

הכנה של הערכת מצב שיטתית בכתב, עדין אינה מבטיחה שהשיקולים בה יהיו נכונים. אך השיטה לפיה הגיעו לשיקול, כי דיבחמייה גודדי טנקים ביום הcipורום, שעה שבאפריל הוקצו שיש גודדים – לא הוכחה כשית הערכה טובה יותר.

סיווע אוויר

יש הטוענים שככל דיוון בהערכת יחס הכוחות, צריך להעשה תוך התחשבות במשקל שנותנו בשעתו לסיווע האוורי. למרות שמקובל על הכל שלפעולות חיל האויר השפעה רבה, לא צריך היה להמתין למלחמה ביום הcipורום כדי להיווכח, שבנסיבות מסוימות, השפעת חיל האויר על קרבת הקרקע היא שללית. שהרי כבר היו בעבר מקרים בהם מנעו מחייל האויר לפעול בשל ענינים.

(212) ידין; צבא המילואים אשר לדוד ושלמה.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

איזה סיוע נותן חיל האוויר, לו פתחו הסורים בתקפות בלילה כפי ששיערנו שייעשו? האלוֹף חופי טען, שלו הייתה לו חטיבת שריון נוספת, לא היו הסורים פורצים. יש טענים שדי היה באחד-שני גודדי טנקים נוספים בגזרה הדרומית, כדי לבלום את הסורים. דומה שכוכח נוסף זה יכול היה להילך זמני מהגזרה הצפונית.

את ניסיונות ההבקעה הסורים, שהיו סכמטיים, מפוצלים ומדורגים, דומה שניתן היה לבلوم אף ב-770 טנקים, לו הופלו נכון. אך לו הנחתו הסורים את 930 הטנקים שבדיויזיות הח"ר, בשלושה-ארבעה מאמצים מתואמים, ספק רב אם ניתן היה לבלם בכוח שהיה. המותר לסמוק על השג蒿 האובי, כאשר הכך מוטלים תוכאותיה של מערכת וגورو של עם?

ח"ר

גם אם הייתה רתיעה מגויס כוחות נוספים, קשה להבין מדוע לא הועלה חטיבת "גולני" לרמת הגולן, ביום ההפורם, משוחחל על הגויס. שכן, כל הטוענים כנגד ייעילות הח"ר צריכים להיות מנועים מטעון טענה זו, שעה שהחליטו להציב ח"ר "לא יעיל" זה בצדמת מסעדה (?!).

את עניין הח"ר יש להזכיר מבחן נוספת: ההסמכות על טנקים, הפעלים ללא ח"ר ומרגמות, נתגלתה כחרות-שואה בסיני. נתמולז מזמן שהסורים הסתמכו אף הם בעיקר על טנקים ולא אימצו לעצם את שיטת הפעולה המצרית. בתנאי השטח של רמת הגולן יכולו כוחות ח"ר המסתיעים במרגמות ופועלים בשיתוף פעולה עם הטנקים שלנו למנוע את הסורים מלהשיג השגים לו פועל בשיטה המצרית.

הכנות

העדויות מצביעות על תקלות שנובעות מחוסר ערכות שלעיתים מגיעו לכדי רשלנות. ראוי שתוטרד מנוחתם של רשות צה"ל מהעדויות על הליקויים החמורים בנוהל הקרב ובעבודת המתה.

ניהול הקרב

קריאתו של האלוֹף למטל"ל, פעמיים ביום ההפורם והעדרו מהחפ"ק בשעתים וחצי הראשונות למלחמה, יתכן שתרמו לא במעט לתקלות אלה התיחסנו אליו בסיכון שבפרק הקרב. אם נשוב ונמנה את הבולטות שבתקלות אלה הרו:

- לא ניתנה התראה על מלחמה לכוחות.
- לא נתקימו קבוצות פקודות.
- רמת הגולן לא חולקה לשתי גזרות חטיבתיות.
- העתודות הגוזתיות הופלו במפוץ מיד בהתחלה המלחמה.
- חטיבת 7 הופעלה בטרם עת, שלא למקומות החדשניים.

משוחרר האלוֹף, חילק אמנים את רמת הגולן לשתי גזרות, אך בכך שנתן את הגזרה הצפונית לחטיבת 7, לא רק שריתק לגזרה את העתודה הפיקודית, שראוי היה להשארה חופשית, אלא שגרם לסיבוך בשלשלת הפיקוד בין חטמ"ר 820 והמוצבים, לבין כוחות השריון.

אג"מ/מה"ד – היסטוריה

עותק מס'

מתוך עותקים

"קריאת הקרב". בחטיבה 188 ובחפ"ק הפיקוד בתחילת הלילה הייתה מוטעית, ובעיטה לא הועתק כוח מחטיבה 7 כפי שדרש המצב.

נראה שחלקם הראשון של התואר "הגנה קשוחה ונידת", אכן הלם את תכניות ההגנה, אך לא רק התכנית הייתה קשוחה וחסרת גמישות, אלא שניהול הקרב גם הוא סבל מאותם ליקויים. שחררי, יש לו מראש לתוקף יותר דרכי פעולה אפשריות ואלטרנטיביות מאשר למגן: "תכניות הגנה טובות באות להגדיל חופש הפעולה של המגן ולהקטין את זו של התוקף".⁽²¹³⁾

"התגובה המותנית", המעט מכנית, בה הופעלה תכנית "קפיטל" למצב שונה לחלוتين מזה שלו נועדה, הדבקות בהנחה שהמאץ העיקרי יהיה תמיד בזרה הצפונית, בניגוד להערכות המודיעין – האם ניתן לפטור אותם על-ידי תליית הקולר בצווארו של יחיד פלוני או אלמוני?

האם לך צבא זה, שבמכלולה לפיקוד ומטה שלו מתחום הפסוק: "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה" – בדוגמאות מפנהו הזהיר פולד.⁽²¹⁴⁾ ואולי תופסים דבריו הגלויים של קצין האג"מ בפיקוד הצפון:

"אני אומר, אין לך ברירה אם אתה לויאלי, וככלנו משתמשים לעבור מרושטים על תפיסת עולם מסויימת עם הטוב ועם הרע שבדברים האלה, וכך אתה לא יכול להגיד שתכנית, שקיבלת מהמתה הכללי עם הקצתה כוח על סמך הערכת מצב מסויימת, לא טובה".⁽²¹⁵⁾

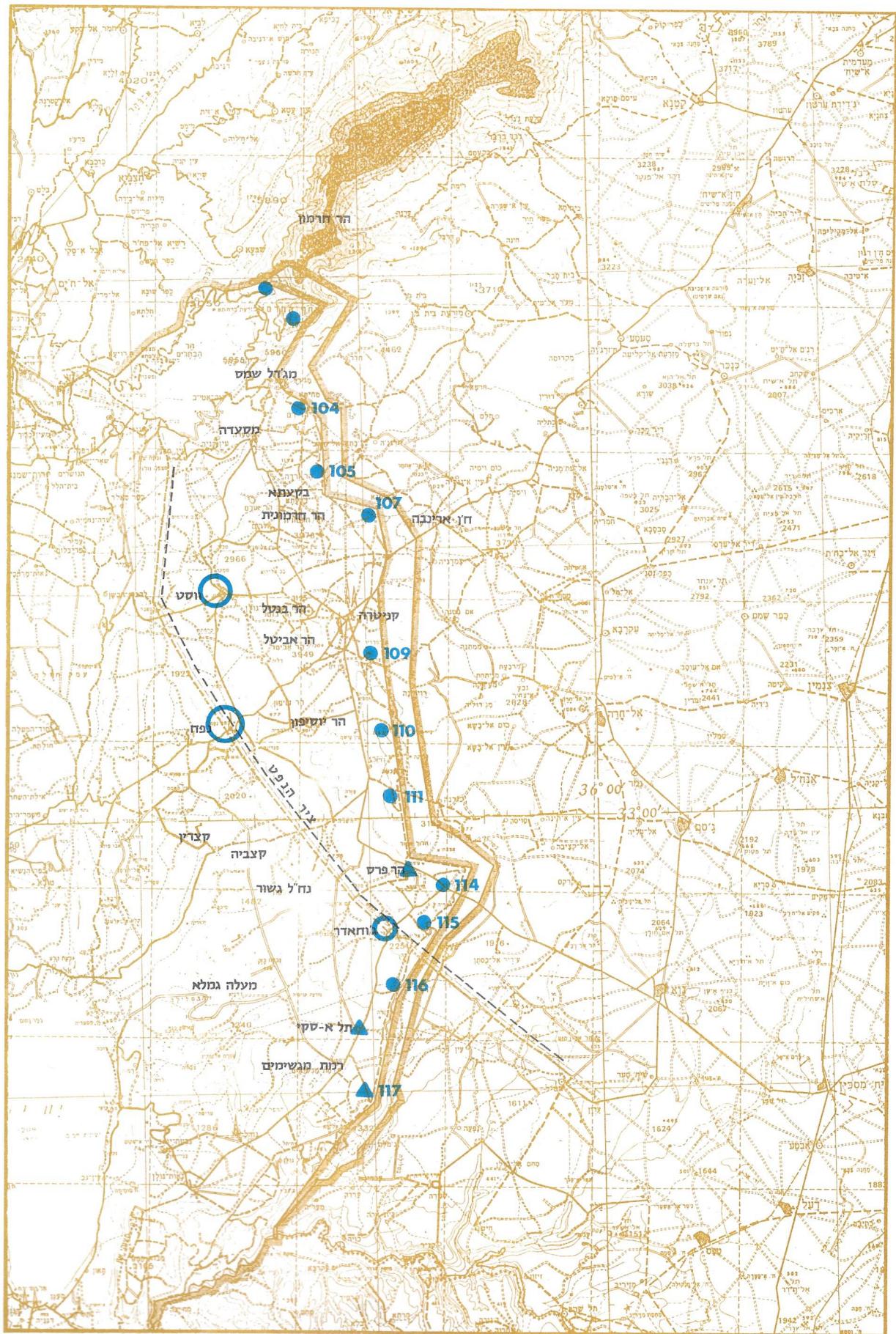
וגם אם לא כולנו, כיצד הגיענו לכך?

(213) *תורת הקרב*, עמ' 7.

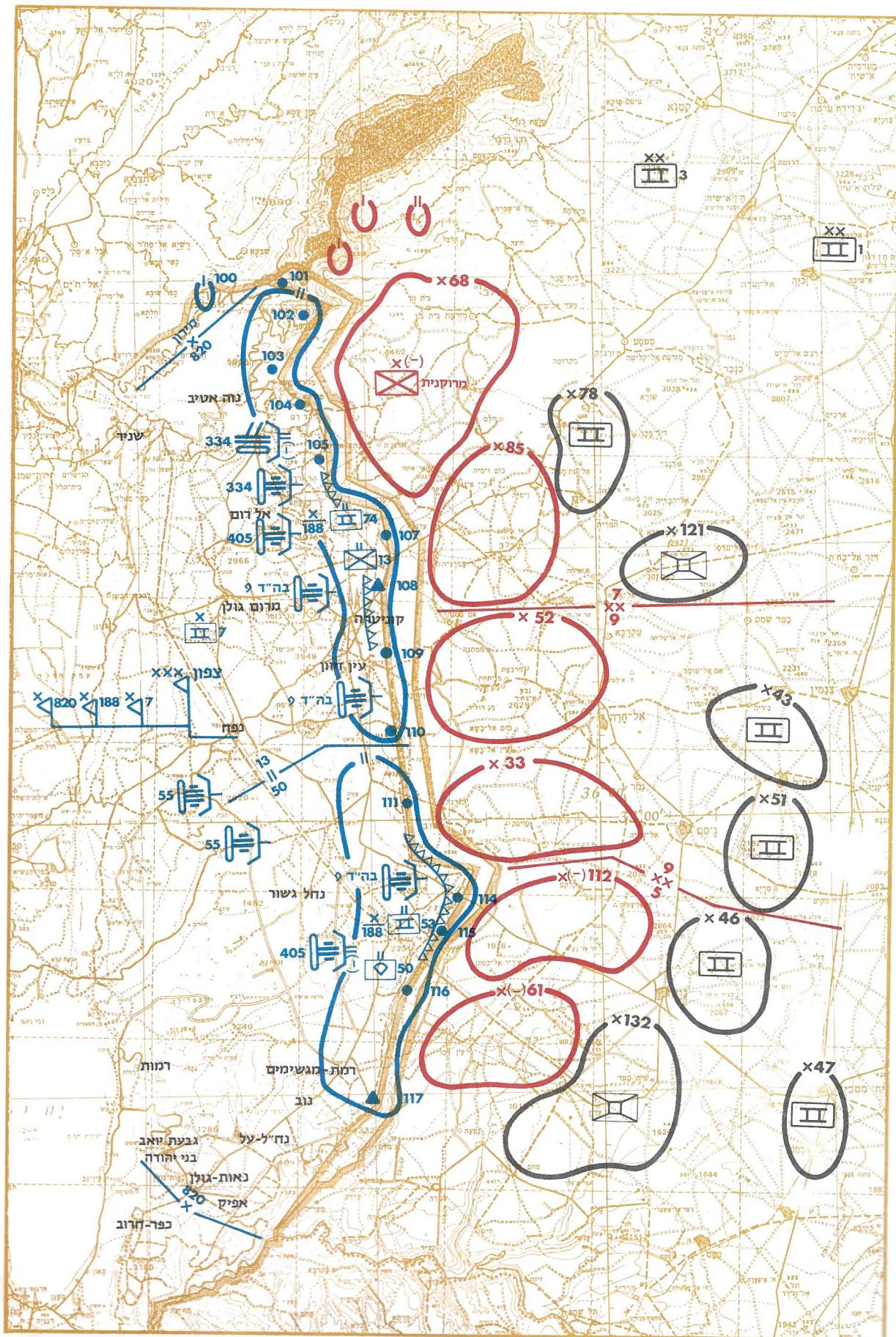
(214) ראה, עמ' 5 לילך.

(215) עדות אל"ם שמחוני מ-19 בפברואר 1974, עמ' 4.

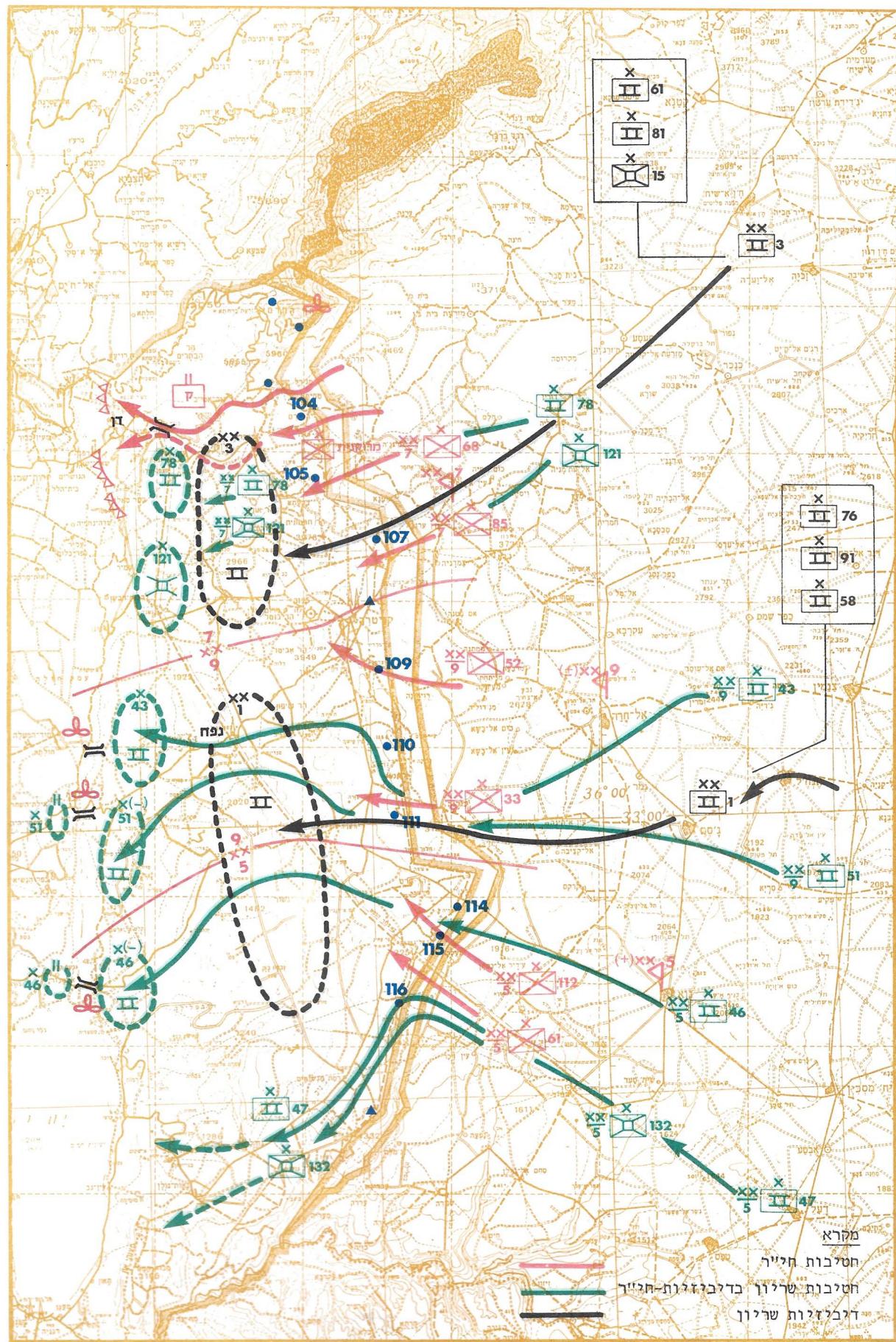
מפה 1: זירת המعرכה

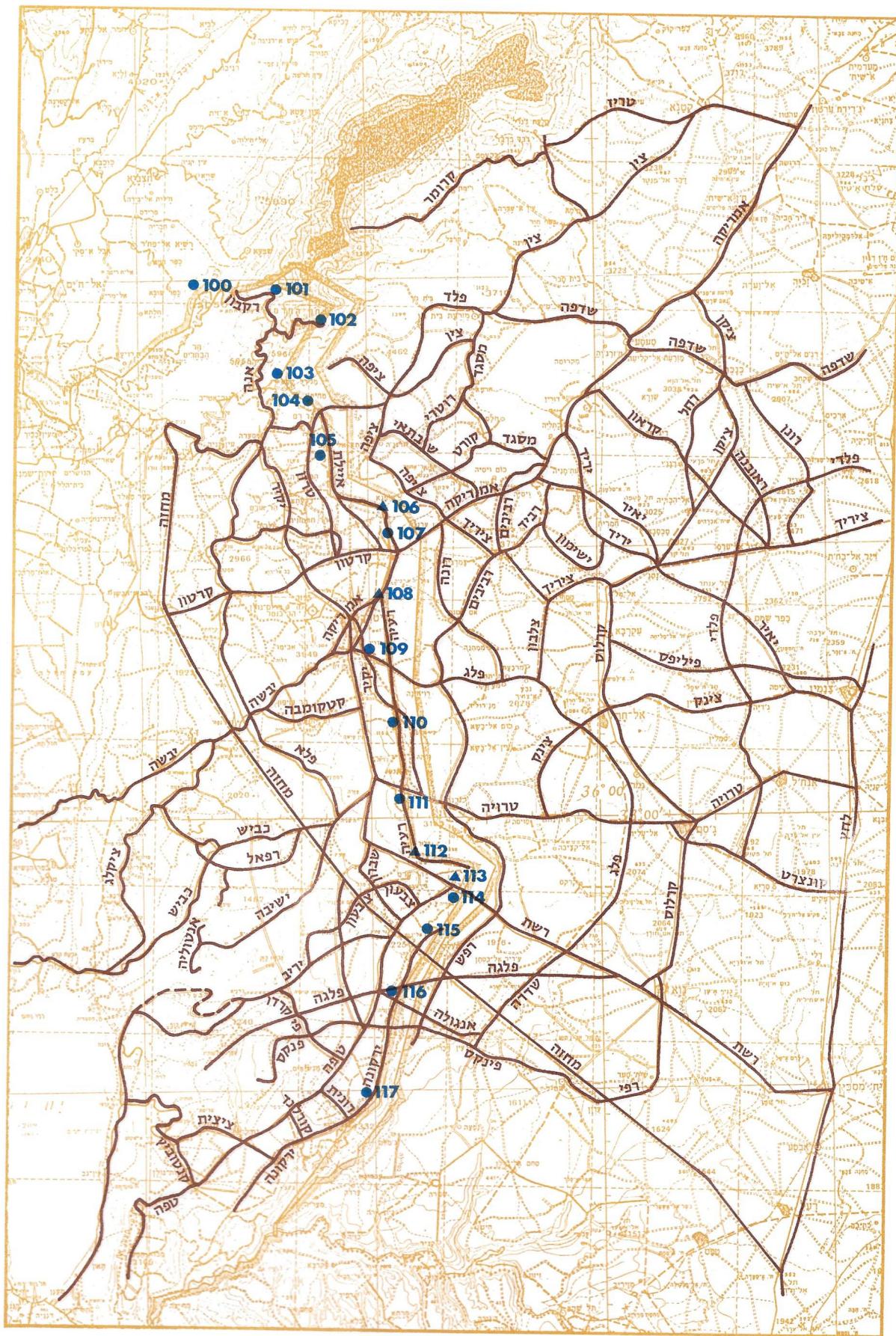
מפה 2: היערכות הכוחות לפני המלחמה

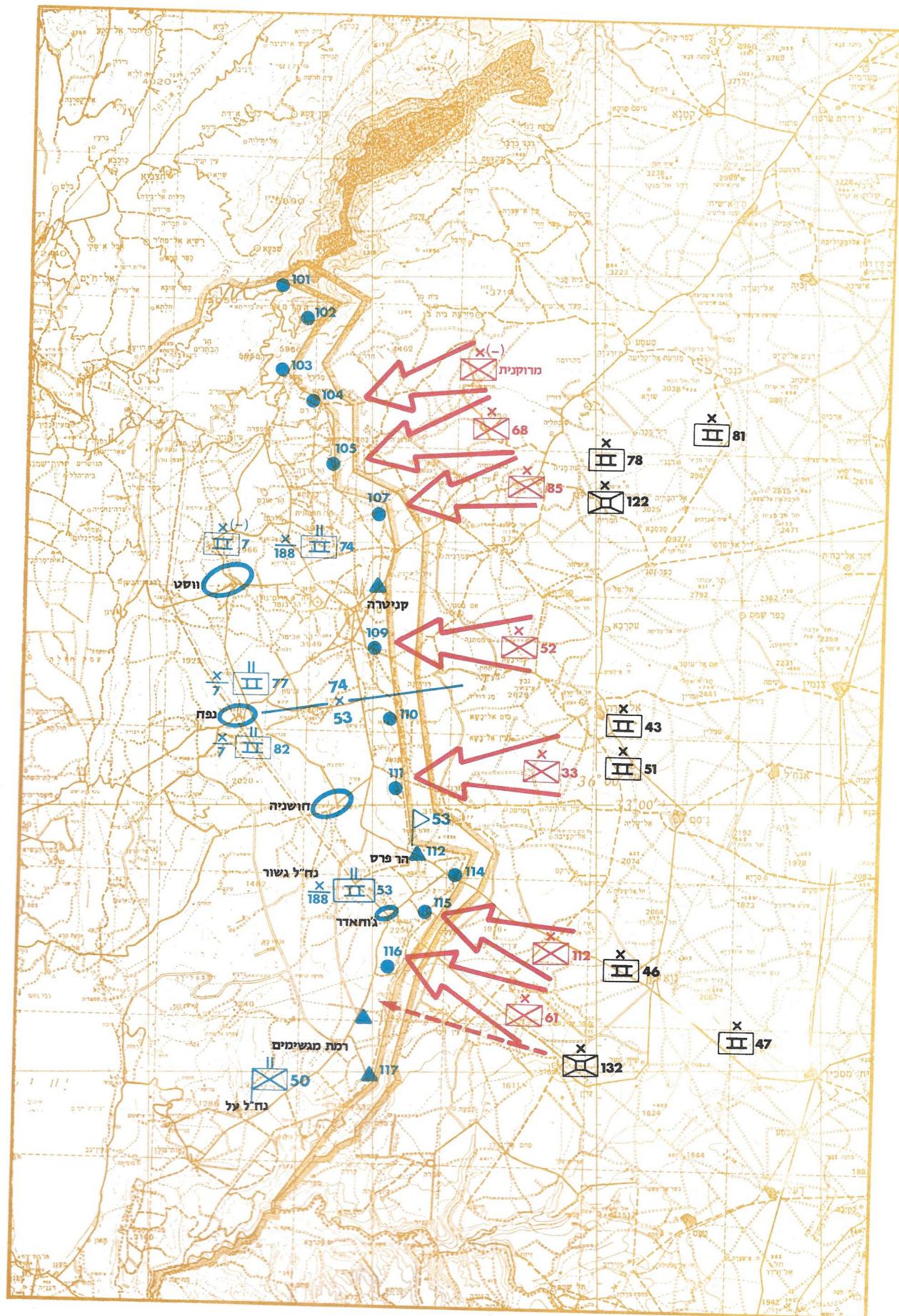
מפה 3: תכנית המתקפה הסורית

מפה 4: מפת קו "רענן"

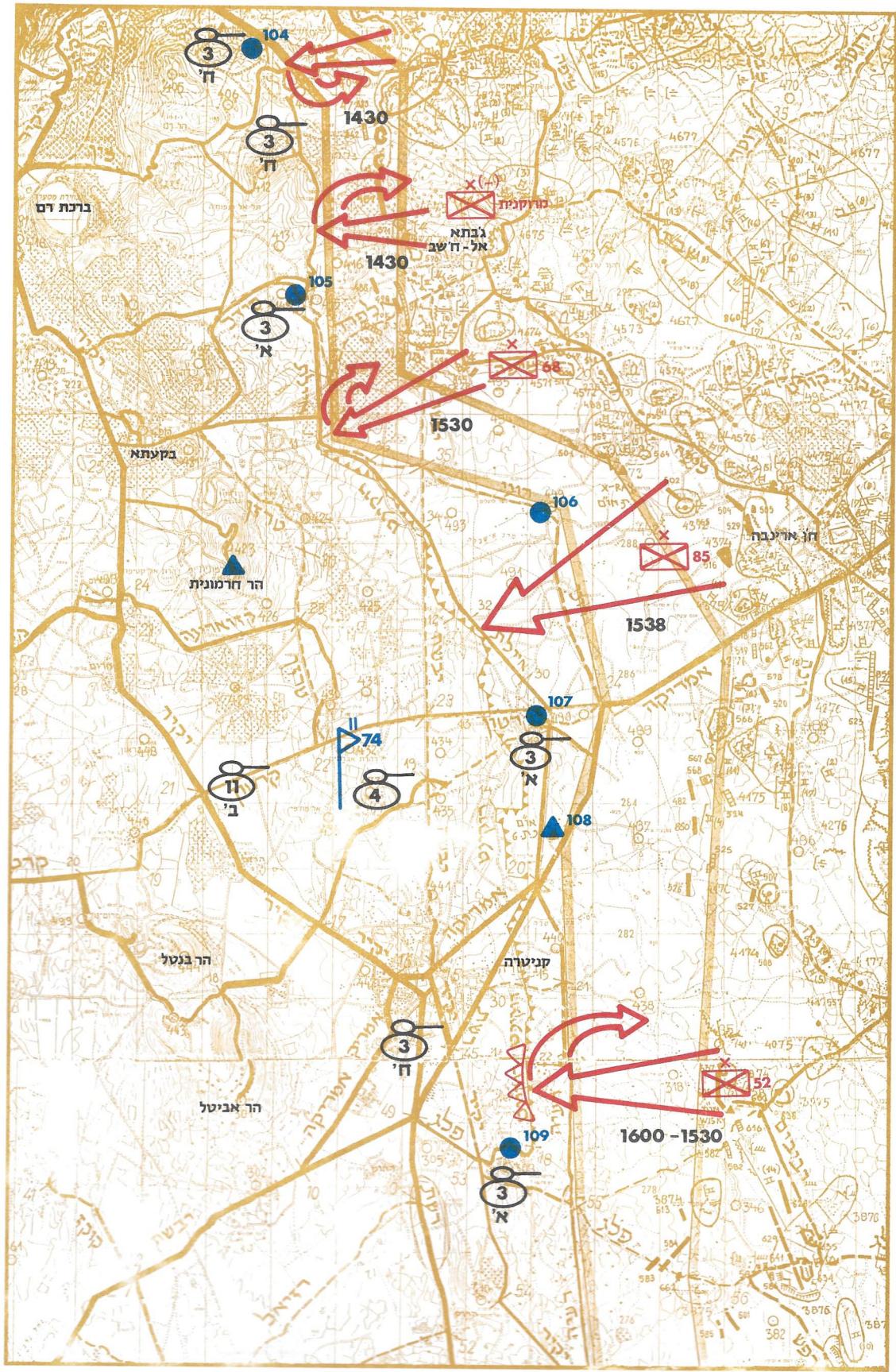

מפה 5: ההתקפה הסורית, 6 באוקטובר 1430 - חטיבות הח'יר

כופה 6: גיזרה צפונית -

פרישת גדור 74 והתקפה הסורית 061600 - 061430

מפה 7 : גיזרה דרוםית -

התקפה הסורית ופרישת כוחותינו בשעה 061530

